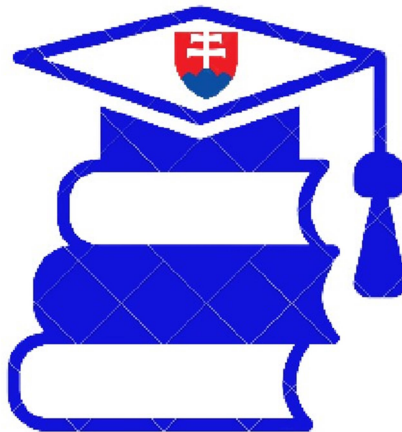

**MEDZINÁRODNÁ AKADÉMIA
SOCIÁLNYCH A PRÁVNÝCH VIED
A VEREJNEJ SPRÁVY**

**VEREJNÉ PROBLÉMY SOCIÁLNYCH, PRÁVNÝCH A
ADMINISTRATÍVNYCH PROCESOV V KONTEXTE
GLOBÁLNYCH SVETOVÝCH
TRANSFORMÁCIÍ**

**ZBORNÍK MATERIÁLOV
MEDZINÁRODNÉ VEDECKÉ A PRAKTICKÉ
KONFERENCIE
25 NOVEMBRA 2023**

**MESTO SVIT, SLOVENSKÁ REPUBLIKA
2023**

**MEDZINÁRODNÁ AKADÉMIA
SOCIÁLNYCH A PRÁVNÝCH VIED
A VEREJNEJ SPRÁVY**

**VEREJNÉ PROBLÉMY SOCIÁLNYCH, PRÁVNÝCH A
ADMINISTRATÍVNYCH PROCESOV V KONTEXTE
GLOBÁLNYCH SVETOVÝCH
TRANSFORMÁCIÍ**

**ZBORNÍK MATERIÁLOV
MEDZINÁRODNÉ VEDECKÉ A PRAKTICKÉ
KONFERENCIE
25 NOVEMBRA 2023**

**MESTO SVIT, SLOVENSKÁ REPUBLIKA
2023**

**INTERNATIONAL ACADEMY OF
SOCIAL AND LEGAL SCIENCES
AND PUBLIC ADMINISTRATION**

**PUBLIC PROBLEMS OF SOCIAL, LEGAL AND
ADMINISTRATIVE PROCESSES IN THE GLOBAL
WORLD CONTEXT
TRANSFORMATIONS**

**COLLECTION OF MATERIALS
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCES
NOVEMBER 25, 2023**

**CITY OF SVIT, SLOVAK REPUBLIC
2023**

**МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ
СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ НАУК
ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

**ГУМАНІТАРНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНИХ,
ПРАВОВИХ ТА
УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛЬНИХ СВІТОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
25 ЛИСТОПАДА 2023 РОКУ**

**СВІТ, СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА
2023**

MDT 34:316.3(063)

V 41

Redakčná rada:

Skripkin Serhii, prezident Medzinárodnej akadémie sociálnych a právnych vied a verejnej správy, kandidát právnych vied

Vitalij Lysák, viceprezident Medzinárodnej akadémie sociálnych a právnych vied a verejnej správy, kandidát vied vo verejnej správe

Mychajlo Aniščenko, viceprezident Medzinárodnej akadémie sociálnych a právnych vied a verejnej správy, docent Katedry sociálneho lekárstva, verejného zdravotníctva, lekárskeho a farmaceutického práva Záporožskej štátnej lekárskej a farmaceutickej univerzity, kandidát právnych vied, docent

V 41 Verejné problémy sociálnych, právnych a administratívnych procesov v kontexte globálnych svetových transformácií: zborník materiálov medzinárodné vedecké a praktické konferencie 25 novembra 2023. - Mesto Svit, Slovenská Republika, 2023. – 118 st.

Zborník prezentuje materiály diplomových prác referátov reflektujúcich smery riešenia teoretických a praktických humanitárnych problémov moderných spoločenských, právnych a riadiacich procesov v kontexte globálnych premien sveta. Autormi sú vedci a odborníci z oblasti humanitných a spoločenských vied, práva a verejnej správy z rôznych krajín sveta.

MDT 34:316.3(063)

ISBN 978-80-974739-0-7

© S. Skripkin, V. Lysak, M. Anishchenko, 2023
© Medzinárodná akadémia sociálnych a právnych vied a verejnej správy, 2023

UDC 614.2(063)

P 97

Editorial board:

Skripkin Serhii, president of the International Academy of Social and Legal Sciences and Public Administration, candidate of legal sciences,

Vitaly Lysak, vice-president of the International Academy of Social and Legal Sciences and Public Administration, Candidate of Sciences in Public Administration

Mykhailo Anishchenko, vice-president of the International Academy of Social and Legal Sciences and Public Administration, associate professor of the Department of Social Medicine, Public Health, Medical and Pharmaceutical Law of the Zaporizhia State Medical and Pharmaceutical University, candidate of legal sciences, associate professor

P 97 **Public problems of social, legal and administrative processes** in the global world context transformations: collection of materials international scientific and practical conferences november 25, 2023. - City of Svit, Slovak Republic, 2023. – 118 p.

The collection presents the materials of theses of reports reflecting the directions of solving theoretical and practical humanitarian problems of modern social, legal and management processes in the context of global world transformations. The authors are scientists and practitioners in the fields of humanitarian and social sciences, law and public administration from various countries of the world.

UDC 614.2(063)

ISBN 978-80-974739-0-7

© S. Skripkin, V. Lysak, M. Anishchenko, 2023
© Medzinárodná akadémia sociálnych a právnych vied a verejnej správy, 2023

УДК 614.2(063)
С 69

Редакційна колегія:

Скріпкін Сергій, президент Міжнародної академії соціально-правових наук та публічного управління, кандидат юридичних наук

Лисак Віталій, віце-президент Міжнародної академії соціально-правових наук та публічного управління, кандидат наук з державного управління

Аніщенко Михайло, віце-президент Міжнародної академії соціально-правових наук та публічного управління, доцент кафедри соціальної медицини, громадського здоров'я, медичного та фармацевтичного права Запорізького державного медико-фармацевтичного університету, кандидат юридичних наук, доцент

Г 94 **Гуманітарні проблеми соціальних, правових та управлінських процесів в контексті глобальних світових трансформацій: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції 25 листопада 2023 року.** - Світ, Словацька Республіка, 2023. – 118 с.

У збірнику представлені матеріали тез доповідей, що відображають напрями вирішення теоретичних та практичних гуманітарних проблем сучасних соціальних, правових та управлінських процесів в контексті глобальних світових трансформацій. Авторами є науковці та практики галузей гуманітарних та соціальних наук, права та публічного управління з різних держав світу.

УДК 614.2(063)

ISBN 978-80-974739-0-7

© С. Скріпкін, В. Лисак, М. Аніщенко, 2023
© Medzinárodná akadémia sociálnych a právnych vied a verejnej správy, 2023

OBSAH/ CONTENT/ ЗМІСТ

Skripkin Serhii

VITAJTE PRÍHOVOR ÚČASTNÍKOV PRVEJ MEDZINÁRODNEJ VEDECKEJ A PRAKTICKEJ KONFERENCIE „VEREJNÉ PROBLÉMY SOCIÁLNYCH, PRÁVNÝCH A ADMINISTRATÍVNYCH PROCESOV V KONTEXTE GLOBÁLNYCH SVETOVÝCH TRANSFORMÁCIÍ.....11

Лисак Віталій Вікторович

З КОНЦЕПЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИХ НАУК ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....11

Александрович Володимир Вікторович

ОБІРУНТУВАННЯ РОЛІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ12

Андрощук Геннадій Олександрович

ГЕНЕРАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ І АВТОРСЬКЕ ПРАВО:ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ.....15

Аніщенко Михайло Анатолійович

КОНЦЕПЦІЯ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ.....19

Білоусова Наталя Анатоліївна

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ФАРМАЦІЇ ДО НАДАННЯ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ З ПИТАНЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я.....21

Гайдук Лілія Володимирівна, Кузьмін Віктор Володимирович

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ.....24

Грабовенська Інна Анатоліївна, Кузьмін Віктор Володимирович

ПРОГРАМУВАННЯ КОРЕКЦІЇ НЕГАТИВНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ТА СТРАХІВ ВІЙНИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ, ЯКА ПРОЖИВАЄ У ПРИФРОНТОВІЙ ЗОНІ.....27

Дєвочкін Василь Федорович, Кузьмін Віктор Володимирович

РОЗРОБКА ПРОГРАМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ЧЛЕНІВ ГРОМАДСЬКОГО ФОРМУВАННЯ.....34

Дем'янчук Юрій Вікторович, Висіцька Ангеліна Едуардівна, Дем'янчук Анастасія Василівна, Іванова Діна Миколаївна, Кабачій Світлана Юріївна, Музика Ірина Вікторівна, Рябокінь Яна Олегівна, Шабатин Віталій Олександрович ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕЧНИХ УМОВ ПРАЦІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ.....	37
Діда Галина Анатоліївна МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСІБ САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ.....	40
Дмитрашко Світлана Анатоліївна, Піскун Катерина Сергіївна ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ «ЗЕРНОВОЇ УГОДИ» ДЛЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	43
Дорошенко Дмитро Олександрович ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УКРАЇНІ	46
Єгорова Аліна Володимирівна, Кузьмін Віктор Володимирович РОЗРОБЛЕННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	50
Єфремов Арсен Олександрович ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	52
Йокоб Андрея Павлівна ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ.....	56
Кайтановська Ольга Миколаївна АКТУАЛЬНІСТЬ І СУЧАСНА ПОТРЕБА ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТОРІВ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ.....	59
Кислюк Жанна Михайлівна РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ.....	61
Кузьмін Віктор Володимирович, Кузьміна Марія Олегівна, Закревська Анжела Валеріївна СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ВІЛ-ІНФІКОВАНИХ ДІТЕЙ У УКРАЇНІ.....	63

Лисенко Тетяна Володимирівна ВАКЦИНАЦІЯ ДІТЕЙ, ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: ПРАВОВІ АСПЕКТИ НОРМОТВОРЧОСТІ.....	66
Мілієнко Олена Анатоліївна МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РОЛІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ У СТАНОВЛЕННІ ПУБЛІЧНО-СЕРВІСНОЇ ДЕРЖАВИ.....	71
Мілкіна Олена Володимирівна, Кузьмін Віктор Володимирович ПСИХОЛОГІЧНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО ЩОДО ВИРШЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ПРОГРАМИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ.....	76
Мосаєв Юрій Володимирович ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ ОСОБИСТОСТІ АЛЬФРЕДА АДЛЕРА.....	80
Наголюк Микола Васильович ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ПЕРСОНАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИКОРДОННИХ ВІДОМСТВ.....	82
Павленко Олег Анатолійович ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРСЬОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ США.....	84
Притула Олександр Леонтійович УКРАЇНСЬКІ ЕТНІЧНІ ТРАДИЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я: СІМ ФАКТОРІВ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ.....	85
Сіпакова Лілія Амірівна, Кузьмін Віктор Володимирович РОЗРОБКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ПРОФІЛАКТИКИ АУТОАГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	89
Стеценко Вікторія Степанівна, Кузьмін Віктор Володимирович ПРОГРАМУВАННЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК МІЖСОБИСТОГО СПІЛКУВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ EVENT- ТЕХНОЛОГІЙ.....	96
Таранов Володимир Володимирович ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УНОРМУВАННЯ ПРОЦЕСУ АНАЛІЗУ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕДИКО-СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ.....	98
Таранов Володимир Володимирович	

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ З ПИТАНЬ
ЕКСПЕРТИЗИ ТИМЧАСОВОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ.....99

Триньова Яна Олегівна
ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ В
ПРОГРАМАХ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА З ІНОЗЕМНИМ
ЕЛЕМЕНТОМ.....101

Штефан Анна Сергіївна
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У КОНТЕКСТІ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА.....104

Яковець Яна Іванівна, Кузьмін Віктор Володимирович
ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ ТРЕНІНГУ «ПРОФІЛАКТИКА ТА
ПОДОЛАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРЯННЯ ВИКЛАДАЧІВ
ЗВО».....107

Яцура Михайло Михайлович
АКМЕОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ
МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ.....111

Skripkin Serhii,
Prezident Medzinárodnej akadémie
sociálnych a právnych vied
a verejnej správy,
kandidát právnych vied

**VITAJTE PRÍHOVOR ÚČASTNÍKOV PRVEJ MEDZINÁRODNEJ
VEDECKEJ A PRAKTICKEJ KONFERENCIE „VEREJNÉ PROBLÉMY
SOCIÁLNYCH, PRÁVNÝCH A ADMINISTRATÍVNYCH PROCESOV V
KONTEXTE GLOBÁLNYCH SVETOVÝCH TRANSFORMÁCIÍ“**

Vážení kolegovia, organizátori a účastníci prvej medzinárodnej vedeckej a praktickej konferencie „Verejné problémy sociálnych, právnych a administratívnych procesov v kontexte globálnych svetových transformácií“, v prvom rade Vám chcem poďakovať za Vašu účasť na konferencii, jej podporu a rozvoj.

Sociálno-kultúrne transformácie, zložité politické a ekonomické procesy vo svete sú príčinou zmien v spoločnosti. Zvyčajný život, každodenný život a názory podliehajú zmenám. Preto teraz, v týchto meniacich sa časoch, je našou úlohou ako vedcov pokračovať v rozvoji vedy, aby sme našli spôsoby a prostriedky na riešenie najakútnejších problémov súčasnosti: prudké sociálno-ekonomické rozvrstvenie spoločnosti, nedostatok financií na sociálne ciele a nemožnosť sociálnej a geografickej mobility, zhoršenie zdravotného stavu obyvateľstva, demografická situácia a pod. Verím, že materiály konferencie budú v budúcnosti slúžiť ako kvalitatívny základ pre implementáciu efektívnych mechanizmov implementácie materiálno-právnych a kolíznych noriem, ktoré budú normatívne upravovať humanitárne problémy sociálnych, právnych a administratívne procesy s prihliadnutím na hlavné trendy vo vývoji medzinárodného súkromného práva v súčasnej fáze. Ďakujem za pozornosť a prajem úspešnú prácu.

Лисак Віталій Вікторович,
віце-президент Міжнародної
академії соціально-правових наук
та публічного управління,
кандидат наук з державного
управління

**З КОНЦЕПЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЇ СОЦІАЛЬНО-
ПРАВОВИХ НАУК ТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

Міжнародна академія соціально-правових наук та публічного управління зареєстрована в листопаді 2022 року в місті Світ Словацької Республіки.

Основні напрямки роботи – це три сфери.

Перша. Наукові дослідження.

Друга. Популяризація досягнень сучасної світової науки.

Третя. Освіта.

Конкретизую.

Наукові дослідження. Академія залучає до роботи науковців, особливо молодих, для реалізації їх творчих ідей та наукових розробок.

Ми готові забезпечити можливість провести дослідження, оформити та довести до втілення в життя цих проєктів.

Допоможемо з пошуком інвесторів, оформленням відносин з ними, захисті авторських прав науковців.

Додатково повідомляю, що ведемо перемовини з замовниками наукових розробок.

Для розв'язання проблем розробників ми формуємо групи науковців.

Сфера друга. Популяризація досягнень сучасної світової науки.

Проведення наукових конференцій.

Публікація наукових статей в спеціалізованих наукових виданнях.

Публікація науково-популярних матеріалів, статей в засобах масової інформації та соціальних мережах.

Проведення тематичних дискусій, круглих столів для розгляду найбільш цікавих та гострих питань наукового та суспільного життя світу.

Освіта.

Академія в співпраці із закладами вищої освіти Словацької Республіки, України та країнами Європейського Союзу проводить підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

Також реалізуються освітні програми з вивчення словацької мови та інші.

Ми запрошуємо до співпраці наукові та освітні заклади, підприємства та установи які мають бажання для отримання нових технологій; фінансові установи які бажають вигідно вкласти кошти або розробити нові продукти; науковців які мають бажання реалізувати свої ідеї.

А ось наша адреса.

<https://asls.academy/contacts/>.

Александрович Володимир Вікторович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти спеціальності 011
Освітні, педагогічні науки
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

ОБҐРУНТУВАННЯ РОЛІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ

Із активним соціальним розвитком українського суспільства суттєво підвищується роль «людського фактору» у вирішенні глобальних проблем людства. На кожну людину нині покладається відповідальність за усе, що здійснюється на планеті Земля, а тому необхідно, щоб усвідомлення відповідальності за власні дії набуло виняткового значення. Окрім того варто відзначити, що активна фаза військових дій з боку країни агресори росії, поставила українців перед необхідністю адекватного вибору та прийняття самостійного рішення в нестандартних ситуаціях та акцентувала увагу на вагомості відповідальності.

Істотні зміни, що відбуваються в останні десятиліття в українському суспільстві, передбачають орієнтацію освіти на підготовку кваліфікованих фахівців, які будуть конкурентоспроможними на ринку праці, будуть готовими до постійного професійного зростання та самовдосконалення та матимуть сформовані ключові професійні компетентності. У контексті означеного, вагомість відповідальності стала настільки значимою, що вона охопила усі сфери людської діяльності. Усе це обумовлює актуальність проблеми формування у здобувачів освіти відповідальності як особистісної та професійної якості.

Виходячи із зазначених аргументів, вважаємо за доцільне зупинитися на висвітленні змісту наукової категорії «відповідальність». Насамперед зазначимо, що не існує загальноприйнятої інтерпретації наукової дефініції «відповідальність», тому доцільно провести короткий аналіз «мовно-семантичної» сутності цього поняття. До прикладу, у новому тлумачному словнику української мови зазначено, що відповідальність варто трактувати як «покладений на когось, або взятий на себе кимось обов'язок відповідати за певну ділянку роботи, справу, за чийсь дії, вчинки, слова» [1, Т. 1, с. 42]. У енциклопедії освіти під редакцією В. Кременя, зазначено, що відповідальність – «усвідомлена необхідність співвіднесення власної поведінки із суспільними нормами та установками» [3, с. 106]. З'ясовано, що цей термін розглядається науковцями в контексті культури народу, а тому розуміється як: «необхідність, обов'язок віддавати кому-небудь звіт у своїх діях та вчинках. ... Бути відповідальним – це означає: володіти правами і обов'язками в якій-небудь сфері, мати високорозвинене почуття обов'язку, ревно ставитися до своїх обов'язків» [2, с. 59].

Отже, відповідальність виступає обов'язковою характеристикою будь-яких відносин, в яких перебувають люди, адже стосується різних аспектів їхньої діяльності. Саме відповідальність безпосередньо визначає спрямованість як відносин так діяльності особистості. Вона проявляється у свідомому та вільному виборі адекватних форм просоціальної поведінки особистості. У рамках мовного аналізу термін «відповідальність» розглядається як позаособистісна характеристика, тобто те, за що людину у випадку невиконання чи недотримання – карають.

Виходячи із вагومого впливу відповідальності на загальний процес становлення особистості в соціумі, доцільним є проведення короткого аналізу

цього поняття у філософській, морально-етичній, юридичній, соціологічній та психологічній площинах.

Так, можемо констатувати, що у загальнонауковому філософському розумінні відповідальність ґрунтується на вченні про соціальну зумовленість поведінки індивіда. Тому з філософської позиції відповідальність відображає зв'язок між свободою та необхідністю.

Як зазначає Г. Васянович, етичної точки зору, особистість повинна відчувати відповідальність за все, що з нею відбувається. Тобто, під поняттям «відповідальність» варто розуміти певну моральну якість людини та категорію етики, яка віддзеркалює здатність особистості відповідати за усі свої вчинки з позиції світської та релігійної етики [5].

З юридичної точки зору відповідальність тісно пов'язується з ідеєю покарання та провини. До прикладу, у юриспруденції [4] відповідальність поділяється на цивільну, дисциплінарну, адміністративну, матеріальну та кримінальну. Зокрема цивільна відповідальність виступає однією із вагомих категорій цивільного права, яку варто розглядати як встановлені юридичні наслідки невиконання або неналежного виконання особою передбачених нормами закону обов'язків (за свої дії та їх наслідки треба відповідати перед суспільством). З'ясовано, що юридичне поняття відповідальності фіксує чітко визначену кількість норм та обов'язків громадян та є обмежене системою правосуддя. Юридична відповідальність чітко задекларована у законодавстві та є обов'язковою для виконання.

У ході дослідження було встановлено, що соціологія під відповідальністю розуміє взаємозв'язок між: усвідомленням особистістю свого місця в системі суспільних відносин, необхідністю визнавати і дотримуватися встановлених суспільством норм, оцінкою своїх вчинків з погляду наслідків для себе і оточуючих, готовністю прийняття санкцій у разі допущених порушень. Особливість відповідальності, з точки зору соціології, полягає в тому, що вона включається в усі види діяльності.

Встановлено, що у психологічних дослідженнях «відповідальність» базується на трьох основних позиціях, а саме: «прийнятий обов'язок; готовність особистості брати на себе зобов'язання та виконувати їх; здатність усвідомлювати свої почуття, потреби та реалізовувати їх, розуміти цінності й обстоювати їх» [6, с. 83]. Науковці-психологи аргументовано доводять, що найвищим щаблем розвитку є внутрішнє усвідомлення відповідальності особистості за свої практичні дії та вчинки. Іншими словами, можемо констатувати, що провідним напрямом розвитку теорії відповідальності в української психології є теорія вчинку. Тобто, відповідальність має два практичних часових аспекти – перспективний (відповідальність за те, що потрібно здійснити) та ретроспективний (відповідальність за уже вчинене (здійснену діяльність чи вчинок)). Як доводять психологи, саме тому відповідальності є провідним критерієм моральної зрілості особистості.

У психологічному розумінні відповідальність є важливою складовою характеру особистості, а саме:

– надає можливість індивіду робити своє життя справді прекрасним, знайти гармонію і спокій;

- пов'язана із колективом де на даний час проходить соціалізація;
- об'єднує низку вчинків у життєвий шлях особистості з її біографію, тому не суперечить свободі;
- репрезентує об'єктивно необхідні взаємини між особистістю, колективом, суспільством;
- враховує історично-конкретний характер взаємних зобов'язань, котрі реалізуються у свідомій вольовій поведінці та діяльності;
- носить практичний аспект, адже її замало декларувати, а потрібно безпосередньо за щось нести відповідальність.

Таким чином, на основі проведеного аналізу наукової категорії «відповідальність» можна стверджувати, що вона вивчається під різними кутами зору у філософії, етиці, юриспруденції, соціології та психології. Однак, фахівці єдині у тому, що відповідальність одна із найбільш вагомих якостей, що відіграє надзвичайно вагому роль у процесі соціалізації. Тобто, щоб людина стала свідомою особистістю, необхідно нести відповідальність за власний вибір і за свої вчинки.

У підсумку відзначимо, що розвиток демократичного українського суспільства потребує формування гуманності, ініціативності, працьовитості та відповідальності. З огляду на це, атмосфера, що панує в освітніх закладах усіх рівнів акредитації має формувати в майбутніх фахівців високу моральність, яка синтезує такі риси характеру, як честь, гідність, повагу до інших. На провідне місце відводимо відповідальність, як особистісну та професійну рису характеру, що дасть можливість нести відповідальність не лише за власне життя, а й за долю своєї Батьківщини.

Список використаних джерел

1. Новий тлумачний словник української мови: у чотирьох томах / [укл. В. Яременко, О. Сліпушко та ін.]. К. : Аконт. 1999. Т. 1. 910 с.
2. Левківський М. В. Формування відповідального ставлення до праці в студентів. К: Педагогічна думка. 1996. 216 с.
3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України / головний ред. В.Г. Кремінь. К. : Юрінком Інтер. 2008. 1040 с.
4. Теорія держави і права. Академічний курс: Підручник / За ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенко. К. : Юрінком Інтер. 2006. 688 с.
5. Васянович Г. П. Педагогічна етика : Навчально-методичний посібник. Львів : «Норма». 2005. 344 с.
6. Психологія особистості: Словник-довідник / За ред. П.П. Горностая, Т.М. Титаренко. Київ: Рута. 2001. 320 с.

Андрощук Геннадій Олександрович,
головний науковий співробітник НДІ
інтелектуальної власності
НАПрУкраїни,
кандидат економічних наук, доцент

ГЕНЕРАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ І АВТОРСЬКЕ ПРАВО: ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ

18 липня 2023 р. Гільдія авторів - провідна професійна організація письменників у США надіслала відкритий лист, який підписали більше 9 тисяч письменників, керівникам відомих компаній, що займаються штучним інтелектом (ШІ), включаючи OpenAI, Alphabet, Meta, Stability AI, IBM і Microsoft з проханням про компенсацію від Generative AI. [1,2] У листі звертається увага на невід'ємну несправедливість створення прибуткових генеративних технологій ШІ з використанням творів, захищених авторським правом, та міститься прохання до розробників ШІ отримати згоду авторів, віддати їм належне та справедливо виплатити компенсацію. Наголошується, що генеративні технології ШІ значною мірою залежать від мови авторів, історій, стилю та ідей. Мільйони захищених авторським правом книг, статей, есе та поезії є основою для систем ШІ, проте за свій внесок автори не отримали жодної компенсації. [3] Ці роботи є частиною структури мовних моделей, на яких базуються ChatGPT, Bard та інші генеративні системи ШІ. [4] Там, де компанії, що займаються ШІ, люблять говорити, що їх машини просто "читають" тексти, на яких вони навчені, це неточне олюдження. Швидше за все, вони копіюють тексти в програмне забезпечення, а потім відтворюють їх знову і знову. Президент Гільдії авторів Майя Шанбхаг Ланг зазначила: "Результати ШІ завжди будуть похідними за своєю природою. ШІ викидає те, що він приймає, тобто працю людських письменників. Буде справедливо, якщо автори отримують компенсацію за те, що "підживили" ШІ та продовжують інформувати про його розвиток. Наша робота не може бути використана без згоди, кредиту та компенсації. Усі три є обов'язковими".[2]

Потенціал посередніх, написаних на машинці книг, оповідань та журналістики, заснованих на оригінальних роботах авторів, що наповнюють ринок, становить значну загрозу для письменницької професії. У листі Гільдії авторів вказується, що більшість книг, що використовуються в наборах даних для "навчання", взята з піратських джерел та веб-сайтів, і ставляться під сумнів аргументи компаній, що займаються ШІ, про добросовісне використання. Недавнє рішення Верховного суду у справі Уорхол проти Голдсміт також ставить під сумнів докази компаній, що займаються ШІ, про добросовісне використання, відкидаючи їх як обґрунтований захист, коли використання призводить до комерційної заміни оригінальної роботи. За останнє десятиліття доходи авторів знизилися на 40%, а середній дохід, пов'язаний з письменницькою діяльністю, для авторів, зайнятих повний робочий день, у 2022 р. становив лише 23 330 доларів. [2]. Поява технології ШІ ще більше посилює ці проблеми і зробить все більш важким, якщо не неможливим, для письменників — особливо з недопредставлених співтовариств — заробляти на життя ремеслом, на вдосконалення якого більшість витратила роки, якщо не десятиліття; а вільна, демократична культура залежить від здорової, різноманітної екосистеми, в якій чути всі погляди та голоси та відбувається обмін ідеями. Гільдія авторів звернулася до лідерів індустрії ШІ з проханням

вирішити ці проблеми та вжити таких дій: 1. Отримати дозвіл на використання матеріалів, захищених авторським правом, у програмах створення ШІ. 2. Справедливо компенсувати авторам як за минуле, так і за використання їх робіт у програмах генерування ШІ. 3. Справедливо виплачувати авторам компенсацію за використання їх творів у вихідних даних ШІ, незалежно від того, чи порушують вихідні дані чинні закони [2]. Співпраця з лідерами індустрії ШІ життєво важлива для захисту письменницької професії. Поєднуючи думки письменників, Гільдія авторів прагне створити середовище, яке підтримує основні засади справедливості та визнання, ретельно вирішує проблеми, пов'язані з генеративними технологіями ШІ, з якими стикається письменницька спільнота. Зазначимо, що відкритий лист є однією з багатьох спроб просунути справу справедливості та компенсації авторам, а також гарантувати, що письменницька професія збережеться і процвітатиме в майбутньому. Гільдія авторів внесла чотири нові типові пункти, що стосуються ШІ, у свій Типовий контракт на торгіву книгою та Типовий контракт на літературний переклад. На додаток до недавнього пункту, який забороняє використання книг для навчання генеративному ШІ без явного дозволу автора, нові пункти вимагають письмової згоди автора на використання видавцем створених ШІ перекладів книг, оповідань аудіокниг або обкладинок. [5] Ці положення можуть принести користь видавцям та видавничій індустрії загалом, підтримуючи високу якість виконання, до якого звикли споживачі. Гільдія авторів також закликала видавців ідентифікувати будь-які книги, що містять значний обсяг тексту, згенерованого ШІ. Гільдія опублікує рекомендації щодо ШІ для авторів та видавців, які містять кожен з цих умов. Мета цих вимог – запобігти використанню ШІ для заміни творців-людей. Гільдія авторів твердо вірить, що людський лист, оповідання та переклад значно перевершують їхню імітацію ШІ. Більш того, з погляду етики Гільдія авторів виступає проти використання цих інструментів для заміни творців-людей, частково тому, що сучасні генератори контенту зі ШІ в основному навчалися на раніше існуючих роботах без згоди, наповнює ринки для їх робіт. Видавці можуть почуватися вимушеними звернутися до ШІ через конкурентний тиск з метою економії витрат; ШІ, звичайно, дешевше за людську працю, але ми твердо переконані, що протидія заміні авторів-людей, художників і оповідачів генеруючим ШІ піде на користь усієї галузі. Від авторів книг не слід вимагати починати з тексту, згенерованого ШІ. Автори повідомляють, що легше почати з нуля, щоб створити добре написаний текст, який знаходить відгук у читачів і відображає думки авторів, ніж починати з тексту, створеного ШІ. Дизайн обкладинки книги також відіграє важливу роль у залученні читачів, а створення обкладинки, що запам'ятовується, яка виражає дух книги, вимагає глибокого розуміння тексту. Переклад книг – це форма літературного письма, яка потребує розуміння суті кожної фрази. Хоча ШІ може бути здатний робити "точні" переклади, він не може передати ті смислові шари, на які здатний досвідчений перекладач-людина. Гільдія авторів закликала видавців прийняти ці положення, а авторів та агентів вимагати, щоб вони були додані до їхніх контрактів. [5] Наведемо зміст цих пунктів, оскільки вони є корисними і можуть бути використані у

законодавстві та підзаконних актах України про авторське право і суміжні права та видавничу діяльність.

Пункт щодо використання авторами ШІ. Автор не зобов'язаний використовувати ШІ або працювати на основі тексту, згенерованого ШІ. Автори повинні повідомити Видавцеві, чи включений будь-який текст, створений ШІ, у поданий рукопис, і не можуть включати більше [5%] тексту, створеного ШІ.

Пункт про аудіокнигу (для використання з грантами на аудіокниги). Щодо будь-якої аудіокниги, створеної або розповсюджуваної відповідно до цієї Угоди, Видавець не повинен дозволяти або призводити до того, що Твір буде передано за допомогою технологій ШІ або іншого оповідача, що не є людиною, без попередньої та явно вираженої письмової згоди Автора.

Пункт про переклад (для використання з наданням прав на переклад). Щодо будь-яких перекладів, створених або розповсюджуваних відповідно до цієї Угоди, Видавець не повинен перекладати, дозволяти або викликати переклад Твори іншою мовою з використанням технологій ШІ або іншого перекладача, що не є людиною, без попередньої і явно вираженої письмової згоди для використання в тексті, перекладі, за умови, що переклад значною мірою є творінням людини і перекладач-людина контролює, перевіряє та схвалює кожне слово в перекладі.

Пункт про дизайн обкладинки (для книжкових контрактів). Видавець погоджується не використовувати створені ШІ зображення, ілюстрації, дизайн та інші візуальні елементи для обкладинки книги чи оформлення інтер'єру без попередньої згоди автора. З метою пояснення дизайнер-людина може використовувати технології ШІ як інструмент для надання допомоги у створенні художнього оформлення для твору, за умови, що художник-людина контролює кінцеве художнє оформлення та художнє оформлення значною мірою складається з твору людини. [5]

Керівництво Гільдії авторів зустрілося з офісами ключових законодавців сенату США щодо вжиття захисних заходів для письменників. Розглядалися питання колективного ліцензування та захисту авторських прав, виключення з антимонопольного законодавства, а також вимоги до маркування ШІ та прозорості. Серед заходів, що пропонує Гільдія авторів, створення колективної ліцензії, відповідно до якої організація колективного управління (СМО) ліцензуватиме права від імені авторів, домовлятиметься про значні, справедливі гонорари з компаніями, які займаються ШІ, а потім розподілятиме ці виплати авторам. Ці ліцензії будуть поширюватися на попередні види використання книг, статей та інших творів у системах ШІ, а також на майбутні види використання. Останнє не буде ліцензовано без спеціальної згоди автора чи іншого правовласника [2].

Список використаних джерел

1. Nine-Thousand+ Writers Sign Authors Guild Letter Seeking Compensation from Generative AI. URL: <https://ipwatchdog.com/2023/07/21/barks-bites-friday-july-21-second-circuit-says-derivative-works-can-cover-unregistered-material-surrey-hotel-trademark-not-conveyed-sale-9000-authors-ask-generative-ai-com/id=163877/>

2. More than 10,000 Authors Sign Authors Guild Letter Calling on AI Industry Leaders to Protect Writers. URL: <https://authorsguild.org/news/thousands-sign-authors-guild-letter-calling-on-ai-industry-leaders-to-protect-writers/>

3. Sign Our Open Letter to Generative AI Leaders. URL: <https://authorsguild.org/news/sign-our-open-letter-to-generative-ai-leaders/>

4. Геннадій Андрошук Чат-бот Google AI Bard виходить на європейський ринок. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/informaciyne-pravo-telekomunikaciyi/chatbot-google-ai-bard-vihodit-na-evropeyskiy-rinok.html>

5. AG Introduces New Publishing Agreement Clauses Concerning AI. URL: <https://authorsguild.org/news/ag-introduces-new-publishing-agreement-clauses-concerning-ai/>

Аніщенко Михайло Анатолійович,
доцент кафедри соціальної медицини,
громадського здоров'я,
медичного та фармацевтичного права
Запорізького державного медико-
фармацевтичного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

КОНЦЕПЦІЯ КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВНАСЛІДОК БОЙОВИХ ДІЙ

Бойові дії на території України тривають вже майже 10 років, з березня 2014 року. Майже 2 роки, з 24 лютого 2022 року на території України тривають повномасштабні бойові дії, що за своєю інтенсивністю можна порівнювати з боями Другої світової війни.

На превеликий жаль, військові конфлікти залишаються глобальною світовою проблемою, і останнім часом ситуація лише загострюється. Недавня ескалація арабо-ізраїльського конфлікту на Близькому Сході тому яскраве підтвердження.

Негативні наслідки гуманітарної катастрофи, породженою війною, є величезними.

Щодо цивільних осіб, в Україні всього від початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року до 10 вересня 2023 року Управління верховного комісара ООН з прав людини зафіксувало щонайменше 9 614 загиблих і 17 535 поранених – всього 27 149 осіб. В ООН наголошують, що реальна кількість загиблих є значно вищою, адже отримати перевірену інформацію з місць, де тривають інтенсивні бойові дії, дуже часто не вдається [1].

Станом на 1 вересня в Україні зареєстровано 4 млн 965 тис. внутрішньо переміщених осіб (ВПО), з яких 300 тис. додалися за останній рік, тобто з 1 вересня 2022-го [2].

Станом на кінець квітня 2023 року у 2,5 млн громадян України житло зруйновано або пошкоджено внаслідок повномасштабного вторгнення Росії [3].

Загальна кількість убитих і поранених українських і російських військових з початку війни в Україні 18 місяців тому наближається до 500 000 [4].

Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає здоров'я як «стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки як відсутність хвороб і фізичних дефектів» [5].

Тобто, виходячи з вищенаведеної інформації, внаслідок бойових дій значна частина населення зазнала не лише фізичних травм та каліцтва, але і серйозних уражень психіки та соціальної дезадаптації через втрату житла, роботи, сім'ї, звичного соціального середовища. Таким чином, мільйони людей в Україні зараз потребують лікування та реабілітації.

Відповідно до Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я», реабілітація - комплекс заходів, яких потребує особа, яка зазнає або може зазнати обмеження повсякденного функціонування внаслідок стану здоров'я або старіння у взаємодії з її середовищем [6].

Через коморбідний характер отриманих травм та хвороб, проблем з психікою та соціальною адаптацією, люди потребують комплексної реабілітації та мультидисциплінарного підходу.

Важливо і зручно для більшості пацієнтів, аби реабілітація проходила на базі одного закладу охорони здоров'я і під єдиним загальним медичним керівництвом.

Виходячи із найбільш поширених хвороб, які особливо загострюються в процесі бойових дій (і не тільки), пропонуємо створити реабілітаційний центр з наступною структурою:

відділення фізичної реабілітації, в складі лікарів фізичної та реабілітаційної медицини, фізичних терапевтів, реабілітологів, ерготерапевтів та їх асистентів;

відділення «Здорове серце», що займатиметься кардіологічним лікуванням в складі лікарів-кардіологів та медичних сестер:

неврологічне відділення в складі лікарів-неврологів та медичних сестер:

відділення психологічної реабілітації в складі лікарів-психотерапевтів, психологів та за потреби лікаря-психіатра;

стоматологічне відділення (адже якісна стоматологічна допомога в Україні в основному надається на платній основі, а стоматологічне здоров'я населення дуже важливе, бо прямо впливає на здоров'я інших органів людини) в складі лікарів-стоматологів;

відділення соціальної допомоги та соціальної адаптації, в якому пацієнтам має надаватися за потреби соціальна допомога (ліки, харчові набори, консультації щодо отримання такої допомоги в подальшому від інших донорів), юридична допомога, допомога у відкритті власної справи та залучення коштів у відкриття та розвиток власного бізнесу та до складу якого мають входити соціальні працівники, юристи та бізнес-консультанти.

Звичайно, що перелічені структурні підрозділи реабілітаційного центру мають бути облаштовані спеціальними приміщеннями та відповідним

медичним та реабілітаційним обладнанням і оргтехнікою з метою ефективного виконання своїх завдань та функцій.

Координувати реабілітаційну діяльність відділень реабілітаційного центру, здійснювати постійне динамічне спостереження за здоров'ям пацієнтів має, практично займатися менеджментом здоров'я має клініка первинної медичної допомоги силами лікарів загальної практики-сімейних лікарів.

Вважаємо, що прийняття за основу та поширення по всій території України зазначеної концепції реабілітації значно посилить ефективність діяльності з відновлення та збереження фізичного та психічного здоров'я населення, забезпечить його соціальне благополуччя.

Список використаних джерел

1. Бондаренко М. В ООН назвали кількість цивільних жертв від початку війни в Україні. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20231021-pidgotovleno-povuj-paket-tryvaloyi-pidtrymky-ukrayiny-dlya-zahystu-lyudej-i-svobody-zelenskyj/>

2. Леляк В. За рік кількість ВПО збільшилася на 300 тис. осіб – Верещук. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/suspilstvo/20230901-za-rik-kilkist-vpo-zbilshylasya-na-300-tys-osib-vereshhuk/>

3. Ізвоцікова А. У 2,5 мільйонів українців пошкоджено або зруйновано житло внаслідок російського вторгнення — Верещук. URL: <https://suspilne.media/459105-u-25-miljoniv-ukrainciv-poskodzeno-abo-zrujnovano-zitlo-vnaslidok-rosijskogo-vtorgnenna-veresuk/>

4. Helene Cooper, Thomas Gibbons-Neff, Eric Schmitt and Julian E. Barnes. Troop Deaths and Injuries in Ukraine War Near 500,000, U.S. Officials Say. URL: <https://www.nytimes.com/2023/08/18/us/politics/ukraine-russia-war-casualties.html>

5. Статут (Конституція) Всесвітньої організації охорони здоров'я від 22.07.1946. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU46004>.

6. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я: Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>

Білоусова Наталя Анатоліївна,
асистент кафедри фармації
Національного університету охорони
здоров'я України імені П.Л. Шупика,
провізор, кандидат педагогічних наук

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ФАРМАЦІЇ ДО НАДАННЯ ДОПОМОГИ НАСЕЛЕННЮ З ПИТАНЬ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я

За даними світової статистики Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) 13% тягаря хвороб складають психо-неврологічні захворювання. В свою чергу, це негативно впливає на економіку різних країн та несе додаткове навантаження

на систему охорони здоров'я [1]. Нові виклики, що постають перед українським суспільством, спричинені війною в Україні та наслідками впливу COVID-19 [2], вимагають розв'язання через розбудову стійкої системи охорони психічного здоров'я у довгостроковій перспективі [3]. Очікується, що у повоєнній перспективі дані дії в подальшому матимуть значний вплив на відновлення національної економіки та людський капітал. Сучасні тенденції, які відбуваються у світовому масштабі, свідчать про інтеграцію фармацевтів у первинну медико-санітарну допомогу з розширенням Ролей Належної Аптечної Практики (GPP). У цьому контексті актуальності набирає підготовка магістрів фармації за спеціальністю 226 Фармація, промислова фармація [4] щодо надання доступу українському населенню до медико-фармацевтичної допомоги пацієнтам із порушеннями психічного здоров'я, попередженні розвитку психічних захворювань та фармацевтичного забезпечення лікарськими засобами (ЛЗ) [5;6].

Окремо зауважимо, що згідно визначення ВООЗ психічне здоров'я – це стан добробуту, при якому кожна людина може реалізувати свій власний потенціал та впоратися із життєвими стресами, продуктивно і плідно працювати, а також робити внесок у життя своєї спільноти».

Результати аналізу міжнародних нормативно-правових документів та аналіз наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних учених свідчать про високу зацікавленість імплементації кращих світових практик підготовки магістрів фармації в Австралії, Новій Зеландії, США, Великій Британії, Ірландії, Канаді, країнах ЄС тощо. Проведений нами аналіз різних освітньо-професійних програм підготовки фармацевтів до надання медико-фармацевтичної допомоги у сфері реалізації ЛЗ пацієнтам із порушеннями психічного здоров'я, свідчить про розповсюдженість в 25 країнах світу адаптованих для фармацевтів освітніх програм, побудованих на компетентнісній основі [7] з доведеною ефективністю «Mental Health First Aid» (MHFA) [8;9]. Нами з'ясовано, що освітні програми курсу MHFA введено в перелік обов'язкових дисциплін. Окрім цього, теми різних психічних порушень, готовності надавати психологічну підтримку та психо-соціальну допомогу, навчання пацієнтів самопомозі, подальший медикаментозний супровід пацієнтів та вплив рівня стигматизації викладається у контексті окремих модулів навчальних дисциплін з фармакології, фармакотерапії та у процесі виробничої практики з клінічної фармації, побудовані на принципах відкритої освіти [10].

Окремо хочемо зауважити, що в Україні відбувається підготовка лікарів первинної медико-санітарної допомоги за освітньою програмою mGAP, розробленою ВООЗ і представленою на освітньому порталі Академії Національної Служби здоров'я України [11]. Дана освітня програма містить основні питання з психічного здоров'я, які розглядаються при підготовці магістрів фармації зарубіжними університетами.

Аналіз вітчизняних навчальних програм підготовки магістрів фармації 26 українських університетів, зареєстрованих в Єдиній Державній електронній базі з питань освіти (ЄДЕБО) з фармакології, фармакотерапії свідчить, що зміст

програм з питань психічного здоров'я розкривається фрагментарно у контексті вивчення фармакології ЛЗ на відміну від зарубіжних навчальних програм підготовки майбутніх фармацевтів.

Таким чином, професійна реалізація підготовки магістрів фармації в зарубіжних університетах відбувається за рахунок міжпрофесійної взаємодії «лікар – фармацевт – пацієнт» та має доведену ефективність. Для подальшого розвитку фармацевтичної допомоги у сфері реалізації ЛЗ щодо супроводу пацієнтів з питань психічного здоров'я існує необхідність розширення протоколів надання фармацевтичної допомоги для фармацевтів за/без рецептом лікаря пацієнтам із порушеннями психічного здоров'я. Освітньо-професійні програми підготовки магістрів фармації вимагають оновлення щодо внесення питань з психічного здоров'я у навчальні програми фармакології та фармакотерапії ЛЗ, а також адаптації для фармацевтів навчальної програми mGAP.

Список використаних джерел

1. World health statistics 2023: monitoring health for the SDGs, Sustainable Development Goals. Geneva: World Health Organization; 2023. Licence: CC BY-NC-SA 3.0 IGO.

2. Bilousova N. The specifics of the work of global pharmaceutical companies in the context of Russia's aggression against Ukraine. Brno: ResearchGate, 2022. 17 p. (Preprint). URL: https://www.researchgate.net/profile/Natalia-Bilousova/publication/361536001_Russian_aggression_in_Ukraine_consequences_for_the_pharmacy_business_and_prospects_for_its_recovery/links/62b76effd49f803365b96b9f/Russian-aggression-in-Ukraine-consequences-for-the-pharmacy-business-and-prospects-for-its-recovery.pdf.

3. Пріоритетні багатосекторні заходи з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки в Україні під час та після війни: оперативна дорожня карта. Женева: ВООЗ, 2022. 60 с. URL: https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/documents/files/mhpss_framework_ukraine_ukr.pdf.

4. Bilousova N. Transformation in Pharmacy of postgraduate Pharmacy curricula standards education: with EU alignment competency standards. *Collective monograph: Modern approaches to ensuring sustainable development* : monograph. Katowice, 2023. P. 539–547. URL: <http://www.wydawnictwo.wst.pl/uploads/files/33ba92a74a7c70f8ce3859b114f45150.pdf>.

5. International Pharmaceutical Federation (FIP): Mental health care: A handbook for pharmacists. The Hague: International Pharmaceutical Federation, 2022.

6. Про настанову ВООЗ та МФФ «Належна аптечна практика: Стандарти якості аптечних послуг»: Наказ МОЗ України від 30.05.2013 р. № 455. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/897_009#n2.

7. Models of teacher professional development: ukrainian and foreign experience in open education / S. Ieu-Severynenko et al. *Youth Voice Journal*. 2023.

Vol.1. P. 49–58. URL: <https://www.rj4allpublications.com/product/models-of-teacher-professional-development/>.

8. Mental Health First Aid. *National of Council for Mental Wellbeing*. URL: <https://www.mentalhealthfirstaid.org>.

9. Mental health training programs for community pharmacists, pharmacy staff and students: A systematic review / C. Crespo-Gonzalez et al. *Research in Social and Administrative Pharmacy*. 2022. URL: <https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2022.06.006>

10. Petrenko L., Zelikovska O., Bilousova N. Open education: emerging trends and novel concepts. *Bulletin of Postgraduate Education (Series «Educational sciences»)*. 2022. No. 21(50). P. 206–218. URL: [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-21\(50\)-206-218](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2022-21(50)-206-218)

11. Ведення поширених психічних розладів на первинному рівні медичної допомоги із використанням керівництва mhGAP. *Академія НСЗУ*. 2023. URL: <https://academy.nszu.gov.ua/course/view.php?id=183#section-0><https://doi.org/10.1016/j.sapharm.2022.06.006>

Гайдук Лілія Володимирівна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності “Психологія”.
Національний університет “Запорізька
політехніка”

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович, доцент кафедри
«Психологія»
Національний університет “Запорізька
політехніка”
Кандидат соціологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПСИХОКОРЕКЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Війна є великим викликом, який торкається абсолютно всіх, незалежно від того, до якої сфери життя належить їхня діяльність і де вони проживають. Постійно бути готовим до вирішення складних ситуацій, передбачати і попереджати їх є непростим завданням для тих, кому щодня доводиться захищати спокій, безпеку та життя громадян. І хоча співробітники правоохоронних органів – це люди, які спеціально навчені працювати у таких умовах, життя в умовах військового стану щодня підкидає нові виклики, яким треба оперативно протистояти.

Розробка психокорекційної програми - тренінгу покращення професійної мотивації та професійного самовідношення з акцентами на вдосконалення морально-вольової сфери працівників ОВС є надзвичайно важливою задачею

для підвищення якості роботи поліцейських та забезпечення безпеки та порядку у суспільстві.

У рамках психологічної теорії та практики вважається, що психологічний стан співробітників органів внутрішніх справ (наприклад, почуття мотивації) впливає на їх результативність у професійної діяльності. Певні психологічні стани вважаються більш сприятливими для продуктивності, ніж інші, залежно від окремого виконавця, завдання та ширшого середовища виконання професійного завдання.

Вважається, що здатність співробітників ОВС ефективно виконувати професійні завдання частково залежить від використання передових і базових психологічних навичок. Розширені психологічні навички включають здатність регулювати власну впевненість у собі, мотивацію, тривогу та увагу.

Людські стосунки є основою всієї поліцейської роботи, включаючи збір і надання інформації, запобігання злочинам, стеження, інспектування, підтримку та правоохоронну діяльність. Від поліцейських очікують твердості, майстерності, розуміння та впевненості. Відповідно, вони повинні добре знати себе, усвідомлювати свої схильності та ставлення, змінювати або коригувати деякі моделі своєї поведінки та ставлення, а також отримати достатньо знань про людей, щоб краще розуміти інших та їхню поведінку та краще передбачати їхні реакції. Психологічні тренінги використовуються для підвищення самооцінки та взаємооцінки; для покращення професійної мотивації, навчання природі, причинам і наслідкам стресу, а також засобам боротьби зі стресом; розвитку морально-вольових якостей та для покращення уявлення поліцейських про свою роль в суспільстві й формування позитивного професійного самовідношення. Крім того, під час тренінгу використовується психологія, щоб навчити працівників ОВС правильним технікам співбесіди та методам контролю в кризових ситуаціях.

Сучасні вимоги до працівників ОВС включають не лише знання та навички, але й здатність до самоконтролю, саморегуляції та емоційної стабільності. У зв'язку з цим, розробка психокорекційної програми є необхідною для покращення професійних якостей працівників ОВС. Співробітники правоохоронних органів зазнали посилення психологічного стресу та тяжкої втрати після початку військової агресії. Психокорекційний тренінг для поліцейських – це превентивна стратегія, яка може:

- 1) підвищити обізнаність співробітників ОВС про конкретні проблеми, які характеризують підгрупу професіоналів правоохоронних органів;
- 2) виявити наявність проблем та забезпечити психологічну освіту щодо факторів ризику та захисних факторів від можливих труднощів;
- 3) засобами психокорекції вирішити проблеми з психічним і фізичним здоров'ям, розвинути необхідні психологічні якості особистості, знизити рівень стресу.

Належна психологічна підготовка та психокорекційна робота по покращенню професійної мотивації та професійного самовідношення, розвитку морально-вольових якостей, на нашу думку, приносить користь поліцейським

службам не тільки в наданні послуг і розвитку професії, а й у запобіганні травмам громадян і зменшенні цивільної відповідальності.

Психологічна корекція – це діяльність, яка спрямована на створення оптимального психологічного стану, формування внутрішньої готовності працівника ОВС, що в подальшому сприяє виконанню професійних завдань та досягнення високих результатів у складній і напруженій обстановці, а також стресових ситуаціях. Програма психокорекції спрямована на запобігання розвитку проблем або психологічних розладів. Основною метою такої програми є покращення емоційно-вольової сфери працівників ОВД, забезпечення їх професійної мотивації та професійного самовідношення.

Для досягнення цієї мети, програма повинна включати такі елементи:

1. Теоретичну частину, яка містить огляд основних понять та теорій, пов'язаних з емоційно-вольовою сферою працівників ОВС.
2. Практичну частину, яка включає в себе тренування з емоційної стабільності, самоконтролю та саморегуляції.
3. Індивідуальний підхід до кожного учасника програми, що дозволяє враховувати його потреби та особливості.
4. Використання сучасних методик та технологій, які дозволяють досягнути максимального ефекту в короткий термін.
5. Регулярне вивчення результатів програми та її корекцію залежно від потреб учасників та змін у вимогах до працівників ОВС.

Така програма дозволить підвищити ефективність роботи працівників ОВС, забезпечити їх емоційну стабільність та професійну мотивацію. В результаті цього, поліцейські зможуть краще виконувати свої обов'язки та забезпечити безпеку та порядок у суспільстві.

Груповий психокорекційний тренінг являє собою сукупність активних методів практичної психології та психотерапії, які використовуються з метою формування навичок самопізнання і саморозвитку, корекції негативних станів.

Нами було розроблено структурно-логічну модель психокорекційного впливу на особистість щодо розвитку професійної мотивації та морально-вольових якостей (рис. 1).

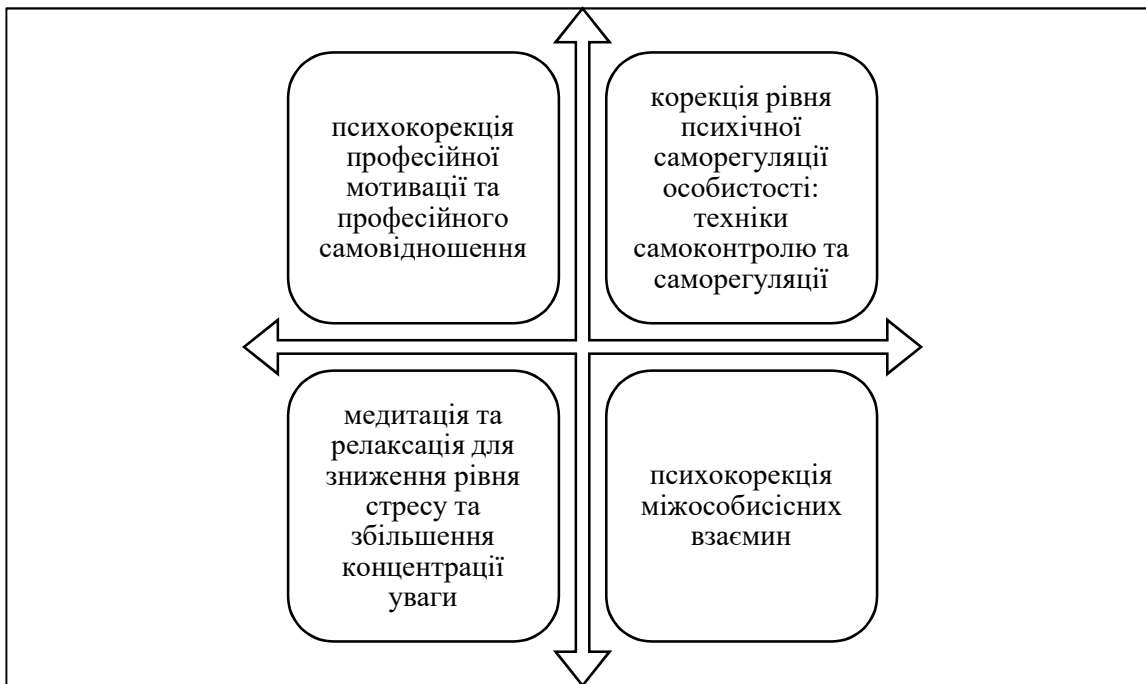

Рисунок 1 – Структурно-логічна модель психокорекційного впливу на особистість щодо розвитку професійної мотивації та морально-вольових якостей

На рис.2 наведено узагальнену структуру стадій розвитку групи у психокорекційному тренінгу.

Рисунок 2 – Узагальнена структура стадій розвитку групи у психокорекційному тренінгу

Грабовенська Інна Анатоліївна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності “Психологія”.
Національний університет ”Запорізька
політехніка”

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович,

доцент кафедри «Психологія»
Національний університет "Запорізька
політехніка"
кандидат соціологічних наук, доцент

ПРОГРАМУВАННЯ КОРЕКЦІЇ НЕГАТИВНИХ ПЕРЕЖИВАНЬ ТА СТРАХІВ ВІЙНИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ, ЯКА ПРОЖИВАЄ У ПРИФРОНТОВІЙ ЗОНІ

З метою надання допомоги у подоланні негативних переживань та страхів війни у студентської молоді, яка проживає у прифронтовій зоні в умовах війни в Україні, нами було розроблено програму корекції негативних переживань та страхів війни «Як подолати страхи війни та впоратися з негативними переживаннями».

В роботі зі студентською молоддю було обрано групову форму психокорекції, а саме проведення групового психологічного тренінгу.

Груповий психологічний тренінг є сукупністю активних методів практичної психології, які використовуються:

- у рамках клінічної психотерапії при лікуванні неврозів та ін.;
- в роботі з психічно здоровими людьми, які мають психологічні проблеми, з метою надання їм ефективної допомоги, щодо вирішення психологічних проблем.

Основними принципами психокорекційної роботи виступили: принцип єдності діагностики та корекції; системності розвитку психічної діяльності; орієнтації як на вже сформовані здібності та якості особистості, так й на зону найближчого розвитку (зону корекції); діяльнісний принцип корекції.

Серед етапів психокорекційної роботи зі студентами нами було виділено: бесіду, психодіагностику, формулювання прогнозу, складання плану корекції, реалізацію програми психокорекції (проведення групового психологічного тренінгу), оцінку ефективності та результативності програми.

Структура програми представлена у таблиці 1.

Таблиця 1 – Структура програми корекції негативних переживань та страхів війни студентської молоді, що проживає в прифронтовій зоні

Кількість зустрічей: 8 занять. Тривалість кожної зустрічі: 1,5 години (90 хв.). Тривалість у годинах: 12 годин. Періодичність зустрічей: 4 рази на тиждень. Кількість учасників: 60 осіб (у кожній групі по 12 осіб).

Блок «рефлексія» – метою даного блоку розвивати здатність до рефлексії, розворот особистості на себе. У цьому блоці з учасниками програми психокорекції розглядаються причини негативних переживань та страху війни, роздуми про свій психічний стан, розвивається схильність аналізувати свої переживання
--

<p>I етап «Зустріч із проблемою та пошуком особистісних ресурсів».</p> <p>Психодіагностика</p> <p>Кількість: 2 заняття.</p>	<p>На даному етапі пропонується ознайомлення із проблемою; використовуються техніки, спрямовані на роботу з негативними переживаннями та страхами війни й їх трансформацію в особисті ресурси.</p> <p>Техніки: міні-лекція «Що таке страхи і як з ними впоратися», групове обговорення</p>
---	--

<p>Блок «особистісний потенціал» – у даному блоці на основі одержаних результатів на попередньому занятті, після визначення мети діяльності продовжується робота з внутрішніми установками особистості. За допомогою психокорекційних технік проводиться робота з подолання негативних переживань та страхів в умовах війни</p>	
<p>II етап «Робота з негативними переживаннями, страхами війни, розширення адаптивних можливостей; вироблення навичок самоконтролю та самокорекції»</p> <p>Кількість: 4 заняття.</p>	<p>Мета: корекція негативних переживань та страхів, пов'язаних із війною. Зняття емоційної напруги. Освоєння та розвиток навичок саморегуляції, способів активного подолання.</p> <p>Техніки: арт-терапія, ігротерапія</p> <p>1 етап: знайомство з відчуттями, думками, діями;</p> <p>2 етап зустріч із проблемою на ігровому полі (періодично робота в парах), елементи психодраматичного підходу, релаксаційна терапія, гештальт-терапія, вправи, арт-терапія, психогімнастика, візуалізація .</p>
<p>III етап «Етап підвищення рівня адаптації – корекція поведінки та невротичних станів під час війни». Рефлексія</p> <p>Повторна діагностика</p> <p>Кількість: 2 заняття.</p>	<p>Формування навичок самоаналізу та самопостереження.</p> <p>Розвиток навичок самоконтролю з опорою на внутрішні резерви, корекція та подолання неадаптивних когнітивних механізмів.</p>

Корекційна робота з подолання негативних переживань та страхів війни студентської молоді, яка проживає у прифронтовій зоні як основних негативних психологічних факторів, що дестабілізують поведінку молоді, може здійснюватися на трьох рівнях:

- навчання студентів прийомам та методам оволодіння своїми страхами, хвилюваннями, підвищеною тривожністю;
- розширення функціональних та операційних можливостей студентів, що проживають в прифронтовій зоні, формування необхідних навичок, умінь, знань, що ведуть до запасу психологічної стійкості;
- перебудова особливостей особистості;

Методологічною основою корекції негативних переживань та страхів війни студентської молоді, яка проживає у прифронтовій зоні став комплекс психологічних методів, що використовуються у психологічній корекції з клієнтами у стресових ситуаціях, а саме:

- метод кризової інтервенції чи психотерапії кризових станів Б.Д. Карвасарського, Є.І. Крукович, В.Г. Ромек та ін., заснований на принципах

логіки, аналізу стану, роз'яснення причин, симптоматики та течії, прогнозу, які у терапії ліквідують невизначеність у уявленнях клієнта, сприяє зменшенню психічної напруги та тривоги.

- методи гештальттерапії (ГТ) М. Джонсон, Ф. Перлз, Ж. Робін, Х. Сіменс, Ф. Стівен, Е. Мазур та ін.

Показаннями для реалізації групового тренінгу з подолання негативних переживань та страхів війни студентської молоді, яка проживає у прифронтовій зоні стали: виражена потреба в психологічній підтримці та практичній допомозі студентам, розробка та випробування нових способів адаптації в умовах війни; готовність обговорювати свої проблеми у групі, розглядати та сприймати думку учасників групи з метою терапевтичної перебудови психоемоційного стану.

Мета програми: психологічна корекція негативних переживань та страхів війни студентської молоді, яка проживає у прифронтовій зоні.

Завдання:

1. Скоригувати емоційний стан та поведінку молодих людей (студентів), що проживають в прифронтовій зоні в умовах війни, активізувати рефлексивні процеси, мобілізувати особистісні ресурси для подолання негативних переживань та страхів війни, оптимізувати адаптаційні можливості.

2. Усвідомлювати зв'язки між негативними переживаннями та способом реагування на них. Освоєння нових моделей сприйняття, думок, почуттів.

3. Навчання методам позбавлення та врегулювання страхів та негативних переживань; формування навичок психологічного розвантаження; активізація адаптаційних ресурсів.

4. Створення умов для побудови довірчих, доброзичливих відносин; атмосфери розуміння та активної участі у роботі групи.

Зміст програми:

Цільова група: студентська молодь віком 17-25 років, що проживає в прифронтовій зоні з виявленими синдромами невротичних станів при проживанні негативних переживань та страхів в умовах війни.

Термін реалізації програми: Програма розрахована на 2 тижні та складається з 8 занять. Заняття проводяться 4 рази на тиждень. Тривалість одного заняття 90 хв.

Кількість учасників: 60 осіб. З метою результативної реалізації програми із загальної кількості учасників психологічного тренінгу було сформоване 5 груп по 12 осіб у групі).

Методи та форми роботи: робота в підгрупах, парах, групове обговорення, гештальт-терапія, когнітивно-поведінкові техніки, нарративна терапія, проєктивні техніки, елементи психодрами, релаксаційна терапія, наочні та практичні методи, у тому числі: імітаційні ігри, міні лекції, емоційно-образні вправи, психогімнастика, арт-терапія, музикотерапія, елементи розстановок, асоціативний лист, візуалізація.

В рамках реалізації програми групова форма психотерапії поєднувалася з окремими індивідуальними психотерапевтичними сесіями за запитами учасників програми.

Робота із психотерапевтичною групою проводилася ведучим – психологом – працівником реабілітаційного центру та асистентом психолога (випускником-практикантом ВНЗ за напрямком психологія).

Психологом враховувався рівень терапевтичної установки: конструктивний (з очікуванням допомоги у подоланні негативних переживань та страхів війни студентів, що проживають в прифронтовій зоні); симптоматичний (з мотивацією лише до ліквідації симптомів); демобілізуєчий (з відмовою від психотерапії).

У програмі корекції негативних переживань та страхів війни у студентської молоді, яка проживає у прифронтовій зоні було виділене:

1. Дослідження страху: історія походження страхів; визначення страху; виявлення страхів війни; робота з першопричиною страхів.

2. Трансформація страхів: техніки відстеження, усвідомлення страху; оволодіння техніками трансформації страхів.

3. Подолання страхів війни.

4 Психологічна корекція негативних переживань: дослідження та подолання негативних переживань в умовах війни; аналіз негативних переживань, навчання технікам позбавлення від негативних переживань і оволодіння методиками зняття накопиченої напруги (регуляція емоційних станів).

Заплановані результати:

1 Управління страхами і негативними переживаннями, викликаними війною;

2 Зняття основних синдромів невротичних станів: тривожності, невротичної депресії, астенії, істеричного типу реагування, обесивно-фобічних порушень, загальне поліпшення настрою, самопочуття, підвищення активності.

3 Підвищення рівня адаптивності до стресових ситуацій, що викликані війною.

Етапи реалізації програми:

1-й етап психодіагностичний

На даному етапі проводиться психодіагностична робота з діагностики негативних переживань та страхів війни у студентської молоді, яка проживає в прифронтовій зоні згідно з обраними методиками.

2-й етап – реалізація психологічного тренінгу: психолого-корекційні заняття.

Психолого-корекційні заняття проводяться у три етапи.

I етап - Зустріч студентів із проблемою (війна в Україні як серйозна загроза здоров'ю та благополуччю особистості) та пошук особистісних ресурсів.

Кількість: 1 заняття (90 хвилин)

II етап - Робота з негативними переживаннями та страхами, що викликані війною в групах студентів з прифронтової зони.

Кількість: 4 заняття (по 90 хвилин)

У процесі реалізації програми психокорекції учасниками складається список способів подолання страхів та негативних переживань у період війни, який коригується та доповнюється у процесі проходження тренінгу

III етап заключний – Рефлексія та оформлення щоденника «Мої зміни» після обговорення.

Кількість: 1 заняття (90 хвилин)

Наукові, методичні, методологічні та методичні основи програми побудовані на засадах кризової інтервенції:

- створення в ході психотерапії відчуття безпеки, прийняття, встановлення ясних терапевтичних відносин;

- формування ресурсів - позитивного цілісного самовідчуття, включаючи тілесне відчуття, що дозволяє особистості зберігати свою стійкість і цілісність перед небезпекою та загрозами в умовах війни. Завдяки розвитку та використанню своїх внутрішніх ресурсів у студентської молоді пробуджується здатність до саморегуляції;

- створення певних меж травматичного переживання страхів війни, зняття синдромів невротичних станів - «контейнування». Контейнування – це здатність до витримування різних видів психічних проявів, таких як емоції, напруга, інстинктивні імпульси та ін. «Контейнування» утворюється завдяки усвідомленню, відстеженню та називанню негативних тілесних відчуттів, що відповідають симптомам (тривожність, напруга, невротична депресія, астения, істеричний тип реагування, обесивно-фобічні та вегетативні порушення та ін.);

- формування в студентів відчуття здатності протистояти викликам війни, розуміння того, що вона собою представляє;

- розширення адаптивних можливостей; вироблення навичок самоконтролю та самокорекції страхів та негативних переживань в умовах військової агресії.

3-й етап. Повторна (заключна) психодіагностика

Для оцінки ефективності реалізованої в групах студентів програми корекції негативних переживань та страхів війни та оцінки змін, що відбулися, учасники проходять контрольне тестування.

Особливістю програми корекції негативних переживань та страхів війни студентської молоді, що проживає в прифронтовій зоні та її відмінність від інших програм корекції психоемоційної сфери полягає в тому, що її зміст враховує психологічні особливості студентів та поточної ситуації в країні загалом.

На рисунку 1 нами було виділено головні етапи психокорекційної роботи:

Етапи психокорекції

- 1 Презентація психолога, вітання учасників програми
- 2 Психодіагностика, введення, визначення цілей
- 3 Зустріч із проблемою (війна в Україні як серйозна загроза здоров'ю та благополуччю) та пошук особистісних ресурсів. Активізація учасників програми, підвищення настрою.

4 Зворотній зв'язок

5 Формування в молоді відчуття здатності протистояти викликам війни, розуміння того, що вона собою представляє;

6 Робота з негативними переживаннями та страхами війни, створення ресурсів – позитивного цілісного самовідчуття, розвиток саморегуляції, розширення адаптивних можливостей; вироблення навичок самоконтролю та самокорекції страхів війни та негативних переживань

7 Завершення, зворотний зв'язок, рефлексія, повторна психодіагностика

Рисунок 1 - Головні етапи психокорекційної роботи

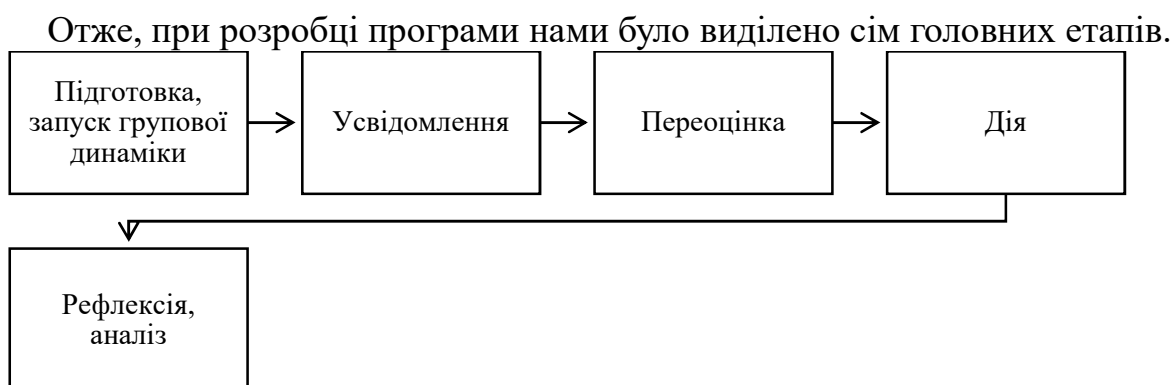

Рисунок 2 - Групова динаміка

Групова динаміка у процесі реалізації програми представлена на рис. 2.

Ігри та вправи для подолання страхів:

Вправа «Відбиток страху».

Мета: допомогти студентам зрозуміти свій страх та його зв'язок із пережитою ситуацією. Вправа дозволяє зрозуміти страх і його вплив на життя. Необхідно створити серію барвистих відбитків, що асоціюються із почуттям страху.

Рекомендований час виконання вправи: 20-30 хвилин.

Вправа «Сходи страху»

Мета: допомогти поглянути своїм страхам у вічі і поставити перед собою цілі. Щоб зробити це, потрібне оцінити кожен ситуацію за «термометром страху»: 0-1 бал оцінюється ситуація, коли ви взагалі не боїтеся; 10 балів - найжахливіша для вас ситуація.

Метод подолання страхів Тіма Ферріса:

Рекомендований час виконання вправи: 20-30 хвилин.

Візьміть перший аркуш паперу і розділіть його на 3 колонки: «Визначити», «Запобігти», «Виправити».

У стовпчику «Визначити» потрібно записати свої головні 10–20 страхів (за власним бажанням).

У колонці «Запобігти» треба відповісти на запитання: Що я можу зробити, щоб запобігти всьому тому, чого я боюся?

У колонці «Виправити» потрібно відповісти на запитання: «Якщо найгірше все ж таки станеться, як я зможу виправити ситуацію або кого зможу попросити про допомогу?»

5 дихальних практик, які допоможуть швидко заспокоїтися, повернуть душевну рівновагу, розслаблять та допоможуть швидше заснути:

1. Рівне дихання (самавритті)
2. Дихання животом
3. Сяючий череп (капалабхаті)
4. Дихання 4-7-8
5. Сфокусоване дихання

Об'єктами регуляції є: спосіб дихання – ротом, носом (оптимальний), однією ніздрею, по черзі лівою чи правою тощо; фаза (вдих, видих, затримка, пауза); тип (верхнє, середнє, нижнє); тривалість та потужність фаз, ритм, темп.

Вдих підвищує тонус кори головного мозку, видих знижує. Повний глибокий видих забезпечує найбільше розслаблення м'язів.

Затримка дихання на вдиху стимулює засвоєння кисню в легенях, видалення вуглекислого газу, дозволяє проявити максимальне фізичне зусилля, сприяє приборканню думок.

Затримка дихання на видиху змінює циркуляцію крові, підвищує концентрацію вуглекислого газу в крові, температуру тіла, обмін речовин та потовиділення, зменшує частоту серцевих скорочень (ЧСС), покращує роботу нервової системи.

Дєвочкін Василь Федорович,
здобувач 2 курсу магістратури
спеціальності «Психологія».
Національний університет "Запорізька
політехніка"

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович,
доцент кафедри «Психологія»
Національний університет "Запорізька
політехніка"
Кандидат соціологічних наук, доцент

РОЗРОБКА ПРОГРАМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ ТА ПІДВИЩЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК ЧЛЕНІВ ГРОМАДСЬКОГО ФОРМУВАННЯ

Результати пілотного дослідження показали, що психологічний клімат та міжособистісні відносини в досліджуваному колективі є достатньою мірою сприятливими, проте їх необхідно продовжувати розвивати та вдосконалювати для чого необхідно впроваджувати в роботу організації тренінги з ефективною

міжособистісної взаємодії, які є досить привабливим та ефективним методом формування оптимальної лінії поведінки учасників колективу громадського формування та дає можливість за допомогою ролевих ігор, групових дискусій, вирішення нестандартних завдань змінити стилі міжособистісної взаємодії та покращити рівень психологічного клімату.

Нами було розроблено модель тренінгу та тренінгову програму вдосконалення психологічного клімату та підвищення комунікативних навичок членів громадського формування «ЩИТ»: «Умови ефективної співпраці» (рис.1).

Призначення тренінгу полягає в тому, щоб навчити членів колективу громадського формування ефективної поведінки у різних ситуаціях, розвинути у них відповідні навички взаємодії.

Тип програми: тренінгова

Форма роботи: групова

Очікувані результати: покращення психологічного клімату в громадському формуванні «ЩИТ» та підвищення комунікативних навичок його членів.

Рисунок 1 Модель програми тренінгу вдосконалення психологічного клімату та підвищення комунікативних навичок членів громадського формування «ЩИТ»

Модель програми тренінгу вдосконалення психологічного клімату та підвищення комунікативних навичок членів громадського формування «ЩИТ» містить наступні блоки:

1. Вступний блок

У цьому блоку представляють тренера та учасників, оглядають мету та цілі заняття та обговорюють очікування учасників.

2. Діагностичний блок

У цьому блоку проводиться аналіз негативних аспектів психологічного клімату в колективі, розуміння причин та наслідків негативного психологічного клімату та визначення основних проблем, які потребують корекції.

3. Розробка стратегій психокорекції

У цьому блоку оглядаються стратегії та методи психокорекції психологічного клімату, вибираються найбільш ефективні стратегії для конкретної ситуації та розробляється план дій для їх впровадження.

4. Практичний блок

У цьому блоку проводяться практичні вправи та тренування для розвитку позитивного мислення та емоційної стабільності, зниження рівня стресу та тривожності та розвитку вмінь спілкування та взаємодії в колективі.

5. Заключний блок

У цьому блоку підводять підсумки заняття, обговорюють результати та висновки та рекомендують щодо подальшої психокорекції та підтримки сприятливого психологічного клімату в колективі.

Кожен блок має свої особливості та завдання, але всі вони спрямовані на досягнення загальної мети - покращення психологічного клімату в колективі.

Актуальність тренінгу полягає в тому, що несприятливий психологічний клімат може призвести до зниження продуктивності роботи, конфліктів, погіршення стану здоров'я працівників та інших негативних наслідків. Тому важливо навчити учасників ефективно спілкуватися, розвивати довіру, емпатію, відкритість та позитивне мислення.

Мета: формування сприятливого психологічного клімату всередині колективу; усвідомлення кожним співробітником своєї ролі у колективі та підвищення рівня комунікативних навичок.

Завдання:

1. формування сприятливого психологічного клімату всередині колективу;
2. усвідомлення кожним співробітником своєї ролі у колективі;
3. підвищення рівня комунікативних навичок;
4. встановлення емоційних контактів між членами колективу;
5. розвиток уміння працювати у команді;
6. розвиток засобів ефективної вербальної та невербальної взаємодії в колективі;
7. згуртування колективу.

Учасники тренінгу: колективу громадського формування «ЦИТ».

Кількість учасників в групі: 8-14 осіб.

Тренінг орієнтовано на 4 тижні, складається із 4 занять по 90 хвилин (1 заняття на тиждень). Кожне заняття складається з 20-30% лекційного матеріалу + 70-80% практики – відпрацювання навичок ефективної взаємодії в команді.

Місце проведення: зал для тренінгів.

Методи та техніки психологічної корекції: групові дискусії, практичні вправи, рольові ігри, тренування комунікаційних навичок та інші методи, які допоможуть учасникам зрозуміти та застосувати отримані знання в практиці.

Етапи роботи з колективом організації в процесі тренінгу:

1. Вступ. Перед початком тренінгу необхідно ввести учасників в тему та пояснити, що таке сприятливий психологічний клімат. Також можна навести приклади організацій з хорошим та поганим психологічним кліматом.

2. Розуміння комунікації. Учасникам тренінгу потрібно пояснити, що комунікація є ключовим елементом створення сприятливого психологічного клімату. Необхідно розглянути різні типи комунікації та навчити учасників ефективно спілкуватися між собою.

3. Розвиток довіри. Довіра є важливим елементом створення сприятливого психологічного клімату. Учасникам тренінгу потрібно пояснити, як розвивати довіру в колективі та навчити їх ефективно взаємодіяти між собою.

4. Розвиток емпатії. Емпатія є важливим елементом сприятливого психологічного клімату. Учасникам тренінгу потрібно пояснити, що таке емпатія та як її розвивати в колективі. Також можна провести практичні вправи на розвиток емпатії.

5. Розвиток відкритості та прозорості. Відкритість та прозорість є важливими елементами сприятливого психологічного клімату. Учасникам тренінгу потрібно пояснити, як розвивати відкритість та прозорість в колективі та навчити їх ефективно ділитися ідеями та досвідом.

6. Розвиток позитивного мислення. Позитивне мислення є важливим елементом створення сприятливого психологічного клімату. Учасникам тренінгу потрібно пояснити, як розвивати позитивне мислення в колективі та навчити їх ефективно використовувати його в роботі.

7. Висновок. Під час висновку необхідно підсумувати все, що було розглянуто під час тренінгу та нагадати учасникам про важливість створення сприятливого психологічного клімату в організації. Також можна запросити учасників поділитися своїми враженнями від тренінгу та запропонувати свої ідеї щодо покращення психологічного клімату в колективі.

Дем'янчук Юрій Вікторович,
доктор юридичних наук, доцент,
спеціаліст вищої кваліфікаційної
категорії, викладач-методист, старший
викладач кафедри педагогіки і
психології дошкільної та початкової
освіти Комунального закладу Київської
обласної ради „Білоцерківський
гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж”, м. Біла Церква, Україна

Висіцька Ангеліна Едуардівна,
здобувачка 2 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 013
Початкова освіта Комунального закладу
Київської обласної ради
„Білоцерківський гуманітарно-

педагогічний фаховий коледж”, м. Біла Церква, Україна

Дем’янчук Анастасія Василівна,
здобувачка 1 курсу
другого (магістерського) рівня вищої
освіти спеціальності 013 Початкова
освіта Вінницького державного
педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
м. Вінниця, Україна

Іванова Діна Миколаївна,
вчителька фізичного виховання
Комунального закладу „Борщагівський
ліцей Погребищенської міської ради
Вінницького району Вінницької
області”, с. Борщагівка, Україна

Кабачій Світлана Юріївна,
здобувачка 4 курсу
першої (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 013 Початкова
освіта Комунального закладу Київської
обласної ради „Білоцерківський
гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж”, м. Біла Церква, Україна

Музика Ірина Вікторівна,
здобувачка 4 курсу
першої (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 013 Початкова
освіта Комунального закладу Київської
обласної ради „Білоцерківський
гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж”, м. Біла Церква, Україна

Рябокінь Яна Олегівна,
здобувачка 4 курсу
першої (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 013 Початкова
освіта Комунального закладу Київської
обласної ради „Білоцерківський
гуманітарно-педагогічний фаховий
коледж”, м. Біла Церква, Україна

Шабатин Віталій Олександрович,
здобувач 1 курсу
першого (бакалаврського) рівня вищої
освіти спеціальності 081 Право
Білоцерківського центру дистанційного
навчання Міжрегіональної Академії
управління персоналом,
м. Біла Церква, Україна

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ БЕЗПЕЧНИХ УМОВ ПРАЦІ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Вступ. Сьогодні, актуальним завданням нині в наш тривожний час, як ніколи раніше, є створення безпечних умов праці для учасників освітнього процесу в Україні. У першу чергу потрібно попередити та запобігти виникненню ситуацій, які загрожують здоров'ю та життю людини. Такими питаннями займається охорона праці в галузі. Це способи та дії, що спрямовані на збереження життєдіяльності людини в Україні.

Виклад основного матеріалу. У будь-якому закладі освіти, від дошкільного до післядипломного в Україні. У типових освітніх планах і типових освітніх програмах визначається зміст й обсяги навчання з питань охорони праці та безпеки життєдіяльності [2].

У підручниках, освітніх посібниках, методичних матеріалах із спеціальних дисциплін повинні передбачатись розділи з охорони праці за відповідною тематикою та в закладах освіти мають щорічно проводитись тижні знань із безпеки життєдіяльності.

У дошкільних закладах освіти вихованці мають вивчати, за планом освітньо-виховної роботи закладу освіти, питання охорони життя, здоров'я та норм поведінки.

У середніх закладах освіти учні повинні вивчати, за освітнім планом і програмою закладу освіти, питання охорони життя, здоров'я та безпеки праці. Але щорічно вивчення даних питань повинно підтверджуватись перевіркою знань із відповідними записами про їх результати у класному журналі.

При вивченні загальноосвітніх дисциплін, спецкурсів і факультативів, при проведенні практичних і лабораторних занять, на уроках трудового навчання повинні вивчатися питання охорони праці, пов'язані з тематикою даних дисциплін і праць [3].

У позашкільних закладах освіти у планах освітньо-виховної роботи вивчення питань охорони життя, здоров'я та безпеки праці, пов'язаних із профілем повинно передбачатися напрямами та конкретною тематикою освітньо-виховної роботи закладу освіти.

Учні професійно-технічних закладів освіти повинні вдосконалювати набуті знання, вивчаючи дисципліну „Охорона праці”. При підготовці працівників за професіями специфічні питання охорони праці для конкретних

професій повинні вивчатися в курсах спеціальних і загальнотехнічних дисциплін із метою поєднання технологічної підготовки з підготовкою з охорони праці.

У закладах вищої освіти, незалежно від рівня акредитації, здобувачі освіти вивчають комплекс нормативних освітніх дисциплін „Безпека життєдіяльності”, „Основи охорони праці” й „Охорона праці в галузі”, а також окремі питання з охорони праці та безпеки життєдіяльності в загальнотехнічних і спеціальних дисциплінах, що органічно пов’язані з їх тематикою.

У закладах післядипломної освіти, незалежно від рівня акредитації закладів післядипломної освіти й освітньо-кваліфікаційного ступеня слухачів, освітні плани повинні передбачати вивчення дисциплін з охорони праці [1].

Висновок. На основі вищевказаного можна дійти висновку, що в типовому освітньому плані та типовій освітній програмі будь-якого закладу освіти обов’язково мають виокремлені питання щодо охорони праці у відповідній галузі, щоб попередити та запобігти виникненню ситуацій, що загрожують здоров’ю та життю людини в Україні в цілому.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в установах і закладах освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.12.2017 № 1669. Дата оновлення: 13.03.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0100-18#Text> (дата звернення: 25.09.2023).

2. Дем’янчук Ю. В., Суббот А. І., Годяк А. І. Науково-практичний коментар до Глави 12 Кодексу України про адміністративні правопорушення (Адміністративні правопорушення, пов’язані з корупцією). Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.

3. Demianchuk Yu., Savchenko L., Subbot A. Influence of corruption on the economic development of Ukraine in terms of reformation: a retrospective analysis. *Baltic Journal of Economic Studies*. Riga: Publishing House „Baltija Publishing”, 2018. Vol. 4, № 3 June. P. 276–282.

Діда Галина Анатоліївна,
голова циклової комісії математики та
фізики Фахового медичного коледжу
Комунального закладу вищої освіти
«Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради

МЕТОД ПРОЄКТІВ ЯК ЗАСІБ САМОРОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНОГО КОЛЕДЖУ

В даний час перед освітою стоїть безліч завдань та найважливішим з них є підготовка студентів до життя в інформаційному суспільстві. Кожен

випускник медичного коледжу має бути готовим до того, що йому все життя доведеться навчатися: вивчати нову техніку, нові технології роботи, підвищувати свою кваліфікацію, здобувати додаткову освіту, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці. У сучасних умовах недостатньо просто володіти набором знань, умінь та навичок, необхідно вміти їх застосовувати у реальному житті. Однією з головних якостей особистості сучасного студента стає його готовність до самостійної діяльності зі збирання, обробки, аналізу та організації інформації, уміння приймати рішення та доводити їх до виконання. Відповідно змінюються завдання викладача. Тепер він має бути не джерелом інформації, що дає знання, а організатором самоосвіти студентів, що мотивує творчий пошук.

Педагогічна інновація – нова технологія навчання, внутрішньо-системна зміна, яка покликана розвивати та покращувати педагогічний процес.

Сучасні інноваційні технології в освіті обґрунтовані та ретельно відібрані за принципом раціональності організаційних форм та змісту. Вони орієнтовані на результат і покликані: мотивувати студентів до самостійного пізнання; підвищувати практичну цінність досліджуваного та рівень освітнього матеріалу загалом; активізувати освітню діяльність студентів.

Необхідність внесення інноваційних змін до професійної підготовки студентів обумовлена тим, що сьогодні від майбутніх фахівців потрібні не лише глибокі знання, але і вміння в швидкоплинній ситуації набувати нових знань і використовувати їх для проектування власної діяльності. Все це диктує необхідність пошуку найефективніших форм, методів та технологій навчання.

Технологією навчання прийнято називати певний спосіб навчання, у якому основну функцію виконує засіб навчання. Нові вимоги суспільства до рівня професіоналізму передбачають впровадження інноваційних технологій у освітнє середовище.

До інноваційних технологій в освіті можна віднести: особистісно-орієнтоване навчання; проблемне навчання; блочно-модульне навчання; метод проектів; дистанційні технології навчання.

Залучення інноваційних технологій в освітнє середовище дозволяє підвищити ефективність навчання та виховання особистості, а також підготувати висококваліфікованих фахівців для подальшої професійної діяльності.

Розглянувши кожен запропоновану технологію та проаналізувавши можливість її використання в освітньому процесі, ми зупинилися на методі проектів.

Сутність методу проектів – створення умов досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми, яка має завершитися цілком реальним, відчутним практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином.

Мета проектного навчання – стимулювати інтерес здобувачів до певних професійних проблем, які передбачають володіння деякою сумою знань, і через проектну діяльність показати практичне застосування отриманих знань.

Організація проектною діяльності складається з: необхідності не стільки передати студентам знання, скільки навчити набувати цих знань самостійно;

актуальності набуття комунікативних навичок та умінь; необхідності розвитку вміння працювати з інформацією (збирати, аналізувати, робити висновки).

Метод проєктів як педагогічна технологія – це технологія, яка передбачає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своєю суттю.

Існує безліч підходів до класифікації проєктів. Наприклад, за характером діяльності, що домінує в проєкті вони поділяються на:

Інформаційний проєкт спрямований на збір інформації про будь-який об'єкт або явище з метою аналізу, узагальнення та подання інформації аудиторії.

Дослідницький проєкт із структури нагадує наукове дослідження. Він включає обґрунтування актуальності обраної теми постановку завдання дослідження, обов'язкове висування гіпотези з подальшою її перевіркою, обговорення та аналіз отриманих результатів.

Практико-орієнтований проєкт має на меті вирішення соціальних завдань, що відображають інтереси учасників проєкту.

Рольовий проєкт. У рольовому проєкті студенти беруть на себе ролі літературних чи історичних персонажів, вигаданих героїв.

Творчий проєкт передбачає максимально вільний та нетрадиційний підхід до його виконання та презентації результатів.

У фаховому медичному коледжі КЗВО «Рівненська медична академія», на заняттях з «Основ медичної інформатики» ми працюємо над інформаційним проєктом. Інформаційний проєкт включає: створення комп'ютерної презентації та оформлення пояснювальної записки. Здобувачі освіти самостійно ведуть збір інформації, сканують схеми, малюнки, підбирають візуальний матеріал, знімають відеоматеріали, записують звук, редагують фото чи малюнки у графічних редакторах.

Методика організації проєкту передбачає кілька етапів:

- планування роботи над проєктом (визначення мети та завдань);
- пошуковий етап (етап дослідницької роботи студентів та самостійного здобуття нових знань);
- етап узагальнення (етап структурування отриманої інформації та інтеграції набутих знань, умінь, навичок);
- презентація одержаних результатів (етап аналізу дослідницької діяльності студентів);
- захист проєктів (проходить у формі презентації з використанням комп'ютера та мультимедійного проєктора).

У ході проєктування викладач має бути консультантом: давати рекомендації щодо підготовки, збору інформації, вчасно направляти у правильне русло, якщо студенти відійшли від теми, обговорювати з ними етапи реалізації проєкту.

Основна складність у використанні даного методу полягає у низькій мотивації студентів до участі у проєкті, відсутності навичок дослідницької діяльності.

На наш погляд, систематичне використання методу проєктів у професійній освіті дозволяє розвивати пізнавальні вміння здобувачів, тобто вміння самостійно конструювати свої знання, орієнтуватися в інформаційному просторі. Його необхідно спеціально пробуджувати, планомірно розвивати та культивувати. Крім того, виконання різних навчальних проєктів сприяє розвитку критичного та творчого мислення.

Дмитрашко Світлана Анатоліївна,
старший викладач кафедри політичних
наук і права Південноукраїнського
національного педагогічного
університету імені К. Д. Ушинського
кандидат політичних наук

Піскун Катерина Сергіївна,
студентка 3 курсу
спеціальності «Політологія»
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

ГЕОПОЛІТИЧНІ ТА ГЕОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ «ЗЕРНОВОЇ УГОДИ» ДЛЯ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Потреба у укладенні зернової угоди виникла в результаті російського вторгнення у лютому 2022 року, внаслідок чого були окуповані південні порти України в Азовському морі, а також відбувалось блокування її морських шляхів в Чорному морі. Україна – важливий світовий виробник сільськогосподарської продукції, зокрема зерна, і мала значний обсяг експорту цих товарів через свої порти. Однак окупація портів у Азовському морі та блокування морських торговельних маршрутів у Чорному морі позбавили Україну можливостей для морського експорту своєї продукції.

Зернова угода – домовленість між Організацією Об'єднаних Націй, Туреччиною, Україною та Російською Федерацією щодо встановлення морських коридорів для вивезення українського зерна. Церемонія підписання угоди відбулася 22 липня 2022 року в палаці Долмабахче у Стамбулі [1]. Ця подія стала першою важливою угодою між конфліктуючими сторонами з моменту початку російського вторгнення у лютому[2]. Варто зауважити, що ця угода не була угодою між Російською Федерацією та Україною безпосередньо.

Позиція Туреччини у Чорноморському регіоні є позицією балансира, в той час як воєнна дипломатія Р. Ердогана спрямована на посилення його особистого авторитету посередника, оскільки зернова угода стабілізує світові ціни на харчування. Блокування морського транзиту сільськогосподарських культур вплинула на світовий ринок продовольства, спричинивши різке підвищення цін

на продукти харчування. Найбільше постраждали країни з розвинутою економікою в Африці, Азії та Латинській Америці, оскільки вони були особливо залежні від імпорту продовольства та не мали достатньо власного виробництва для задоволення потреб населення. Зазначимо, що до початку повномасштабного вторгнення Україна експортувала значну кількість зерна та задовольняла потреби близько 400 мільйонів людей по всьому світу.

Отже, укладені документи передбачали безпечне судноплавство для експорту зерна та пов'язаних продуктів харчування, а також добрив, включаючи аміак, з українських портів Одеси, Чорноморська та Южного. Судна перетинали Чорне море через спеціально створені розміновані коридори. Усі торгові судна зобов'язані були заходити до Туреччини для проходження обов'язкової інспекції [2].

"Зернова угода" сприяла відновленню експорту аграрної продукції України морським шляхом. Згідно із звітом ООН, протягом періоду дії даної угоди Україна здійснила експорт на загальний обсяг 32,8 мільйона тон зернових та олійних культур. Найбільшим покупцем став Китай, частка якого становила майже третину від усього обсягу експорту. Приблизно 44 відсотки продукції були направлені до країн з "високим рівнем доходів", більшість з яких розташовані в Європі. Іспанія, Італія та Нідерланди виявилися лідерами серед країн, що імпортували українську продукцію[5].

Проте, впродовж дії «зернової угоди» Російська федерація вимагала поступок, а саме п'ять умов, які повинні бути виконані, щоб досягти певних угод із зерном та іншими питаннями, пов'язаними із конфліктом в Україні. Однією з цих умов є відновлення роботи експортного аміакопроводу Тольятті-Одеса, який був зупинений на початку російського вторгнення в Україну. У червні стало відомо про вибух на цьому аміакопроводі на Харківщині, і Російська Федерація звинуватила Україну в диверсії [4]. Росія намагається виставити захоплення української долі ринку як свій «гуманітарний» проєкт, проте отримує вигоду від високих цін на зерно, одночасно підриває економіку України, знищує ракетними обстрілами портову інфраструктуру та нищить результати роботи українських фермерів.

ООН виступає як міжнародна платформа для спільних дій та співпраці між країнами у питаннях забезпечення продовольчої безпеки та регулювання ринків агропродукції. Проте, інтереси окремих країн, таких як Китай, можуть відрізнятися від загальних цілей ООН. Наприклад, Китай має власні економічні інтереси у забезпеченні доступу до агропродукції з інших країн. До початку війни, Китай був одним з найбільших реципієнтів агропродукції з України, зокрема кукурудзи [7].

Російська Федерація, з точки зору цієї угоди, виявилася єдиною стороною, якій не було вигідної її реалізація [8]. Проте, якщо Росія продовжить витискати Україну із глобального ринку сільськогосподарської продукції, вона посилить свої позиції в глобальній економіці, зробить країни глобального Півдня залежними від себе та почне застосовувати продовольство як політичну зброю, як це було з постачанням газу в Україну та ЄС. У 2023 р. Росія вирішила вийти з угоди і розпочати масовані ракетні удари по зерновій інфраструктурі на півдні

України. Отже, це свідчить про те, що Росія не хоче використовувати «Зернову угоду» як платформу для наступних домовленостей з Україною.

Україна в свою чергу була зацікавлена в угоді як засобі забезпечення експорту своєї сільськогосподарської продукції. До введення воєнного стану та повномасштабного вторгнення, Україна експортувала значну кількість сільськогосподарської продукції, що сприяло економічному розвитку країни. Проте, з початком війни та масовими обмеженнями, експорт впав, що призвело до зменшення валютних надходжень, зростання інфляції та підвищення цін.

Таким чином, можна спостерігати як інтереси різних сторін у глобальній торгівлі агропродукцією відображає складні економічні та політичні відносини між країнами та міжнародними організаціями.

17 липня 2023 р. Росія повідомила про вихід та відкликання гарантій безпеки для судноплавства в рамках Чорноморської зернової ініціативи.

Президент України Володимир Зеленський висловив свою реакцію на оголошення Росії про вихід із зернової угоди, заявивши: «Навіть без РФ треба робити все, щоб ми могли використовувати цей чорноморський коридор. Ми не боїмося. До нас звернулися компанії, які є власниками кораблів. Вони сказали, що вони готові, якщо Україна відпустить, а Туреччина буде пропускати, то всі готові продовжувати постачання зерна», також Зеленський додав «Тому, коли Росія каже, що вона зупиняє, – вона зриває свої домовленості з генсеком ООН Гуттерішем і з президентом Ердоганом. Не з нами. У нас не було ніяких з ними домовленостей» [6].

Розрив «Зернової угоди», блокада чорноморських портів привели до збільшення цін на продовольство, значно погіршило безпеку на Африканському Розі. Посилення позицій Росії в Африці, витискання звідти США та європейських країн, як було в Нігері з Францією, ведуть до зміни світової геополітики.

Таким чином, закінчення "зернової угоди" відкриває перед Україною та світовим ринком сільськогосподарської продукції ряд складних економічних та соціальних викликів, які потребують уважного аналізу та розгляду відповідних стратегій для подолання негативних наслідків.

Ці дії мають серйозний геополітичний та геоекономічний вплив, відзначаючи загрозу для стабільності та продовольчої безпеки у багатьох країнах. Вони підсилюють глобальну нестабільність, зокрема у сфері доступності та вартості продуктів харчування, що ставить під загрозу життя та добробут громадян багатьох держав. В свою чергу, Чорне море є надзвичайно важливим геополітичним чинником для України. Закриття доступу до Чорного моря становить загрозу національній безпеці України, оскільки Чорноморський регіон є прикордонним, забезпечує обороноздатність країни, а також є важливим чинником національної економіки, яка залежить від морських шляхів та функціонування морських торговельних портів. Оскільки роль України в геоекономічних та геополітичних аспектах міжнародних відносин є надзвичайно важливою, актуальною є участь у політико-економічних альянсах, сприятливих розвитку країни та захист національних інтересів в регіональному та глобальному масштабах.

Список використаних джерел

1. Russia, Ukraine seal landmark grain deal in Istanbul. URL:<https://www.bangkokpost.com/business/2352336/russia-ukraine-seal-landmark-grain-deal-in-istanbul>
2. Agreement Signed on Trapped Ukrainian Grain. URL:<https://www.voanews.com/a/agreement-signed-on-trapped-ukrainian-grain/6669944.html>
3. День народження "зернового коридору" і день кінця. Як Україна знову опинилася в морській блокаді та чим це загрожує. URL:<https://www.epravda.com.ua/publications/2023/07/18/702321/>
4. Росія вийшла із "зернової угоди". Що це означає для України та світу. URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c72ve44j72qo>
5. Що означає вихід Росії з "зернової угоди". URL:<https://www.dw.com/uk/so-oznacaє-vihid-rosii-z-zernovoi-ugodi/a-66239906>
6. «Ми не боїмося». Зеленський відреагував на вихід Росії із «зернової угоди». URL:<https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/zernova-ugoda-volodimir-zelenskiy-vidreaguvav-na-diji-rf-novini-ukrajini-50339626.html>
7. Китай має свій інтерес: чому Пекіну важливе існування зернової угоди. URL:https://24tv.ua/kitay-pekini-zatsikavleni-prodovzhenni-diyi-zernovoyi-ugodi_n2358836/amp
8. Українське продовольство для світу: чи можуть Туреччина і ООН забезпечити вивезення зерна без Росії. URL:<https://www.radiosvoboda.org/amp/erdohan-zernova-uhoda-oon-rosiya-rychornomorya/32509842.html>

Дорошенко Дмитро Олександрович,
науковий співробітник відділу
авторського права і суміжних прав
Науково-дослідного інституту
інтелектуальної власності НАПрНУ

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРИЙ В УКРАЇНІ

У вітчизняному законодавстві поняття «креативні індустрії» вперше було визначено в Законі України «Про культуру». Відповідно до ст. 1 Закону, креативні індустрії – це види економічної діяльності, метою яких є створення доданої вартості і робочих місць через культурне (мистецьке) та/або креативне вираження [1]. Згідно ст. 1 Закону, креативний продукт це товари та послуги, що створені/надані за результатами культурного (мистецького) та/або креативного вираження і мають високу додану вартість.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.04.2019 № 265-р було затверджено Перелік видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій (далі – Розпорядження КМУ). 34 види економічної діяльності було розподілено згідно з кодами Національного класифікатора України ДК 009:2010 із зазначенням відповідного коду для кожного виду діяльності [2].

Водночас Розпорядження КМУ не є тим нормативно-правовим актом, що безпосередньо регулює діяльність у сфері креативних індустрій, оскільки, згідно пояснень, наведених у Класифікаторі видів економічної діяльності, «КВЕД - це статистичний інструмент для впорядкування економічної інформації. Слід мати на увазі, що код виду діяльності не створює прав чи обов'язків для підприємств і організацій, не спричинює жодних правових наслідків. Код виду діяльності не обов'язково достатній критерій для виконання умов, передбачених нормативними актами» [3]. Таким чином, як вказують О. Улітіна і Д. Пилюченко, «правове регулювання креативних індустрій значною мірою базується на нормах права інтелектуальної власності, оскільки діяльність креативних індустрій тісно пов'язана зі створенням та використанням об'єктів інтелектуальної власності, зокрема авторського права» [4, с. 5-14].

Як такий перелік креативних індустрій у відриві від видів економічної діяльності представлено на Єдиному веб-порталі органів виконавчої влади України лише у вигляді повідомлення, в якому зазначено, що до креативних індустрій належать: народні художні промисли; візуальне мистецтво: живопис, графіка, скульптура, фотографія тощо; сценічне мистецтво: жива музика, театр, танець, опера, цирк, ляльковий театр тощо; література, видавнича діяльність та друковані засоби масової інформації; аудіальне мистецтво; аудіовізуальне мистецтво: кіно, телебачення, відео, анімація, мультиплікація тощо; дизайн; мода; нові медіа та інформаційно-комунікаційні технології: програмне забезпечення, відеоігри, цифрові технології в мистецтві (3D-друк; віртуальна, доповнена, змішана реальність тощо); архітектура й урбаністика; реклама, маркетинг, зв'язки з громадськістю та інші креативні послуги; бібліотеки, архіви та музеї [5].

Варто зауважити, що на сьогодні жодним міжнародним нормативно-правовим актом не визначено уніфікований перелік креативних індустрій, так само як і відсутній єдиний підхід до визначення креативних індустрій як таких. Відповідно, в різних юрисдикціях відрізняється правове регулювання креативних індустрій, проте для більшості країн спільним є досить чітке визначення секторів креативних індустрій, які об'єднують в собі кілька однорідних видів економічної діяльності, що належать до однієї креативної сфери. Загалом, вказана сфера не є предметом чіткого регулювання, і переліки видів економічної діяльності, що належать до креативних індустрій, так само як і сектори креативних індустрій, представлені переважно у звітах і концепціях, що видаються відповідальними за дану сферу міністерствами. Як, наприклад, звіт представлений Міністерством економіки і захисту клімату Німеччини, що надає перелік креативних індустрій у прив'язці до відповідних міжнародних кодів видів економічної діяльності, одночасно розподіляючи список на відповідні сектори [6, с. 105-106].

З огляду на міжнародну практику, можна зазначити, що відсутність уніфікованого підходу обумовлюється також і специфікою традицій і розвитку творчих напрямків кожної окремої країни і кожного окремого регіону, в яких пріоритетні напрямки розвитку креативної економіки визначаються на рівні

місцевого самоврядування. Для прикладу, варто навести інформацію, викладену в плані розвитку креативних індустрій регіону Емілія-Романья (Італія) на 2014-2020 роки:

«В окремих країнах визначення [креативних індустрій] вказували на пріоритетність, залежно від історичних і соціальних умов, різних аспектів: технічних інновацій, економічних аспектів, пов'язаних з розвитком ринку, аспектів авторського права, культурних аспектів, пов'язаних з традиціями регіону.

В Італії найновішими визначеннями культурних і креативних індустрій є ті, що містяться в «Білій книзі про творчість» 2009 року та в наступному дослідженні Symbola – Unioncamere 2011 року.

Версія, запропонована «Білою книгою», розрізняє два макросектори, визначені як «історична спадщина та мистецьке виробництво» (культура спадщини, музика та розваги, архітектура, сучасне мистецтво) та «виробництво культурного контенту, інформації та комунікації» (програмне забезпечення, видавнича справа, телебачення та радіо, реклама, кіно), до яких додається третій, типово італійський макро-сектор, під назвою «культурний матеріал DRAFT 18/56» (мода, промисловий дизайн, ремісництво та індустрія смаку, яка охоплює виробників і роздрібних торговців м'ясом, молоком, винами, представників агротуризму і, частково, індустрію громадського харчування).

Крім відмінностей, які головним чином впливають на кінцевий економічний розмір визначеної таким чином системи, те, що характеризує італійське визначення, – це наявність вибору включення, за допомогою цілком оригінального підходу, порівняно з європейським контекстом, важливого на регіональному рівні виробництва та кустарного виробництва, головним чином пов'язаного з традицією «Зроблено в Італії», що призводить до значного збільшення розміру цього сектора порівняно з країнами за Альпами [7, с. 17-19].

При цьому, запропонована в згаданому плані розвитку класифікація секторів креативних індустрій дійсно включає в себе «індустрію смаку», до якої віднесено функціонування ресторанів, а також «виробництво і розповсюдження традиційних продуктів харчування». Порівняно з переліком видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій, запропонованим в Україні, італійський аналог включає також туризм.

Варто зазначити, що подібні списки креативних індустрій, навіть не будучи представленими саме в нормативно-правових актах, періодично переглядаються профільними відомствами і зазнають змін відповідно до вимог часу і розвитку технологій. Так, наприклад, 2013 року Міністерство культури, медіа і спорту Великобританії, пропонуючи оновлений перелік креативних індустрій, одночасно і присвоєнням КВЕД і розподілом видів економічної діяльності по творчим секторам, запропонувало критерії включення кожного виду діяльності саме до креативного сектору економіки за спеціально розробленою методологією визначення частки творчої роботи в тому чи іншому виді діяльності [8, с. 6-10].

Важливою відмінністю представлених у деяких європейських країнах переліків видів діяльності, що належать до креативних індустрій, є також системність підходу до кожного окремого сектора креативної економіки, незалежно від того, чи прив'язані ті чи інші креативні індустрії до відповідних кодів видів економічної діяльності. Так, на прикладі переліку, представленого Міністерством економіки і захисту клімату Німеччини, можна прослідкувати, що види економічної діяльності, віднесені до кожного окремого сектору креативних індустрій являють собою завершений цикл, який супроводжує креативний продукт: «виробництво матеріалів для творчої діяльності – створення креативного продукту – дистрибуція результатів творчої діяльності на ринку».

Водночас, на сьогодні в Україні не існує системи обґрунтування віднесення того, чи іншого виду економічної діяльності до креативних індустрій. Так само, не існує очевидного зв'язку між Розпорядженням КМУ і запропонованим на єдиному веб-порталі органів виконавчої влади переліком секторів креативних індустрій. Таким чином, на сьогодні вбачається за необхідне прийняття відповідного нормативно-правового акту, який офіційно затвердить як перелік креативних індустрій, так і склад секторів креативних індустрій за видами діяльності. Наявність офіційно затвердженого переліку секторів креативних індустрій дозволить спростити і впорядкувати залучення грантів, внутрішніх і зовнішніх інвестицій до окремих секторів креативних індустрій, розробити державні програми з підтримки і розвитку пріоритетних секторів креативних індустрій, при цьому не орієнтуючись на креативні індустрії виключно як на види економічної діяльності, тобто на статистичний інструмент, який не може врахувати особливості функціонування деяких креативних індустрій.

В даному випадку, як приклад, можна навести неможливість врахування існуючим КВЕД діяльності організацій колективного управління майновими правами автора, які є важливою складовою музичної індустрії як такої, будучи інструментом збору, розподілу і виплати авторської винагороди, і, відповідно, стимулювання креативної активності автора.

Список використаних джерел

1. Про культуру: Закон України від 14.12.2010 № 3792-ХІІ. ВВР, 2011, № 24, ст.168
2. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій: Розпорядження Кабінету Міністрів України; Перелік від 24.04.2019 № 265-р
3. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010. Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики, Наказ від 11.10.2010, № 457
4. Улітіна О., Пилученко Д., Правове регулювання креативних індустрій в Україні. Теорія і практика інтелектуальної власності. 2021. № 1. С. 5-14.
5. Про затвердження видів економічної діяльності, які належать до креативних індустрій. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України

URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhnoyi-diyalnosti-yaki-nalezhat-do-kreativnih-industrij> (дата звернення: 10.09.2023)

6. Monitoringbericht Kultur- und Kreativwirtschaft 2022. Studie erstellt im Auftrag des Bundesministeriums für Wirtschaft und Klimaschutz. Januar 2023

7. S3 Regione Emilia-Romagna. Le Priorità Tecnologiche Regionali. Industrie Culturali e Creative. Agosto 2013

8. Classifying and Measuring the Creative Industries. Department for Culture, Media & Sport. April 2013

Сгорова Аліна Володимирівна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності “Психологія”.
Національний університет ”Запорізька
політехніка”

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович,
доцент кафедри «Психологія»
Національний університет ”Запорізька
політехніка”
Кандидат соціологічних наук, доцент

РОЗРОБЛЕННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО РЕАБІЛІТАЦІЇ

Одним з головних аспектів формування мотивації до психологічної реабілітації є розуміння переселенцями необхідності такої допомоги. Часто переселенці відчують втому та безнадію, імовірно, вони не бачать сенсу в тому, щоб звертатися до психолога. У цьому випадку важливо допомогти переселенцям зрозуміти, що психологічна допомога може допомогти їм з легшим переживанням труднощів та забезпечити шлях до відновлення психологічного стану.

Інший аспект полягає у створенні сприятливого середовища для переселенців, яке б допомогло їм відчувати себе комфортно та відчувати підтримку суспільства. Це може включати доступ до інформації про доступну психологічну допомогу, створення груп підтримки, організацію заходів, спрямованих на зняття стресу та підвищення настрою.

Для підвищення мотивації вимушених переселенців до реабілітації пропонуємо проведення мотиваційного тренінгу, в якому братимуть участь вимушено переміщені особи.

Час проведення тренінгу: 12 годин (6 днів). Час одного заняття – 2 години (120 хвилин).

Форма занять: групова, індивідуальні консультації по запити.

Метою тренінгу є: підвищення мотивації до реабілітації, розвиток адаптаційних здібностей та підвищення рівня самооцінки.

Завдання тренінгу:

1. Виявлення та аналіз причин низького рівня мотивації до реабілітації переселенців.
2. Створення сприятливої психологічної атмосфери, що сприяє вираженню емоцій та проблем переселенців. Ознайомлення з сучасними методами психологічної допомоги.
3. Підвищення мотивації вимушених переселенців до реабілітації
4. Підсилення адаптаційних здібностей ВПО та їх рівня самооцінки
5. Освоєння способів саморегуляції негативних психічних станів (тривога, депресія, гнів та ін.)
6. Розвиток навичок саморозвитку та самостійності
7. Підсилення успіху та мотивації через встановлення малих кроків та нагород за досягнення цілей.

Методи роботи:

1. Психологічні тести та інтерв'ю для визначення поточного стану мотивації переселенців.
2. Індивідуальні консультації з психологом для надання підтримки та порад.
3. Групові сесії, під час яких переселенці можуть висловити свої емоції та проблеми, а також отримати позитивну підтримку від інших учасників.
4. Завдання та вправи з підвищення самооцінки, розвитку навичок саморозвитку, встановлення цілей та розробки планів дій, рольові ігри
5. Арт-терапія, музико-терапія, антистресове дихання, аутогенне тренування, медитація в розвитку навичок саморегуляції негативних психічних станів.
6. Створення умов для самостійного прийняття рішень та виконання завдань, що сприятиме почуттю контролю над власним життям та збільшенню мотивації.
7. Встановлення системи нагород за досягнення цілей та підсилення мотивації успіху у процесі реабілітації.

Ці методи роботи сприятимуть активізації бажання та зусиль переселенців для адаптації до нових умов, поліпшення самооцінки та досягнення поставлених цілей

Критерії розвитку мотивації до психологічної реабілітації можуть також включати зменшення рівня тривожності та депресії, збільшення самооцінки та впевненості у собі, зміцнення соціальних та культурних зв'язків, покращення якості життя. Важливо також враховувати індивідуальні потреби та цілі кожного переселенця, щоб допомогти їм досягти успіху у психологічній реабілітації.

Узагалі, формування мотивації до психологічної реабілітації є складним процесом, який вимагає індивідуального підходу та уваги до потреб кожного переселенця. Однак, успішне формування мотивації може допомогти переселенцям відновити своє психологічне здоров'я та інтегруватися у нове середовище.

Програма тренінгу підвищення мотивації вимушених переселенців до реабілітації буде спрямована на активізацію їхнього бажання і зусиль для адаптації до нових умов та поліпшення самооцінки. Основними етапами програми будуть:

1. Діагностика рівня мотивації: проведення психологічних тестів та інтерв'ю для визначення поточного стану мотивації переселенців.

2. Психологічна підтримка: надання індивідуальних консультацій та групових сесій, під час яких переселенці зможуть висловити свої емоції та проблеми, а також отримати позитивну підтримку та поради.

3. Навчання навичкам саморозвитку: проведення тренінгів, на яких переселенці будуть вчитися ставити цілі, розробляти плани дій та використовувати різні стратегії для досягнення поставлених цілей.

4. Самостійність: надання можливості переселенцям самостійно приймати рішення та виконувати завдання, що сприятиме їхньому почуттю контролю над власним життям та збільшенню мотивації.

5. Підсилення успіху: створення умов, які сприятимуть досягненню успіху в реабілітації, наприклад, встановлення малих кроків та нагород за досягнення цілей.

Актуальність програми полягає в тому, що мотивація є ключовим чинником успішної реабілітації переселенців. Завдяки підвищенню рівня мотивації, вони зможуть краще адаптуватися до нових умов та мати позитивну самооцінку, що позитивно вплине на їхнє фізичне та психологічне благополуччя.

Прогнозовані результати програми включають зростання рівня мотивації переселенців, покращення їхньої адаптації до нового середовища, збільшення самооцінки та зниження незадоволеності власним становищем. Також очікується, що учасники програми будуть більш активно залучатися до процесу реабілітації та досягатимуть поставлених цілей.

Єфремов Арсен Олександрович,
здобувач вищої освіти третього року
навчання першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:

Ярмоленко Віталіна Вікторівна,
старший викладач кафедри
менеджменту, маркетингу та
інформаційних технологій
Херсонського державного
аграрно-економічного університету

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ НА СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Україна після здобуття незалежності проголосила курс на впровадження ринкових механізмів. Головним пріоритетом розвитку нашої держави стала підтримка індивідуальної підприємницької діяльності та все більша дерегуляція бізнесу. Тобто, фактично підприємці після розвалу СРСР отримали можливість самим визначати як будувати власний бізнес та визначати найбільш вигіднішу стратегію управління цим підприємством.

З того часу, власники бізнесу пройшли тривалі трансформаційні процеси. Ефективне економічне управління підприємством у сучасних умовах – це система, яка здатна забезпечити швидку адаптацію підприємства до мінливого бізнес-середовища за умов максимально можливого врахування запитів і задоволення потреб потенційних споживачів. У такій системі отримання прибутку розглядається не як основна мета діяльності підприємства, а виключно як результат ефективного функціонування правильно побудованої управлінської системи [1].

XXI століття, порівнюючи з XIX, XX століттями, є найбільш динамічним у процесі стратегічного управління підприємством. На це впливає низка факторів, а саме, процес глобалізації, надшвидкий розвиток технологій, поява Internet-бізнесу та власне розвиток сфери IT, направленість бізнесу на екологізацію.

Також варто зазначити, що для української моделі управління підприємством XXI століття є часом викликів. Одним з таких був COVID-19. Власне, з метою послабити навантаження на систему охорони здоров'я, 12 березня 2020 року в Україні було впроваджено жорсткі карантинні обмеження. Під час пандемії й оголошеного карантину, що повели за собою певні обмеження у пересуванні, почала поширюватися паніка серед бізнесу і населення. Фактично ці обмеження паралізували бізнес, який передбачав присутність людей на робочих місцях, а також будь-яке дозвілля, що вплинуло на роботу ресторанного, готельного, туристичного та іншого розважального бізнесу. Тому підприємствам, як малим та середнім, так і великим довелося приймати швидкі та імпульсивні рішення задля пристосування до нових умов існування. Метою підприємців стало досягнення хоча б в «нульового» рівня прибутковості. Одним із таких способів стало переведення бізнесу у площину Internet та його активний розвиток. Поширюватися стали також і доставки будь-яких товарів, продуктів харчування на дім кур'єрами.

Досить негативний вплив на функціонування підприємств мало повномасштабне вторгнення росії на територію України. Реалії, з якими зіткнулися підприємці та звичайні громадяни, виявилися надважкими, адже країна-терорист не рівнялася на жодні правила війни та просто знищувала міста, підприємства, території та вбивала мирне населення. До окупації, обстрілів, замінувань територій, фізичної руйнації майна підприємств додалося ще те, що почалася активна внутрішня та зовнішня міграція, внаслідок чого сталося значне падіння кількості робочої сили в одних регіонах, а в інших навпаки – перенасичення. Задля виживання бізнесу, підприємцям необхідно було швидко проаналізувати ситуацію, яка склалася в їхньому бізнесі та кардинально змінювати стратегію управління власним підприємством. Не мала

кількість підприємств, які опинилися під загрозою існування через активні бойові дії, були релоковані в більш безпечні місця інших регіонів України. Незважаючи на тяжкі часи для бізнесу, позитивним трендом серед українських підприємців, а також й серед простого населення стала допомога ЗСУ. Навіть ті бізнесмени, які намагалися залишитися на нейтральній стороні і не витратити на ці донати кошти, щоб більше отримати прибутку, з часом теж були вимушені долучитися до цього тренду й переглянути свої управлінські погляди на витрачання й накопичення коштів, так почали зазнавати фінансових втрат через зниження рівню іміджу та репутації серед споживачів.

Тому, як бачимо, перед підприємцями стоїть задача навчитися швидко реагувати на виклики, які продиктовані новими реаліями сьогодення і відповідно ефективно підлаштовувати під них свою стратегію управління підприємством.

Аналіз відомих концепцій дозволяє визначити загальну парадигму системи управління сучасним підприємством, яка повинна охопити всі бізнес-процеси та організаційну структуру підприємства, надати можливість реалізації основних функцій менеджменту, а також мати можливість управляти системою сучасного виробництва. Тому однією з найбільш важливих складових механізму ефективного забезпечення стратегічного управління в умовах воєнного конфлікту й окупації частини території є швидка та якісна діагностика поточного стану підприємства, аналіз та оцінка основних показників та характеристик, які найбільше точно будуть відповідати вимогам розвитку. Надійна та високоякісна аналітика надає керівникам детальну прогностичну інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень, покращення стратегій зростання, збалансування внутрішніх параметрів і процесів підтримки. [2, с. 20].

Під час глобальних трансформаційних процесів є певні можливості та ризики (табл. 1)

Таблиця 1	
Ризики та можливості від глобальної трансформації	
Ризики	Можливості
Цифровізація зростання кібератак і зловживань у інформаційному просторі;	Провокує Підвищення рівня автоматизації підприємств та зменшення впливу людського фактору на результат діяльності;
Підвищення рівня так званого технологічного безробіття, обумовленого підвищенням рівня автоматизації роботи та зменшення потреби у фізичних працівниках;	Скорочення витрат часу на контакти, здійснення платежів та виконання операцій і підвищення ефективності зі скороченням часу на прийняття рішень за рахунок використання систем штучного інтелекту;
Ризики традиційного характеру: інвестиційні, інноваційні,	Спрощення форматів спілкування з представниками

ресурсного забезпечення, влади, контролюючих та адміністративні та інші; регулюючих діяльність установ через можливість наявності електронного врядування;

Ризики управління та діяльності, Підвищення рівня доступності обумовлені специфікою роботи з навчальних курсів, освітніх великими масивами інформації, програм внаслідок підвищення збереження її у віддаленому рівня доступності онлайн та доступі тощо. дистанційного навчання тощо.

Складено автором за [3, с. 52-53].

Також варто розуміти, що орієнтованість підприємства на сучасне адаптивне та ефективне стратегічне управління дасть підприємцю, по-перше, неоціненний досвід та навички як діяти в умовах невизначеності та як швидко вміти пристосовуватися до нових швидкоплинних реалій. По-друге, такий бізнес, який позитивно пристосовується до світових тенденцій та впроваджує їх в свою діяльність має більшу прихильність від реальних та потенційних споживачів. У той час, підприємства, які будуть менш гнучкими та адаптивними, ігнорувати світові тенденції розвитку, у майбутньому отримають негативну оцінку від суспільства, критику, зниження іміджу та репутації, які буде важко «підняти» на попередній рівень, а також зниження попиту споживачів на їх продукцію і врешті це може призвести до банкрутства.

Таким чином, узагальнюючи все вищезазначене, можна сказати, що ХХІ століття – це час інновацій та постійних змін і підприємцям варто швидко реагувати та намагатися адаптуватися до нових технологій, нових суспільних думок та взагалі до нових реалій ведення бізнесу. І, звісно, така адаптація, не зважаючи на ризики, принесе власникам лише вигоду, так як ігнорування зовнішніх змін і тенденцій розвитку в майбутньому тільки знизить зацікавленість споживачів та репутацію компанії, що взагалі може поставити під загрозу її існування.

Список використаних джерел

1. Ладунка І. С., Рибалка Т. М.. Особливості економічного управління підприємством. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 13. С. 562-565. – URL: <http://economyandsociety.in.ua/journal-13/20-stati-13/1502-ladunka-i-s-ribalka-t-m> (дата звернення: 08.10.2023)

2. Чорна Л. О. Тенденції розвитку менеджменту сучасного підприємства. *Агросвіт*. 2018. № 5. С. 16–20. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/5_2018/4.pdf (дата звернення: 09.10.2023)

3. Галюк І. Б. Тенденції зміни парадигми кризового управління організаційними системами в умовах четвертої промислової революції. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи»*. 2021. С. 52-53. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230457> (дата звернення: 10.10.2023)

Йокоб Андрея Павлівна,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти спеціальності 015
«Професійна освіта (за
спеціалізаціями)» Мукачівського
державного університету

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ В УМОВАХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ

Нині, в умовах надзвичайно швидкого входження людства в інформаційну цивілізацію, а також з урахуванням сучасних змін, які відбуваються у нашій державі, що викликані російською агресією, необхідно вносити кардинальні зміни в організацію вищої освіти. Так, за своїм призначенням вища освіта сприймається як цілеспрямований процес передачі соціального досвіду з покоління до покоління, який би забезпечував збереження та розвиток культурних форм життя та належний рівень професіоналізму майбутнім фахівцям.

Першою ланкою освіти є дошкільна освіта, саме тому до професійної підготовки майбутніх вихователів має бути підвищена увага. Зокрема потрібен крок до синтезу знання з вірою та емоціями на рівні конкретних педагогічних технологій, що дозволить у перспективі відпрацювати новий зміст дошкільної освіти, що сприяє входженню вихованця до інформаційної цивілізації не лише як споживача її благ, а й як особистості, що здатна до саморуху та саморозвитку.

Одним із головних провідників цінностей та вимог українського суспільства для дитини дошкільного віку виступає вихователь, який має бути референтним та значущим. Саме референтний вихователь, завдяки сформованому особливому емоційному контакту з дітьми, входить у їхній внутрішній світ, а його норми, цінності, смаки сприймаються вихованцями як свої власні. З огляду на вагомість особистості вихователя для становлення дітей дошкільного віку, він має отримати ґрунтовну фахову підготовку та стати професіоналом ще під час навчання.

Заклад вищої освіти повинен:

- сприяти осмисленню студентами освіти як унікальної, і такої яка відповідає соціальним потребам;
- розвивати усвідомлення у цінності професії вихователя та вагомості його професійної діяльності.

Для успішної реалізації професійних функцій у дошкільних установах знання вихователя повинні опиратися на такі якості, як уява, рефлексія, інтуїція, емоційна гнучкість, здатність до імпровізації. Названі риси мають вагомий вплив на розвиток професіоналізму, тому потребують спеціальної технології їх формування, оскільки не засвоюються разом із базовими науковими знаннями.

Таким чином, очевидною є необхідність для сучасного вихователя закладу дошкільної освіти бути яскравою особистістю, що вміє поєднувати у своєму

мисленні та поведінці образне та логічне для адекватної передачі дошкільнятам всього багатства культури. Відзначимо, що нині ми спостерігаємо недостатню професійну підготовку майбутніх вихователів, не належна увага приділяється формуванню професійно-педагогічної спрямованості системи знань, умінь та навичок, що сприяють вирішенню педагогічних завдань під час роботи у дошкільній установі.

Традиційна система професійної підготовки вихователя протягом десятиліть залишалася без зміни не через свої високі якісні стандарти, а більше за інерцією. Однак, можемо констатувати, що нині необхідно виходити з того, що нові вимоги до вихователя та його освіта загалом мають її трансформувати у гуманістичну, особистісно-орієнтовану парадигму. Вихід, ймовірно, в орієнтації на побудову цілісного педагогічного процесу, що акумулює ідеї демократизації та гуманізації професійної освіти, що базується на впровадженні освітніх інновацій. Ось чому методологічно дуже важливо своєчасно відмовитися від розуміння підготовки вихователя як сукупності «передачі» йому знань у вигляді незмінних та абсолютних зразків, стандартів та шаблонів. Зараз, як ніколи раніше, відчувається необхідність у ретельно відпрацьованій процедурі підготовки майбутнього вихователя з об'єктної в суб'єктну позицію, тобто позицію активного учасника освітнього процесу. Вважаємо, що є усі підстави стверджувати, що саме театральна педагогіка забезпечить інноваційні зрушення у цьому напрямі.

Так, на основі інтерпретації напрацювання українських науковців [1] було з'ясовано, що театральна педагогіка позитивно впливає на розкриття та розвиток потенційних можливостей здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта, появи у них якостей артистичної особистості (з багатством особистісних проявів та природністю, свободою та витонченістю рішень). Вважаємо, що артистичний вихователь може сформулювати мотиваційно-ціннісне ставлення до змісту дошкільної освіти самотвердитись в очах вихованців та передати їм досвід попередніх поколінь відповідними засобами.

Театральна педагогіка допомагає вихователю в його творчості, дає йому почуття розкритості та свободи. Саме тому у межах навчальних дисциплін «Теорія ігрової діяльності», «Основи проведення лялькового театру» доцільне включення системи завдань, спрямованих на розвиток артистизму, а також приділяти особливу увагу вдосконаленні «ідеального» образу вихователя; посилення ролі технологій, у яких естетичні, духовні, моральні цінності театру персоніфікуються. Вважаємо, що театральна педагогіка як вчення про акторську та режисерську творчість багатьма гранями стикається із загальними педагогічними установками та механізмами, що цілеспрямовано сприяють формуванню творчої особистості майбутнього вихователя.

Поділяємо позицію Л. Макаренко [2; 3] у тому, що системна організація вивчення театральної педагогіки здатна допомогти пов'язати теорію з практикою, тому що дозволяє вирішити протиріччя, що неминуче виникає у студентів між «знаю, як треба робити» і «не вмю це знання перетворити на реальну практичну дію». Вважаємо, що театральна педагогіка буде спрямована на такі цілі, як-от:

1. Діагностичні (визначення та усвідомлення студентами труднощів, які виникають у ситуаціях, близьких до професійної діяльності та дослідження причин, що їх породжують).

2. Розвиваючі (вдосконалення професійно значущих рис та якостей).

3. Стимулюючі (розвиток мотиваційної сфери здобувачів освіти, стимулювання до професійного самовиховання).

4. Ілюстративні (розширення знань студентів про специфіку професійної діяльності та «опредметнення» цього знання).

5. Коректувальні (внесення змін до мотиваційно-ціннісної сфери та поведінки).

6. Пізнавальні (стимулювання самопізнання своєї діяльності, а також на пізнання особливостей поведінки оточуючих).

7. Пошукові (спрямовані на активний пошук оптимальних форм взаємодії з дітьми).

8. Інтегруючі (побудова цілісної системи діяльності, індивідуального стилю поведінки під час виконання професійних обов'язків).

Розумне поєднання в підготовці майбутнього вихователя традиційних освітніх компонентів та театральної педагогіки, може відігравати важливу роль у духовному та професійному розвитку майбутніх фахівців дошкільної освіти. До основних позитивних моментів відносимо те, що театральна педагогіка: допомагає максимальному самовираженню та самопрезентації; дозволяє опановувати прийомами й техніками педагогічної майстерності для вирішення найважливіших педагогічних завдань дошкільної освіти; забезпечує педагогічно доцільні дії та поведінку, а також естетичний зовнішній вигляд.

У педагогічного артистизму вихователя має бути внутрішня основа у вигляді духовного багатства людини, яка розуміє глибинне призначення своєї професії, її вищий зміст, свою місію в цьому. У тому випадку, коли цілеспрямовано створювати сприятливі умови під час вивчення засобів театральної педагогіки для творчого розкриття особистості майбутнього вихователя можна домогтися розвитку його педагогічних здібностей. У практичній площині театральна педагогіка допоможе озброїти майбутнього вихователя «внутрішньою технікою», дасть змогу виховувати у нього здатність викликати в себе гарне самопочуття, дбати про те, щоб завдання дитині були витримані в контексті розвитку її образного мислення та емоційної гнучкості.

У підсумку відзначимо, що процес формування педагогічних умінь йтиме більш ефективно при використанні у професійній підготовці майбутніх вихователів елементів театральної педагогіки як засобу, що гармонізує особисті прояви фахівця дошкільної освіти, розкриває його творчі можливості, збагачує його внутрішній світ, забезпечує педагогічно доцільні дії та поведінку, сприяє «зануренню» в атмосферу свободи й відкритості та заохочує до вдосконалення професійного іміджу.

Список використаних джерел

1. Кузнецова О. Ю., Троцько А. В., Штефан Л. А. Мета, завдання та функції театральної педагогіки як науки. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика. Матеріали V*

Міжнародної науково-практичної конференції, 31 березня-2 квітня 2021 року. 2021. Харків: Мітра. Том 1. С. 35–38.

2. Макаренко Л. В. Театр і театралізована діяльність у сучасному дошкільному закладі освіти: монографія. Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2011. 211 с.

3. Макаренко Л. В. Все про театр і дитячу театралізовану діяльність. К. : Шк. Світ, 2008. 128 с.

Кайтановська Ольга Миколаївна,
науковий співробітник відділу
науково-методичного забезпечення
професійної освіти ДНУ «Інститут
модернізації змісту освіти»,
аспірантка ДЗВО «Університет
менеджменту освіти»

АКТУАЛЬНІСТЬ І СУЧАСНА ПОТРЕБА ПІДГОТОВКИ ОПЕРАТОРІВ ПОШТОВОГО ЗВ'ЯЗКУ В ЗАКЛАДАХ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО- ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ

Система професійної освіти спрямована на забезпечення потреб економіки країни в конкурентоздатних на ринку праці кваліфікованих робітниках. Цілі і завдання, які поставлені перед закладом професійної (професійно-технічної) освіти (далі - ЗП(ПТ)О) сьогодні вимагають нових методів і технологій навчання здобувачів освіти. Учні мають навчатися на новому сучасному обладнанні, оскільки це є важливою складовою ефективною професійної підготовки. Сучасні технології та обладнання швидко змінюються й удосконалюються, що вимагає від закладів освіти постійної модернізації своєї інфраструктури та оснащення навчальних класів, лабораторій та майстерень новітнім обладнанням. Актуальним залишається питання створення навчально-практичних центрів.

Очевидним є те, що фахівці, які надають поштові послуги, постійно опановують сучасне обладнання, новітнє програмне забезпечення, що спонукає їх до професійного розвитку. Тому перед ЗП(ПТ)О постає декілька завдань: по-перше, створити відповідні умови для підвищення якості освітнього процесу; по-друге, підготувати майбутніх кваліфікованих робітників до навчання упродовж життя. Адже здобувачі ЗП(ПТ)О в умовах конкурентності на ринку праці можуть стати затребуваними у професійній кар'єрі, якщо володітимуть професійними компетентностями у своїй професійній галузі. Кваліфікований робітник має володіти професійними знання, уміннями і навичками на відповідному кваліфікаційному рівні (оператор поштового зв'язку на рівні третього, другого або першого класу) [2]. Але йдеться не тільки про професійні компетентності – hard skills. Окрім цього вимогами сьогодення на ринку праці є сформованість «м'яких» (softskills) та «універсальних» компетентностей (metaskills).

Soft skills (англ. «м'які» навички) – компетенції універсальні, вони притаманні в отриманні відповідної робітничої професії. Ця дефініція характеризує комунікабельність, здатність працювати в умовах форс-мажору, здатність до командної роботи тощо.

Meta skills (англ. мета-навички) – навички нової епохи, які впливають на кожен сферу життя та допомагають засвоювати нові вміння. Нова реальність потребує нового набору навичок і ринок праці миттєво на це реагує. До цього набору входять п'ять meta skills:

навчання – було, є і залишається основною навичкою як найважливіша для самого працівника і компанії, тому вітається будь-який спосіб для постійного розвитку (навчання на курсах, опанування суміжними сферами діяльності, набуття часткових компетентностей тощо), який має приносити задоволення;

погляд на перспективу – вміння дивитися на світ очима іншої людини, щоб дізнатися про результат, якого ще немає, наприклад, для оператора поштового зв'язку важливо передбачити реакцію клієнта на надану послугу, знати, що йому відповісти;

соціальний інтелект – комплексна навичка, яка відображає рівень умінь міжособистісного спілкування, здатність швидко знаходити правильні рішення без зайвих розумових та часових затрат, вибудовувати взаємодію в компанії;

дизайн-мислення – вміння створювати унікальні рішення (нові продукти, види послуг), які дають можливість долати кризові ситуації;

стійкість – це вміння мислити інакше, щоб долати кризові ситуації, експериментувати, щоб приймати правильні рішення, що дасть змогу отримати очікуваний результат [4].

Володіння комплексом професійних, «м'яких» та «універсальних» навичок дасть змогу майбутнім кваліфікованим робітникам – операторам поштового зв'язку, швидко адаптуватись на робочому місці та здійснити кар'єрне зростання у таких потужних вітчизняних компаніях, як Акціонерне товариство «Укрпошта» (далі – «Укрпошта») – лідер на ринку доставки та група компаній «Нова пошта» – лідер українського ринку експрес-доставки.

Маємо зазначити, що високі вимоги до робітників у цих компаніях зумовлені постійним оновленням технологій – сортувальних центрів, мобільних відділень, що є зручним рішенням для віддалених сіл областей, пересувні, мобільні відділення поштового зв'язку – для кожної людини. В Україні модернізація поштової сфери зв'язку триватиме до 2028 року, що забезпечить встановлення периферійного обладнання та можливість надання послуг за сучасними технологіями. Слід відмітити, що нові технології використані у логістичному секторі та нових центрах компанії означають оптимізацію мережі та повну автоматизацію відділень. Вони дають можливість збільшити число робочих місць АТ «Укрпошти» України, а це підвищує конкуренцію у галузі сфери послуг, що впливає на розвиток ринку праці. Багатогранна діяльність в даній сфері потребує висококваліфікованого, інтелектуально-розвиненого із сформованою цифровою компетентністю оператора поштового зв'язку.

Підготовка їх до роботи в постійно змінних умовах – виклик часу і актуальна проблема для вивчення, завдання для педагогічних колективів ЗП(ПТ)О.

Список використаних джерел

1. Звіт про управління акціонерного товариства «Укрпошта» за 2022 рік. URL: [https://www.ukrposhta.ua/doc/issuer-reporting/zvit_pro_upravlinnia_2022 .pdf](https://www.ukrposhta.ua/doc/issuer-reporting/zvit_pro_upravlinnia_2022.pdf).
2. Кайтановська О. М. Оператор поштового зв'язку: аналіз стандарту професійної (професійно-технічної) освіти. *Професійна педагогіка*. 2022. Вип. 1 (24). С. 186-194.
3. Освітній хаб міста Києва. URL: <https://eduhub.in.ua/news/shcho-take-hard-skills-i-soft-skills-yak-nas-ocinyuye-robotodavec>
4. Meta skills: що це таке та як розвинути навички нової епохи. Robota.ua перша онлайн-платформа з пошуку роботи. URL: <https://budni.rabota.ua/ua/career/meta-skills>

Кислюк Жанна Михайлівна,
Директор коледжу, ВП «Дубенський
фаховий медичний коледж»
КЗВО «Рівненська медична академія»
Рівненської обласної ради, м. Рівне,
Україна

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ ЗРІЛОСТІ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ КОЛЕДЖІВ

Проблема соціальної зрілості студентів медичних коледжів є особливо актуальною під час соціально-економічних перетворень в Україні. Вона безпосередньо пов'язана з професійним становленням та особистісним розвитком майбутніх фахівців. Соціально зріла особистість характеризується наступними якостями: розвиненим почуттям відповідальності, потребою у турботі про інших людей, засвоєнням та активним відтворенням соціального досвіду, що здійснюється у спілкуванні та діяльності, здатністю до конструктивного вирішення різних життєвих та професійних завдань на шляху до самовдосконалення.

Однією з умов формування соціально зрілої особистості студентів медичних коледжів виступає спілкування, змістом якого є побудова взаємовідносин та дії всередині них. Аналізуючи основні складові спілкування, виділяємо в ньому внутрішню сторону – пізнання учасниками спілкування один одного, міжособистісні відносини, саморегуляцію вчинків людини з урахуванням отриманого знання, перетворення його внутрішнього світу.

Процес спілкування є таким видом взаємодії людей, в якому останні виступають по відношенню один до одного одночасно як об'єкти і суб'єкти впливу, так й об'єкти і суб'єкти пізнання. При цьому досягнення позитивного

результату в спілкуванні пов'язуємо з адекватним чуттєвим відображенням один одного суб'єктами що спілкуються.

У спілкуванні виділяється три основні компоненти: соціальне відображення, емоційне ставлення та спосіб поведінки, суб'єктом яких виступає особистість.

При цьому важливо зауважити, що у студентському віці активізується інтимно-особистісне й стихійно-групове спілкування. На думку багатьох дослідників, спілкування – провідний тип діяльності 15-17-річних здобувачів освіти, що обумовлює зміни в психологічних особливостях особистості цього вікового періоду.

Ґрунтуючись на ідеї Л. Виготського про «сенситивні періоди» у розвитку особистості, доречно твердження про те, що у цьому віці властива діяльність, що акцентує розвиток взаємовідносин. У аналізованому періоді онтогенезу у студентів медичних коледжів формується самосвідомість як усвідомлення себе у суспільстві, посилюється соціальна активність, отже, і комунікативно-пізнавальна активність. Остання виступає як умова розвитку інтелектуально-творчої здібності особистості, що визначає успішність спілкування за допомогою соціального інтелекту [3].

Термін «соціальний інтелект» запропонований Е. Торндайком у 1920 р. для позначення «далекоглядності в міжособистісних відносинах» [1]. Т. Олпорт пов'язує соціальний інтелект зі здатністю висловлювати швидко, майже автоматичні судження людей, прогнозувати найімовірніші реакції людини [3]. Дж. Гілфорд розглядає соціальний інтелект як систему інтелектуальних здібностей, пов'язаних, перш за все, з пізнанням поведінкової інформації [2].

Таким чином, доцільно вважати, що соціальний інтелект студентів медичних коледжів як умова розвитку соціальної зрілості особистості сприяє спілкуванню з іншими людьми, дає можливість і поза безпосередньою взаємодією з ними вирішувати завдання, де неодмінною умовою досягнення потрібного результату виступає людський фактор. Більш того, соціальний інтелект дозволяє самій людині оцінювати власні переваги і недоліки, співвідносити свої вчинки з вимогами оформлених у неї моральних та професійних норм.

Отже, задля розвитку соціальної зрілості студентів медичних коледжів було розроблено програму «розвиток соціального інтелекту», яка орієнтована на підвищення комунікативної та пізнавальної активності, компетентності у спілкуванні майбутніх медичних працівників. Програма розрахована на фахівців у медичній галузі. Вона буде корисна і тим, хто проводить практикуми з проблем психології спілкування, управління, педагогам-психологам, соціальним педагогам, викладачам, які можуть використовувати ті чи інші вправи, рольові та імітаційні ігри для створення відповідної атмосфери у групі (оптимізація уваги; розвиток здатності до логічного узагальнення, здатності розуміти логіку розвитку ситуацій взаємодії партнерів у діловому спілкуванні, оптимізація розумових процесів, комунікативної та пізнавальної активності здобувачів).

З погляду на зміст, коло завдань, розв'язуваних методами запропонованої програми, широке і різноманітне. Все їх різноманіття можна розділити на дві великі групи:

а) орієнтовані на розвиток спеціальних умінь (уміння вести дискусію, переговори, вирішувати міжособистісні конфлікти, вміння слухати і взаємодіяти з іншими учасниками);

б) націлені на поглиблення досвіду аналізу ситуацій спілкування – підвищення адекватності аналізу себе, партнера по спілкуванню, ситуації у групі в цілому.

Що стосується методів даної програми, акцент робиться на активних соціально-психологічних методах, які найчастіше включають дискусію, рольові, ділові та імітаційні ігри.

Список використаних джерел

1. Lohman D. F. Human Intelligence: An Introduction to Advances in Theory and Research. *Review of Educational Research*, 1989, 59(4), 333–373. URL:<https://doi.org/10.2307/1170203>

2. Савчук М. Р. Теоретичні основи дослідження емоційного інтелекту *Ефективна економіка* № 5. 2017. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5608>

3. Черножук Ю. Г. Індивідуальні відмінності емоційності у співвідношенні з особливостями інтелекту. дис ... канд. псих. наук. Одеса. 2006. 197 с.

Кузьмін Віктор Володимирович,
учений секретар вченої ради
Національний університет "Запорізька
політехніка"
Кандидат соціологічних наук, доцент

Кузьміна Марія Олегівна,
старший викладач кафедри «Соціальна
робота»
Національний університет "Запорізька
політехніка"

Закревська Анжела Валеріївна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності "Соціальна робота".
Національний університет "Запорізька
політехніка"

СОЦІАЛЬНО ПСИХОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ВІЛ-ІНФІКОВАНИХ ДІТЕЙ У УКРАЇНІ

Відмінною рисою ВІЛ-інфекції є векторний характер її впливу на медичні, демографічні та соціально-економічні аспекти суспільства. ВІЛ-інфекція перетворилася з суто медичної проблеми охорони здоров'я на проблему соціального розвитку.

За десять місяців 2020 року в Україні за даними Центру громадського здоров'я МОЗ України було зареєстровано 13277 випадків ВІЛ-інфекції – серед яких 66 дітей до 14 років, 3533 випадки СНІДу – серед яких 36 дітей до 14 років та 1802 смерті, зумовлені СНІДом, серед громадян України, 7 у дітей до 14 років та 44 випадки ВІЛ-інфекції серед іноземців. Інформація наведена без урахування АР Крим та Севастополя, які не надають даних щодо статистики епідемії з квітня 2014 року. Також відсутні дані щодо деяких місяців з Донецької та Луганської областей, з літа 2014 року дані з цих регіонів не надходять у повному обсязі[4].

За даними Запорізького обласного центру профілактики та боротьби зі СНІДом, станом на 1 квітня 2020 року під медичним наглядом перебувало 129 дітей, народжених ВІЛ-інфікованими жінками: у 92 дітей ВІЛ-інфекція підтверджена та у 37 дітей ВІЛ-інфекція в стадії підтвердження.

Тому ми розуміємо, що сучасне українське суспільство має зосередитися на найбільш незахищеній категорії людей, які живуть з ВІЛ, а саме на дітей, які є найбільш вразливими, психологічно нестабільними та неготовими до соціальних реалій цієї хвороби.

Хоча рівень інфікування зростає, прогрес у лікуванні дозволив вижити понад 65 відсоткам ВІЛ-інфікованих дітей за останні п'ять років.

Хронічна хвороба має драматичний вплив на психосоціальний розвиток уражених дітей та їхніх родин [2,]. Посилення тривоги, депресії та передчасного смутку, пов'язані з віком стан дитини на момент встановлення діагнозу, ВІЛ-статус батьків, стосунки між батьками та дітьми .

Діти, народжені від ВІЛ-інфікованих матерів, потребують соціально-психологічної підтримки, особливого батьківського виховання, медичного, психологічного та медичного спостереження.

Дітей, що народженні ВІЛ-інфікованими жінками, можна розділити на три групи, кожна з яких має різні підходи роботи: діти з неуточненим ВІЛ-статусом; діти з підтвердженою інфекцією; неінфіковані діти [2]. Дана типологія пов'язана з тим, що ВІЛ-інфікована жінка може народити, як неінфіковану ВІЛ, так і ВІЛ-інфіковану дитину. Зараження дитини ВІЛ від інфікованої матері відбувається у 8-41% випадків, у 59-92% діти залишаються неінфікованими ВІЛ. Зараження ВІЛ може відбуватися внутрішньоутробно, під час пологів, після народження при годуванні грудьми.

Для того, щоб зменшити кількість народжених з ВІЛ інфекцією дітей існує ряд основних превентивних заходів: дошлюбне консультування і добровільне тестування до вступу в шлюб можуть істотно знизити ризик зараження сексуальних партнерів і їхніх майбутніх дітей; профілактика до зачаття полягає в обстеженні нетестованих на ВІЛ подружніх пар і плануванні вагітності; виявлення ВІЛ-інфекції у вагітних; профілактика антиретровірусними препаратами під час вагітності та пологів; профілактика на

основі раціонального розв'язання пологів (плановий кесарів розтин найбільш ефективно знижує ризик зараження ВІЛ дитини під час пологів ВІЛ-інфікованої жінки); профілактика на основі штучного вигодовування дітей.

Зважаючи на усі профілактичні заходи щодо попередження народження ВІЛ-інфікованих дітей, у певної частини новонароджених дана недуга діагностується і підтверджується, тому наступним етапом є робота над веденням даної дитини різними фахівцям протягом усього її життя. Діти з ВІЛ-інфекцією при своєчасному й правильному лікуванні можуть жити довго й повноцінно, як здорові люди. Але перед дорослими постає питання як правильно доглядати за хворими дітьми, якої допомоги від фахівців вони потребують та які соціально-психологічні особливості перебігу ВІЛ-інфекції у дітей повинні враховуватися під час добору форм та методів роботи з ВІЛ-інфікованими дітьми. Люди, які мають будь-яке серйозне захворювання, у тому числі й хронічне, сприймають хворобу як одну з самих травматичних подій у своєму житті. Як наслідок, такі переживання позначаються на фізичному та психічному стані хворого. Передусім виникають негативні емоції: страх, тривога, біль, страждання, гнів, почуття провини, які по-різному виявляються на різних стадіях перебігу захворювання та його лікування. Доросла людина не завжди спроможна подолати такі переживання, ще складніше, коли йдеться про дітей. У разі ВІЛ-інфікування дитини ситуація ускладнюється ще й тим, що переважна більшість батьків приховують від неї справжній діагноз, вигадуючи натомість інші хвороби, які, на відміну від ВІЛ-інфекції, не пов'язані зі стигмою та дискримінацією у суспільстві. ВІЛ-інфікована дитина неминуче відчуває страх і тривогу, які пов'язані з обмеженням свободи, самотністю та відсутністю підтримки з боку найближчого оточення. Такі відчуття можуть поглиблюватись у зв'язку з необхідністю госпіталізації дитини та вимушеною розлукою з близькими, відсутністю у дитини інформації про хворобу та її наслідки, призначенням медичних маніпуляцій, а також залякуванням лікарнею та лікарями. На фоні перебігу ВІЛ-інфекції у дитини можуть розвиватися невротичні та астеничні стани: поганий настрій або різка його зміна, роздратованість, слабкість, незначна концентрація уваги. Окрім того, ВІЛ-інфекція та її наслідки можуть спричинити неприємні переживання та внутрішні конфлікти, унаслідок чого виникають в'ялість, апатія та загальне зниження як фізичної, так і психічної активності дитини. Складні й незрозумілі для дитини обставини хвороби активізують різні психологічні механізми захисту, які відбиваються на загальній її поведінці. Загалом, реакція дитини на інформацію щодо її ВІЛ-інфікування та набуття ВІЛ-позитивного статусу може мати різні прояви. Американське дослідження ВІЛ-інфікованих дітей, проведене у штаті Каліфорнія у 2002 році показало, що визначення факторів, пов'язаних із емоційним станом ВІЛ-інфікованих дітей важливі для лікувальних програм хворих [1, 3]. Депресія. Перебіг цього стану залежить від віку. Передусім знижується життєва активність дитини. Вона стає сумною, уникає контактів з дорослими та іншими дітьми. За довготривалої госпіталізації дитини депресивні реакції можуть з'являтися, якщо мати або інші близькі особи не знаходяться поруч із нею або рідко її відвідують.

Це свідчить про те, що діти хоча і ВІЛ-інфіковані, але рівень їх соціалізації досить високий, оскільки вони в школах мають змогу не тільки засвоювати теоретичні знання, але і спілкуються з ровесниками, розвивають свої творчі нахили, пізнають і засвоюють загальнокультурні норми, та правила поведінки. Результати психологічного завдання „Мої плани на майбутнє” (див.табл.3) показали, що ВІЛ-інфіковані діти мріють про те, щоб отримати гарну освіту і влаштуватися на роботу, але також для них важливим залишаються придбання сучасних телефонів комп’ютерів та авто. Багато респондентів зазначили, що бажають створити хорошу сім’ю і придбати гарний будинок, але були і такі учні, що не мають жодної мрії і мети, хоча це могло бути пов’язано з поганим самопочуттям чи настроєм. Отже, соціалізації ВІЛ-інфікованих дітей 12-14 років, дана категорія потребує в першу чергу соціально-педагогічної підтримки та супроводу сімей у яких виховуються такі діти. Також ВІЛ-інфіковані діти мають потребу у спілкуванні та особливій увазі зі сторони соціально-психологічної служби закладів освіти, працівників неурядових ВІЛ-сервісних організацій та медичних установ. Слід звернути особливу увагу на порушення психологічної адаптації при ВІЛ-інфекції, як і при будь-якому важкому або невиліковному захворюванні. Але ВІЛ-інфекція відрізняється від інших захворювань негативним відношенням суспільства, яке ізолює ВІЛ-інфікованих дітей. Саме тому, соціальна робота повинна бути акумульована на створенні оптимальних соціальних умов життєдіяльності ВІЛ-інфікованих дітей, що дозволяють хворому краще адаптуватися в соціальному середовищі (середовищем може виступати як найближче).

Список використаних джерел

1. ВІЛ-інфіковані діти: медичний догляд, психологічна підтримка, соціальний супровід, правовий захист / Авт.: Котова Н. В., Старець О. О., Олена П. П., Леончук Н. В., Панфілова О. М., Бордуніс Т. А., Дубініна І. М., Булах Л. В. – К.: ТОВ „К.І.С.”, 2010 – 176с.
2. Соціально-психологічна робота з ВІЛ-позитивними дітьми та їх сім’ями: процес розкриття ВІЛ-статусу дитині: Методичний посібник / Заг. ред. канд. пед. наук Н.Ф. Романової. – К.:Інжиніринг, 2014. – 148 с.
3. Методичні рекомендації з узагальнення досвіду соціального супроводу та підтримки сімей, які виховують ВІЛ-інфіковану дитину. – К.: Дитячий фонд ООН в Україні (ЮНІСЕФ), Український інститут соціальних досліджень, 2019. – 63 с.
4. URL:http://www.antiaids.org/news/aids_stat/snid-v-ukrajini-statistika-na-01.12.2020-11393.html 2020р.

Лисенко Тетяна Володимирівна,
кандидат юридичних.наук,
доцент кафедри правознавства БДПУ

**ВАКЦИНАЦІЯ ДІТЕЙ, ЯК АКТУАЛЬНЕ ПИТАННЯ ОХОРОНИ
ЗДОРОВ’Я: ПРАВОВІ АСПЕКТИ НОРМОТВОРЧОСТІ**

Держава існує для людини для захисту її прав та свобод. Там де відносини врегульовані правом, там і захист життя дітей в державі регулюється законодавством та державними органами. Відповідно до Принципу 4 Декларації прав дитини проголошеної Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 листопада 1959 року дитина має користуватися благами соціального забезпечення. Їй має належати право на здорове зростання і розвиток; з цією метою спеціальні догляд і охорона мають бути забезпечені дитині та її матері, зокрема належний допологовий і післяпологовий догляд. Дитина повинна мати право на належні харчування, житло, відпочинок і медичне обслуговування [8]. Життя і здоров'я – це найцінніше, що є у людини. У статті 27 Конституції України зазначено, що кожна людина має невід'ємне право на життя, а ч. 2. ст. 27 закріплено, що обов'язок держави – захищати життя людини [9]. Слушно зазначити, що відповідно до статті 49 Конституції України кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування. [9]. Ч. 3 ст. 284 ЦКУ визначає, що надання медичної допомоги фізичній особі, яка досягла чотирнадцяти років, проводиться за її згодою [10; 15].

Важливо підкресли, що відповідно до статті 27 Закону України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", статей 1, 12 та 13 Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб" та Закону України "Про затвердження Загальнодержавної програми імунопрофілактики та захисту населення від інфекційних хвороб на 2009-2015 роки", з метою забезпечення епідемічного благополуччя населення України та попередження інфекцій, керованих засобами специфічної профілактики був прийнятий Наказ МОЗ від 16.09.2011 № 595 «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів» , яким затверджено: 1. Календар профілактичних щеплень в Україні. 2. Положення про організацію і проведення профілактичних щеплень. 3. Перелік медичних протипоказань до проведення профілактичних щеплень. 4. Порядок відпуску громадянам вакцин та анатоксинів через аптечну мережу. 5. Порядок забезпечення належних умов зберігання, транспортування, приймання та обліку вакцин, анатоксинів та алергену туберкульозного в Україні [17].

Календар профілактичних щеплень в Україні, відповідно до Наказу МОЗ від 16.09.2011 № 595 «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігу медичних імунобіологічних препаратів» – це нормативно-правовий акт центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, яким встановлюються перелік обов'язкових профілактичних щеплень та оптимальні строки їх проведення. Цей Календар включає обов'язкові профілактичні щеплення з метою запобігання захворюванням на дифтерію, кашлюк, кір, поліомієліт, правець, туберкульоз. Інші обов'язкові щеплення встановлюються відповідно до Календаря для груп населення: за віком; щеплення дітей з

порушенням цього Календаря; щеплення ВІЛ-інфікованих осіб; за станом здоров'я; щеплення дітей після алло/ауто-ТСК (трансплантація стовбурових гемопоетичних клітин); щеплення на ендемічних і ензоотичних територіях та за епідемічними показаннями. У разі загрози виникнення особливо небезпечної інфекційної хвороби або масового поширення небезпечної інфекційної хвороби на відповідних територіях та об'єктах можуть проводитися обов'язкові профілактичні щеплення проти цієї інфекційної хвороби. При вирішенні питання про щеплення дітей з порушенням Календаря необхідно проводити вакцинацію з дотриманням мінімальних інтервалів. Не слід розпочинати серію вакцинації спочатку, якщо була пропущена доза, незалежно від того, скільки часу минуло. Необхідно ввести дози, яких не вистачає, за графіком з дотриманням мінімальних інтервалів. Мінімальний інтервал - інтервал, який допускається до введення вакцини/анатоксину проти однієї і тієї самої інфекції особам з порушенням Календаря [17].

У ст. 43 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» закріплено, що згода інформованого пацієнта необхідна для застосування методів діагностики, профілактики та лікування. Щодо пацієнта віком до 14 років ..., медичне втручання здійснюється за згодою їх законних представників [12]. Ч.1 ст. 12 Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб» визначає, що особам, які не досягли п'ятнадцятирічного віку..., щеплення проводяться за згодою їх батьків. Особам віком від п'ятнадцяти до вісімнадцяти років профілактичні щеплення проводяться за їх згодою та за згодою батьків [11]. Як ми бачимо, вище окреслені норми встановлюють, що вакцинація – це право людини, яким вона користується свідомо, зважаючи всі ризики та переваги. Згода людини на проведення даних маніпуляцій є обов'язковою. Разом з тим, Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного добробуту населення» у ст. 1 визначає, поняття санітарного та епідемічного добробуту населення [13, ст.1]. Небезпекою, яку несуть в собі інфекційні захворювання є ризики важких ускладнень, інвалідності та смерті. Від інфекційних хвороб, які передаються повітряно-крапельним шляхом, як правило, можна захиститись шляхом вакцинації, яка покликана стимулювати імунну систему організму. В ст. 10 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» зазначено, що кожен громадянин повинен піклуватися про своє здоров'я і здоров'я дітей, не шкодити здоров'ю інших громадян, проходити профілактичні медичні огляди та робити щеплення. Разом з тим, в статті 43 визначено, що пацієнт має дати згоду на будь-яку медичну допомогу, в тому числі на щеплення (за винятком коли існує пряма загроза життю, наприклад, у випадку діагностики сказу у хворого) [12]. Таким чином, вакцинуватись чи відмовитись від вакцинації вирішує сам пацієнт, адже це його право, а не обов'язок. Згідно ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, держави, окрім іншого, мають вживати заходи щодо попередження та лікування епідемічних захворювань та боротьби з ними [14]. Попри це зазначається, що держави мають забезпечувати медико-санітарну допомогу, яка містить у собі й програми імунізації проти основних інфекційних хвороб [14]. Законом України «Про захист населення від

інфекційних хвороб» у ст. 12 визначено, що профілактичні щеплення проти дифтерії, кашлюка, кору, поліомієліту, правця, туберкульозу є обов'язковими та включаються до календаря щеплень [11]. Конвенція «Про захист прав та гідності людини у зв'язку з використанням досягнень біології та медицини (Конвенція про права людини та біомедицину)» у ст. 5 визначає, що будь-яке втручання у сферу здоров'я може здійснюватися тільки після добровільної та свідомої згоди на нього відповідної особи [6]. Відповідна особа у будь-який час може безперешкодно відкликати свою згоду. Такій особі заздалегідь має бути надана відповідна інформація про мету і характер втручання, а також про його наслідки та ризики. Не менш важливими є ч. 5,6 та 7 статті Закону України «Про захист населення від інфекційних хвороб», в яких фіксуються ті положення, яким на практиці, на жаль, приділяється найменше уваги, а саме: профілактичні щеплення проводяться після медичного огляду особи в разі відсутності у неї відповідних медичних протипоказань [11]. Саме в даних аспектах проведення профілактичних щеплень практика, на жаль, є невтішною. Адже, як ми маємо змогу спостерігати, побічна дія вакцинації, в багатьох випадках тісно пов'язана з недообстеженням пацієнта. Тобто, етап профілактики та вчасного діагностування або відсутній взагалі, або ж прискорений у часі та поверхневий. Як результат, якщо захворювання не діагностують вчасно, то збіг у часі появи симптомів і щеплення в більшості пересічна людина сприймає, як наслідок щеплення, навіть якщо підстави для таких звинувачень відсутні [15]. МОЗ затвердило наказ, що вніс зміни до правил вакцинації проти COVID-19 (наказ МОЗ «Про введення в дію Рішення оперативного штабу Міністерства охорони здоров'я України з реагування на ситуації з поширення інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом вакцинації від 26 серпня 2022 року» від 02.09.2022 № 1586; далі — Наказ № 1586). Він дозволяє щеплювати від коронавірусу дітей віком до 12 років. Щеплення дітей віком 5—11 років здійснюватимуть вакциною Comirnaty (Pfizer). При цьому обов'язкова інформована згода батьків або опікунів за формою № 063-2/о. Раніше в Україні була дозволена вакцинація дітей віком від 12 років. Планову вакцинацію проти інших інфекційних хвороб (за винятком неживої вакцини проти грипу) НТГЕІ рекомендує проводити з інтервалом у 14 днів з вакцинацією проти COVID-19. Цей рекомендований мінімальний інтервал між вакцинами наразі є запобіжним і допомагає уникнути помилкового зарахування несприятливі події після імнізації до конкретної вакцини. Вакцини проти COVID-19 можна вводити одночасно з неживою вакциною проти грипу під час одного візиту у різні кінцівки або з будь-яким часовим проміжком [16].

Сучасні реалії свідчать, що наразі відсутня інформація, рекомендації чи нормативні акти, які б регулювали питання стосовно того, що робити людині та куди їй звертатись у разі виявлення побічних реакцій після вакцинації. Сьогодні людина сама бере на себе відповідальність і приймає рішення на користь вакцинації, але якщо «щось піде не так» залишається з проблемою сам на сам, адже, як правило, ні лікар, ні держава не беруть на себе жодну відповідальність. Тому пересічному громадянину потрібно зважувати користь і ризик володіючи

при цьому об'єктивною інформацією, щодо якості вакцини та її впливу на організм людини. Необхідно введення в чинне законодавство норм та прозорих процесуальних механізмів, які б передбачали встановлення відповідальності за негативні наслідки, які настали внаслідок щеплення дітей. Всі ці аспекти в сукупності підвищили б довіру громадян до вакцинації та сприяли б усуненню колізій чинного законодавства та непорозумінь на практиці. Єдиного рецепта як переконати людей робити щеплення немає [15].

Доречно зазначити, що міжнародному праві було прийнято низку актів для врегулювання важливих питань в медичному праві. В Україні Конвенція Ради Європи про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я [1] набула чинності 1.01.16. Основоположними міжнародними документами щодо забезпечення права на охорону здоров'я є Загальна декларація прав людини [2], проголошена Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 рік, ETS № 5) [3], Європейська соціальна хартія (1961 рік, ETS № 35) [4], Конвенція про розробку Європейської фармакопеї (1964 рік, ETS № 50) [5] та Протокол до неї (1989 рік, ETS № 134), Конвенція про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенція про права людини та біомедицину (1997 рік, ETS № 164) [6] та Додаткові протоколи до неї (1998 рік, ETS № 168, 2002 рік, ETS № 186, 2005 рік, CETS № 195, 2008 рік, CETS № 203), Конвенція про кіберзлочинність (2001 рік, ETS № 185) [7]; також інша відповідна робота Ради Європи, зокрема рішення Комітету міністрів та роботу Парламентської Асамблеї, а саме Резолюцію AP(2001)2 про роль фармацевтів у рамках заходів забезпечення безпеки здоров'я, відповіді, прийняті Комітетом міністрів 6 квітня 2005 року та 26 вересня 2007 року стосовно Рекомендацій Парламентської Асамблеї 1673 (2004) про «Підроблення: проблеми та вирішення» та 1794 (2007) про «Якість лікарських засобів у Європі», а також відповідні програми, які проводяться Радою Європи [1]. Зазначені правові документи відіграють важливу роль для нормотворчої діяльності кожної держави, в тому числі для України, адже внутрішнє законодавство, не повинно суперечити зовнішнім нормам європейського права.

Врахування позитивного зарубіжного досвіду забезпечення права на охорону здоров'я для України на глобальному рівні є важливим кроком, для уникнення прогалин в законодавстві та на практиці, адже життя та здоров'я є найбільшою цінністю і держава зобов'язана забезпечити якісне медичне обслуговування дітям .

Список використаних джерел

1. Про підроблення медичної продукції та подібні злочини, що загрожують охороні здоров'я: Конвенція Ради Європи ратифікація від 07.06.2012р. № 4908-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a91.
2. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015.
3. Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від 02.10.2013 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

4. Європейська соціальна хартія (ETS N 35) від 03.05.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_300.
5. Конвенцію про розробку Європейської фармакопеї від 16.10.2012 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_328
6. Конвенцію про захист прав і гідності людини щодо застосування біології та медицини: Конвенцію про права людини та біомедицину від 25.01.2005 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_334
7. Конвенцію про кіберзлочинність від 07.09.2005 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_575
8. Декларації прав дитини проголошеної Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 20 листопада 1959 року.
9. Конституція України від 28 червня 1996 року.
10. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення 15.02.2022)
11. Закон України «Про захист населення від інфекційних хвороб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1645-14> (дата звернення 15.02.2022)
12. Закон України «Про Основи законодавства України про охорону здоров'я». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2801-12> (дата звернення 15.02.2022)
13. Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4004-12> (дата звернення 15.02.2022)
14. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_042 (дата звернення 15.02.2022)
15. Француз-Яковець Т.А. Правові аспекти проведення вакцинації в Україні: між правами особи та інтересами суспільства / Т. А. Француз-Яковець // Legal Bulletin. - 2022. - № 4. - С. 17-25. URL: <https://lbku.krok.edu.ua/index.php/legal-bulletin/article/view/338>
16. Наказ МОЗ «Про введення в дію Рішення оперативного штабу Міністерства охорони здоров'я України з реагування на ситуації з поширення інфекційних хвороб, яким можна запобігти шляхом вакцинації від 26 серпня 2022 року» від 02.09.2022 № 1586
17. Наказ МОЗ «Про порядок проведення профілактичних щеплень в Україні та контроль якості й обігумедичних імунобіологічних препаратів» від 16.09.2011 № 595 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1159-11#Text>
18. <https://moz.gov.ua/immunization>

Мілієнко Олена Анатоліївна,
директорка Вінницького навчального
центру
Національної школи суддів України
докторка юридичних наук, доцентка

МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД РОЛІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ У СТАНОВЛЕННІ ПУБЛІЧНО- СЕРВІСНОЇ ДЕРЖАВИ

Процес становлення України, як правової, демократичної держави, нерозривно пов'язаний з необхідністю впровадження ефективного механізму захисту прав та свобод людини і громадянина, одним із елементів якого є дієва та відповідальна система судового захисту фізичних та юридичних осіб від порушень їх прав та законних інтересів з боку органів державного управління у сфері публічно-правових відносин. Судова влада необхідна для втілення балансу між державою, адміністративними органами (в значенні, яке закріплено в Законі України «Про адміністративну процедуру»[1]) та громадянським суспільством. Стандарти адміністративного права та процесу є невіддільною частиною міжнародних стандартів прав людини, оскільки основною метою є забезпечення належного рівня здійснення органами публічної влади своїх функцій та ефективного судового захисту прав і свобод людини у відносинах, в тому числі і з органами державної влади та місцевого самоврядування[2].

У Резолюції 77 (31), схваленій 28 вересня 1977 р. Комітетом Міністрів Ради Європи закріплено ідею публічного управління та зазначення наявності взаємозв'язку державних адміністративних заходів і людини, що робить необхідним здійснення максимальної деталізації здійснення адміністративних процедур з метою уникнення проявів суб'єктивізму у прийнятті управлінських рішень [3]. Рекомендацій Комітета Міністрів Ради Європи CM/Rec (2007) 7 від 20 червня 2007 р. визначають концепції публічного управління та права на належне управління. Право на належне урядування – це основоположне право, що відзначає сутність взаємовідносин «людина-суспільство-держава»[4]. Основою для функціонування сервісно-орієнтованої держави є реалізація права особи бути вислуханою, право на отримання від суб'єкта владних повноважень мотивованого рішення. Побудова сервісно-орієнтованої держави є визначальним пріоритетом розвитку української національної держави, рухом від пануючого радянського патерналізму до європейських стандартів та принципів[5]. До головних завдань функціонування соціально-орієнтованої держави відноситься забезпечення не лише надання публічних послуг, а і максимально зручне їх надання[7].

Значним кроком уперед для становлення України, як публічно-сервісної держави, стало прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру»[1], але крім такого правового механізму реалізації своїх прав, громадяни завжди мають можливість звернутися до суду за захистом. Таким чином адміністративна юстиція функціонує для того, щоб суди незалежно та неупереджено розглядали та вирішували конфлікти між громадянином та органом, посадовою чи службовою особою публічної адміністрації[8].

Модель системи адміністративних судів в Україні побудовано за принципами моделей Німеччини та Франції. Але залишаються ті позитивні особливості функціонування адміністративного судочинства цих країн, які ще не імплементовані в Україні. Варто звернути увагу на систему

адміністративного судочинства Франції, яка сформувала один з основних світових типів адміністративної юстиції, адже під впливом французької моделі адміністративної юстиції були сформовані адміністративні суди в інших країнах романо-германської правової сім'ї: в Німеччині, Іспанії, Італії, Голландії, Бельгії та ін. [9]. У Франції та в інших європейських демократичних державах важливе місце для забезпечення прав і свобод людини у відносинах з органами державної влади та їх посадовими особами належить суду. Специфічною властивістю французької адміністративної юстиції є те, що вона сформувалась і продовжує функціонувати всередині виконавчої гілки влади. Контроль адміністративних судів більш оперативний і послідовний, ніж контроль над адміністрацією, який здійснюється судами загальної юрисдикції [10]. Спеціалізація суддів в питаннях публічного адміністрування допомагає їм більше проникати в суть даних справ і приймати більш кваліфіковані рішення [11]. Європейський суд з прав людини у справі «Кресс проти Франції» від 7 червня 2001 р. погодився з тим, що порівняно з судами загальної юрисдикції, адміністративні суди Франції з огляду на історичні причини мають особливі відмінні характеристики. Спосіб поповнення кадрового складу адміністративних судів, особливий статус їх представників, відмінний від статусу представників судів загальної юрисдикції, й відмінні принципи функціонування системи цих судів демонструють, як складно було державному чиновнику виконавчої гілки влади погодитися з тим, що його дії можуть стати об'єктом перегляду судів [11]. Якщо здійснити порівняльно-правовий аналіз адміністративного судочинства Франції та України, то слід звернути увагу на деякі позитивні аспекти, які можуть бути впроваджені в адміністративне судочинство України. Варто запозичити позитивний досвід Франції з консультування вищою судовою інстанцією уряду, окремих міністерств та інших центральних органів виконавчої влади у сфері прийняття управлінських рішень, у тому числі підзаконних нормативно-правових актів [9]. Особливої уваги та можливої імплементації в українській судоустрій заслуговує діяльність Державної ради, яка є в сучасній моделі адміністративної юстиції Франції Вищим адміністративним судом. На Державну раду, крім вирішення публічно-правових спорів, покладені також повноваження, пов'язані з консультуванням уряду Франції з питань публічного адміністрування [11]. Україні необхідно запозичити позитивний досвід Франції, адже якщо суб'єкти публічної адміністрації при прийнятті управлінських рішень та адміністративних актів, звертатимуться до адміністративних судів для консультування, врахуватимуть практику адміністративних судів, то це дозволить значно зменшити кількість позовів до адміністративних судів з приводу оскарження рішень, дій (бездіяльності), а також зменшить кількість прийнятих нормативно-правових актів органів виконавчої влади, які порушують права, свободи та інтереси осіб.

З'ясування суті адміністративного судочинства дозволяє охарактеризувати його не лише як самостійне правове явище, а й як складну структуровану конструкцію, оскільки багатоплановість його цілей та завдань є одним з чинників, що сприяють визначенню його структури [12]. Адміністративні суди відіграють найважливішу роль у реалізації принципу дотримання належних

процедур, оскільки, коли такі суди справедливо ставляться до всіх учасників процесу і дотримуються належних процедур, тим самим вони здійснюють просвітницьку функцію серед громадян, демонструючи, що правова система країни є справедливою. А якщо громадяни вірять у справедливість правової системи, вони більш схильні дотримуватися законодавства і йти до суду із своїми конфліктами, а не намагатися їх вирішувати у будь-який інший спосіб[13].

Ще одним аспектом впливу адміністративного судочинства на розвиток держави є фокус на захист соціальних прав населення адміністративними судами, адже у разі порушення соціальних прав громадяни звертаються до адміністративних судів. Питома вага спорів, які розглядають адміністративні суди – це справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах соціального захисту громадян. Так відповідно до даних Звіту судів першої інстанції про розгляд справ у порядку адміністративного судочинства за 2022 рік справ зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах соціального захисту громадян, праці, зайнятості населення та публічної житлової було 246 641[14]. Крім того адміністративні суди впливають на соціально-економічний стан країни, яскраво ілюструє це аналіз сум грошових коштів, які присуджено до стягнення за наслідками розгляду адміністративних справ. Для прикладу, наведемо розмір грошових коштів присуджено до стягнення адміністративними судами першої інстанції за один рік по трьох категоріям справ: 1. Справи з приводу реалізації державної політики у сфері економіки та публічної фінансової політики: 34 44 565 грн.; 2. Справи з приводу адміністрування податків, зборів, платежів, а також контролю за дотриманням вимог податкового законодавства: 9 716 083 850 грн; 3.Справи зі спорів з приводу реалізації публічної політики у сферах праці, зайнятості населення та соціального захисту громадян: розмір грошових коштів присуджено до стягнення 1 542 020 188 грн.[15]. Наведена судова статистика яскраво ілюструє вагому роль рішень адміністративних судів для суспільства. Про важливу роль адміністративних судів для суспільства також свідчить кількість звернень до Верховного Суду. Так, згідно з аналізом судової статистики звернень до Верховного суду, у порівнянні з іншими видами судочинства найбільше звернень саме в порядку адміністративного судочинства. Загальна кількість процесуальних звернень до Верховного суду за I півріччя 2022: 54658; з них адміністративного судочинства: 30401; господарського судочинства : 4762; кримінального судочинства : 5046; цивільного судочинства :14448[16].

Чіткі орієнтири стосовно того, яке місце адміністративні суди посідають в системі судоустрою України, сприятимуть створенню умов ефективного функціонування адміністративних судів для якісного виконання покладених на них завдань, пов'язаних із захистом прав громадян у відносинах з органами державної влади і місцевого самоуправління [17]. Також важливо докласти зусиль, щоб покращити роботу адміністративних судів, надавши належне законодавче, методичне, матеріально-технічне, кадрове забезпечення. Для розвитку України необхідним є активізації процесів закріплення ідеї публічно-сервісного характеру функціонування держави[18]. В цьому процесі

адміністративні суди відіграватимуть значну роль, вирішуючи публічно-правові спори та аналізуючи дотримання основних демократичних принципів суб'єктами публічної адміністрації.

Список використаних джерел

8. Закон України «Про адміністративну процедуру» № 2073-IX 17 лютого 2022 року у редакції станом на 31.03.2023. Верховна Рада України. 2023. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>
9. Смокович, М. І. АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО ЯК ФАКТОР ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ. Юридичний вісник 2(23)2012 С.65-69
10. Про захист особи стосовно актів адміністративних органів влади : Резолюція (77) 31 Комітету Міністрів Ради Європи. URL: <http://apelyacia.org.ua/content/rezolyuciya-77-31-komitetu-ministriv-pro-zahistosobi-stosovno-aktiv-administrativnih>
11. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2000/C 364/01). URL:http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf.
12. Stocktaking on the notions of «Good Governance» and «Good Administration» : European Commission for Democracy through Law (Venice Commission) ; Strasbourg, 8 April 2011, Study no. 470 / 2008, CDL-AD(2011)009. URL:<http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD%282011%29009-e.pdf>.
13. Євтушенко О.Н. Роль державної влади й місцевого самоврядування в розбудові сервісної держави з надання якісних публічних послуг. Наукові праці. Науково-методичний журнал. Політичні науки. 2009. С. 32–37.
14. Коршун Т.С. Переосмислення функцій держави в умовах сучасної європейської цивілізації. Філософія. Культура. Життя. 2015. Вип. 42. С. 47–59.
15. Решота В.В., ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ Юридичний науковий електронний журнал № 3/2015 С. 124-127
16. Гетьман Є. А., Гетьман К. О., АДМІНІСТРАТИВНА ЮСТИЦІЯ ФРАНЦІЇ ТА УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ Теорія і практика правознавства. – 2019. – Вип. 1 (15) С.2-12
17. Бідей О. Інститут адміністративної юстиції в іноземних країнах. Підприємництво, господарство і право. 2013. № 6. С. 80–83.
18. Кузьменко О. В., Пастух І. Д., Користін О. Є. та ін. Адміністративне право зарубіжних країн : курс лекцій / за ред. О. В. Кузьменко. Київ : Юрінком Інтер, 2014. 528 с. URL:http://www.rroi.narod.ru/chr/another_3/kress.htm
19. Бандурка О.М. Адміністративний процес: підруч. / О.М. Бандурка, М.М. Тищенко. – К.: Літера ЛТД, 2002. – 287 с.
20. Гресько О. Особливості адміністративно-правового статусу адміністративних судів як суб'єктів взаємодії з органами публічного адміністрування. Наукові записки. Серія: Право. 2021 Випуск 10.
21. ЗВІТ СУДІВ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВ У ПОРЯДКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА за 2022 рік (без урахування звітності місцевих загальних судів Луганської області, Херсонської

області та Херсонського окружного адміністративного суду). URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

22. Судова статистика ЗВІТ СУДІВ ПЕРШОЇ ІНСТАНЦІЇ ПРО РОЗГЛЯД СПРАВ У ПОРЯДКУ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА 2021. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

23. Судова статистика ЗВІТ ПРО ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВОСУДДЯ ВЕРХОВНИМ СУДОМ за перше півріччя 2022 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://supreme.court.gov.ua/supreme/gromadyanam/vidkr_dani_vs/stat_zvit_I_pivr_2022_zag

24. Бабяк Н.В. Місце і роль адміністративних судів щодо захисту прав людини та юридичних осіб як важлива умова розвитку демократичних та правових засад української держави. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2016. № 23. С. 42

25. Адміністративна юстиція України : проблеми теорії і практики. Настільна книга судді. За загальною редакцією О. М. Пасенюка. К. : Істина, 2007. 608 с.

Мілкіна Олена Володимирівна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності “Психологія”.
Національний університет ”Запорізька
політехніка”

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович,
доцент кафедри «Психологія»
Національний університет ”Запорізька
політехніка”
Кандидат соціологічних наук, доцент

ПСИХОЛОГІЧНЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО ЩОДО ВИРІШЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ПРОГРАМИ ПСИХОКОРЕКЦІЇ КОНФЛІКТНОЇ ПОВЕДІНКИ

Психологічні конфлікти між батьками та підлітками є поширеною проблемою, яка може виникати у будь-якій сім'ї. Ці конфлікти можуть мати негативний вплив на взаємини між батьками та підлітками, а також на психологічний стан обох сторін. Тому важливо розробити ефективні шляхи вирішення таких конфліктів з метою поліпшення сімейних взаємин та психологічного благополуччя всіх учасників. Для розробки заходів щодо вирішення психологічних конфліктів між батьками та підлітками, нами було проведено аналіз наукової літератури з психології сім'ї та підліткового розвитку, конфліктології та соціальної психології, психокорекції та ін. Були використані

дані з наукових статей, книг та інших джерел, що мають відношення до вирішення психологічних конфліктів між батьками та підлітками.

Один з шляхів вирішення психологічних конфліктів між батьками та підлітками - це встановлення відкритого та ефективного спілкування. Батьки та підліток повинні навчитися слухати один одного, висловлювати свої почуття та потреби без образливостей та критики. Важливо створити атмосферу взаєморозуміння та поваги. Інший шлях - це розвиток навичок емоційного інтелекту. Батьки та підліток повинні навчитися розпізнавати та регулювати свої емоції, а також розуміти емоційний стан один одного. Це допоможе зменшити конфлікти та покращити взаєморозуміння. Третій шлях - це спільне встановлення правил та границь. Батьки та підліток повинні разом обговорити правила поведінки, обов'язки та очікування. Це допоможе уникнути непорозумінь та конфліктів, а також встановити чіткі межі.

Посередництво може бути ефективним інструментом у вирішенні психологічних конфліктів між батьками та підлітками. Посередник (психолог-медіатор) допомагає обидвом сторонам висловити свої почуття та потреби, розуміти один одного та шукати компромісні рішення. Важливо, щоб посередник був нейтральним та безпристрасним.

Нами було розроблено процедуру психологічного посередництва щодо вирішення психологічних конфліктів між батьками та підлітками та складено алгоритм дій медіатора (рис.1):

1. Попередня консультація: Перед початком посередництва психолог проводить окремі консультації з батьками та підлітками. Це дозволяє зрозуміти їхні потреби, очікування та обговорити загальну мету процесу.

2. Створення безпечного простору: Психолог створює безпечне та нейтральне середовище для обговорення конфлікту. Це може бути конференц-зал або приватний кабінет, де всі учасники почуваються комфортно.

3. Встановлення правил: Психолог встановлює правила для процесу посередництва, такі як повага до думки кожного учасника, активне слухання, використання я-повідомлень замість обвинувачень та інші.

4. Визначення проблеми: Психолог допомагає батькам та підліткам визначити конкретну проблему, яка викликала конфлікт. Це може включати обговорення почуттів, потреб та очікувань кожного учасника.

5. Експлорація перспектив: Психолог допомагає батькам та підліткам розглянути свої перспективи та розуміти, як їхні дії та поведінка впливають на інших. Це може включати запитання про причини певних дій або почуттів.

6. Прийняття спільних рішень: Психолог сприяє пошуку спільних рішень, які задовольняють потреби обох сторін. Це може включати пошук компромісу, встановлення нових правил або зміну підходу до ситуації.

7. План дій: Психолог допомагає батькам та підліткам створити план дій для впровадження знайдених рішень. Це може включати встановлення чітких меж, комунікаційних стратегій та способів вирішення майбутніх конфліктів.

8. Підтримка після процедури: Психолог надає підтримку та слідкує за подальшими змінами у взаєминах між батьками та підлітками. Вони можуть

надавати додаткову консультацію або рекомендації для подальшої роботи з конфліктом.

Рисунок 1 Алгоритм дій щодо врегулювання психологічного конфлікту між батьками та підлітком засобами посередництва

Розроблена процедура психологічного посередництва спрямована на сприяння збереженню та покращенню взаємин між батьками та підлітками, а також на вирішення конфліктних ситуацій шляхом спільного пошуку розв'язків. Вона може бути корисною для сімей, які стикаються зі складними взаєминами та конфліктами.

Психокорекція конфліктної поведінки передбачає розвиток навичок у батьків та підлітків самоконтролю та альтернативних стратегій реагування на конфлікт. Батьки та підліток можуть навчитися впливати на свої емоції та поведінку, замість реагування на конфлікт агресивно чи ухиляючись.

Програма орієнтована на підлітків та їх батьків та спрямована на подолання сімейних конфліктів, включає 3 модулі (рис.2):

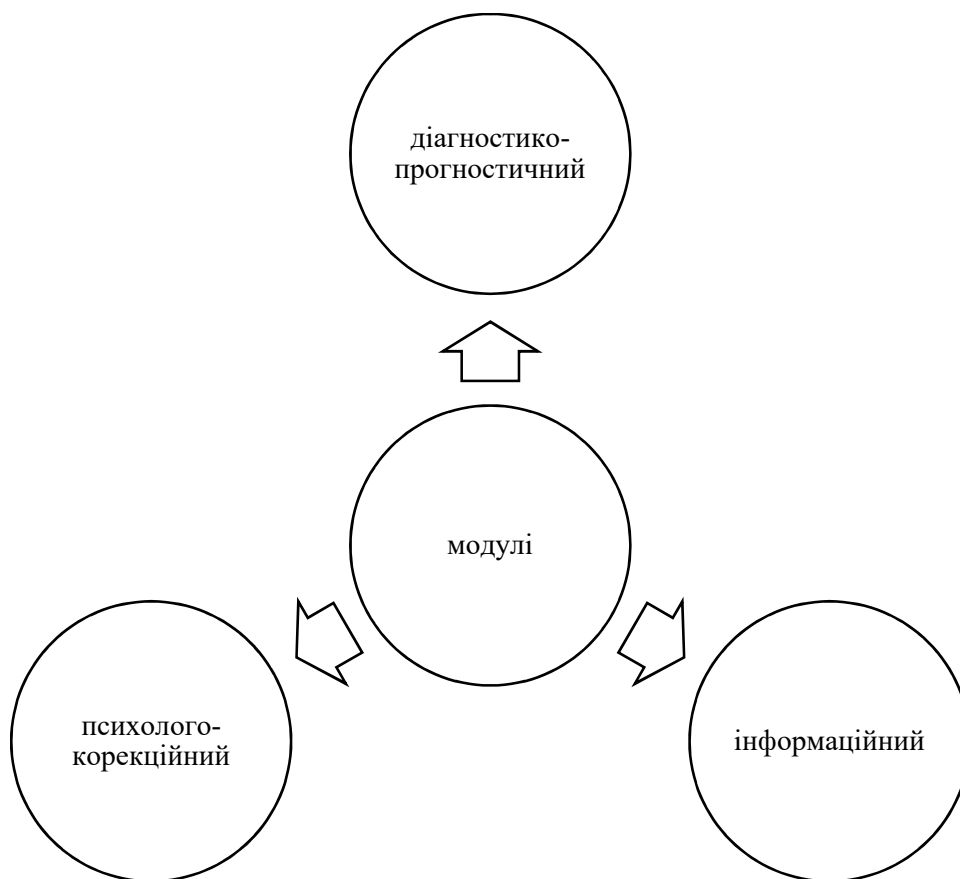

Рисунок 2 Структура психокорекційної програми

Структура програми включає 3 модулі:

1. Діагностико – прогностичний модуль. Цей блок представлений сформованих блоком тестових методик діагностиками.

2. Інформаційний модуль включає психолого-педагогічну діяльність психолога з підлітками та їх батьками спрямовану на освоєння теоретичних аспектів конфліктології, використовуючи різні форми роботи (міні-лекції, бесіди, дискусії та ін.) та освоєння навичок ефективного міжособистісного спілкування, вирішення конфліктів та їх попередження, корекції конфліктної поведінки.

3. Психолого-корекційний модуль: виховна, корекційна, профілактична робота з підлітками та їх батьками щодо зниження рівня конфліктності у відносинах (корекційно-розвиваючий практикум, терапевтичні рольові ігри та вправи, релаксаційні заняття та ін.).

Етапи роботи за програмою психокорекції конфліктної поведінки наведені на рис. 3.

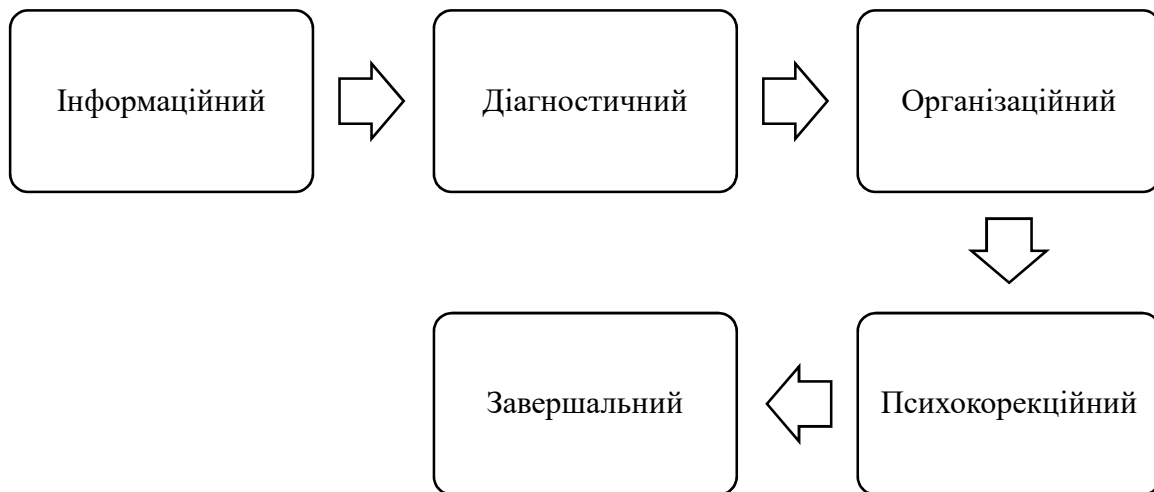

Рисунок 3 Етапи роботи за програмою психокорекції конфліктної поведінки

Проведення діагностики на контрольному етапі дослідження дозволяє оцінити ефективність програми та досягнення запланованих результатів проаналізувавши зміни в установках та поведінці учасників психокорекції.

Основні засади роботи:

З метою підвищення ефективності заходів психокорекції ми дотримуємося наступних принципів:

Принцип поєднання групових форм роботи та індивідуального підходу. Підставою для реалізації цього принципу є той факт, що при схожих труднощах та проблемах, підлітки індивідуальні та унікальні, тому деякі складні ситуації можна і потрібно вирішувати лише за допомогою індивідуальної роботи.

Принцип пріоритетного формування позитивних життєвих устремлень. Стратегія даного принципу проста: прагне сформуванню у підлітків та їх батьків цінності життя та бажання жити в гармонії з оточуючими їх близькими людьми.

Мосаєв Юрій Володимирович,
кандидат соціологічних наук, доцент
доцент кафедри психології та
соціальної роботи
«Хортицька національна академія»

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ КРИЗЬ ПРИЗМУ ТЕОРІЇ ОСОБИСТОСТІ АЛЬФРЕДА АДЛЕРА

Сучасні суспільні трансформації є складними і їх інтерпретація вимагає нових підходів. Одним з таких підходів є мікшування соціальних та психологічних теорій. Одним з таких підходів є індивідуальна теорія особистості Альфреда Адлера [1]. В рамках зазначеної теорії автор вважає ключовим мотивом розвитку особи є відчуття власної неповноцінності.

Зазначена дефініція та її ступінь визначають вектор індивідуальних прагнень та соціальних зазіхань особистості. В даному контексті зазначені поняття та категорії формуються в дитинстві в залежності від соціально-психологічних аспектів соціалізації, освіти та виховання. Тобто зважаючи на особливості розвитку особистості в пубертатний період особистість формує модель подальшого функціонування в суспільстві і зважаючи на ступінь освоєння професійних та соціальних компетентностей їх реалізовує в житті. В залежності від успішності зазначеного процесу особистість долає ціл низку вікових, соціальних та професійних криз, що загартовує її характер та інші психологічні характеристики.

За аналогією формування особистості за Альфреда Адлером, формуються її соціально-психологічні та соціальні виміри розвитку і трансформації на рівні соціальних інституцій і суспільства в цілому. Тому боротьба за подоланням власної неповноцінності відбуваються і на глобальному рівні. Це особливо актуально сьогодні, коли в світі спалахують декілька військових конфліктів як наслідок глобальних геополітичних та геоекономічних відносин. В рамках зазначених конфліктів Росія, Палестина, Азербайджан та інші країни роблять спробу реваншу за власні геополітичні невдачі минулого. В рамках зазначених конфліктів позиція агресора може трактуватися як деструктивна форма подолання гострої фази колективної неповноцінності порівняно з розвиненими країнами Західної цивілізації. В зазначеному випадку нам треба говорити про розробку та впровадження технологій колективного подолання неповноцінності. Основною проблемою зазначених технологій є їх масштабність і важкість у безпосередній реалізації так як на сьогодні не існує технологій масового контролю за їх застосуванням. Тому на сьогодні більш реальною вигадає технологія індивідуального подолання неповноцінності, але через масовість застосування. Тобто активна робота з подолання неповноцінності тисяч та мільйонів осіб одночасно. Ефективність роботи над подоланням індивідуальних проблем та недоліків, що повинна спричинити позитивний кумулятивний ефект у масштабах регіону чи країни. Сучасні інформаційні системи повинні допомогти у реалізації індивідуальних програм з подолання неповноцінності. Зазначені програми повинні бути орієнтованими на розвиток особистості, що повинен сприяти максимальному розвитку особистості. Тільки в такому випадку ми зможемо говорити про трансформацію цивілізованих країн сучасної Європи та інших континентів. У випадку продовження маніпуляцій і паразитувань представників референтних груп на індивідуальному та групових рівнях, з метою активізації деструктивних елементів особистісної і колективної неповноцінності є безвідповідальним та сприяє загостренню особистісних та міжособистісних конфліктів, які сприяють підвищенню рівня соціальної напруги, що автоматично погіршує рівень соціального самопочуття та соціального комфорту і порушує соціальну гармонію, що призводить до громадських протистоянь та війн.

Список використаної літератури

1. Фурман, А. А. Концепт досвіду в індивідуальній психології Альфреда Адлера Психологія і суспільство. 2012. № 3. С. 78-94.

2.Фурсіна Н. Дискурс сучасного військового конфлікту. полікомплексні війни. *Економіка та держава*. 2019. № 4. С. 112–118. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.4.112

Наголюк Микола Васильович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти спеціальності 015
«Професійна освіта (за
спеціалізаціями)»
Тернопільського національного
педагогічного університету імені
Володимира Гнатюка

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШОГО ПЕРСОНАЛУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРИКОРДОННИХ ВІДОМСТВ

Сучасні виклики на кордонах Європейського Союзу (далі – ЄС) потребують організації ефективної охорони кордону. З огляду на значне збільшення обсягів нелегальної міграції та транскордонної злочинності, Агенція Фронтекс отримала завдання щодо підготовки персоналу прикордонних відомств країн-членів ЄС, а також персоналу власного Постійного Корпусу. Для розбудови системи професійної підготовки українських прикордонників в умовах євроінтеграції особливий інтерес становить досвід прикордонних відомств країн ЄС та Європейського агентства прикордонної і берегової охорони Фронтекс, які безпосередньо займаються підготовкою європейських прикордонників.

Орієнтація системи військової освіти на формування прикордонників-професіоналів з високим рівнем професійних знань є основною метою професійної підготовки молодших інспекторів прикордонної служби у відомчих закладах освіти.

Водночас, інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) та сучасних систем телекомунікації у всіх сферах діяльності, включаючи правоохоронну і військову, постійно впливає на підвищення вимог для фахівців різних профілів щодо інформаційної, а також комунікативної складової професійної компетентності особистості. Відповідно, особливості сучасної професійної діяльності молодших інспекторів прикордонної служби вимагають від нього бути інформаційно-компетентною особистістю, що потребує сформованих навичок ефективної взаємодії з інформаційним середовищем, навички використовувати можливості, що ним надаються, тобто певний рівень компетентності під час здійснення прикордонного контролю на державному кордоні для чого визначено термін «інформаційно-комунікативна компетентність» (далі – ІКК). Так, одним з ключових питань для формування професійної компетентності молодшого персоналу прикордонних відомств у країнах ЄС та Україні є формування їх інформаційно-комунікативної компетентності.

Професійна підготовка персоналу прикордонних відомств в країнах ЄС базується на єдиних гармонізованих стандартах такої підготовки, а саме: Галузевій рамці кваліфікацій сфери охорони кордону та Загальної програми для підготовки персоналу прикордонних відомств країн ЄС базового рівня, а також загальних програм підготовки середнього та стратегічного рівнів. Галузева рамка кваліфікацій сфери охорони кордону країн ЄС є рамковим документом, що описує результати навчання процесу підготовки фахівців з охорони кордону з усіх можливих аспектів професійної діяльності. Рамку було розроблено на основі професійних компетентностей прикордонників країн ЄС за всіма передбаченими рівнями підготовки. Вона також містить кваліфікаційні рівні, яких прикордонник може досягти під час професійної підготовки або отримання освіти у сфері охорони кордонів [1]. Зазначимо, що тематика Галузевої рамки кваліфікацій сфери охорони кордону [2], Загальної програми підготовки прикордонників країн ЄС [3] та програми підготовки особового складу Державної прикордонної служби України щодо підготовки у питаннях формування інформаційно-комунікаційної компетентності загалом схожі. Водночас, деякі теми, що присутні у європейських керівних документах з питань підготовки персоналу прикордонних відомств, у Головному центрі підготовки особового складу ДПСУ викладаються в межах інших навчальних дисциплін, таких як: «Прикордонний контроль», «Основи використання техніки», «Основи ділового спілкування», «Англійська мова», «Етика професійної діяльності прикордонника». Також, окремі теми комунікативної складової: «Проблеми поведінки», «Динаміка групової діяльності», «Системи лідерства» європейської програми підготовки прикордонників не передбачені програмою підготовки українських молодших інспекторів прикордонної служби, однак основні елементи, що входять до зазначених тем, присутні в тематиці інших занять. Очевидною також є актуальність вивчення особливостей розробки та впровадження Галузевої рамки кваліфікацій сфери охорони кордону країн ЄС, Загальної програми базового рівня та навчальних курсів професійного спрямування розроблених на їх основі. Відсутність такого механізму в системі професійної підготовки українських прикордонників пояснює значний інтерес ДПСУ до можливостей його реалізації, що і визначає напрями подальших наукових розвідок.

Список використаних джерел

- 1.Балендр, А. (2020). Професійна підготовка фахівців з охорони кордону в країнах Європейського Союзу: теорія і практика: монографія. *Хмельницький: Вид-во НАДПСУ*, 503.
- 2.Sectoral Qualifications Framework for Border Guarding. FRONTEX. Warsaw. Rondo ONZ 1. 2013. 173 p.
- 3.Common Core Curriculum for Border and Coast Guard Basic training in the European Union (CCC 2017). Produced by FRONTEX Agency in cooperation with EU Member States and Fundamental rights organizations Warsaw, Rondo ONZ 1, 2017. P. 378.

Павленко Олег Анатолійович,
кандидат педагогічних наук,
начальник кафедри загальновійськових
дисциплін
Військовий інститут
телекомунікацій та інформатизації
імені Героїв Крут

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОФІЦЕРСЬОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ США

Розвиток лідерства сьогодні є одним з головних пріоритетів наступного десятиліття, і військова модель розвитку лідерства та менеджменту може сприяти формуванню нової концепції розвитку професійної компетентності військовослужбовців. Існуючі уявлення про розвиток лідерства спонукають до вивчення нових підходів у формуванні лідерських компетенцій. У той час як розвиток лідерства в цивільних організаціях зосереджено в основному на певних посадах, в збройних силах застосовується довгостроковий, безперервний і послідовний підхід до розвитку лідерських компетенцій для всіх категорій особового складу.

Статут про лідерство FM 22-100 Military Leadership було опубліковано у 1983 році, у ньому було визначено особливості управління підлеглим особовим складом. Після того були написані статuti, у яких було розглянуто окремі питання: лідерство стратегічного рівня, управління стресом, наставництво, професійний розвиток особового складу [1].

У навчальних центрах організовано процес розвитку лідерства та навичок управління для керівників підрозділів. У збройних силах, зокрема, розвиток лідера розглядається як основоположний для організації постійний процес, що починається невдовзі після вступу на службу. Три сфери навчання – відомча, оперативна та саморозвиток покладено в основу процесу розвитку особового складу усіх категорій. Кожна сфера пропонує унікальний внесок у модель розвитку лідера. Розвиток лідера військового підрозділу – це свідомий, безперервний, послідовний і прогресивний процес, заснований на військових цінностях [2].

Хоча кількість методів розвитку лідерства зросла, вони широко ґрунтуються на перевірених часом підходах, більшість з яких є студентоцентрованими. Такі інтерактивні підходи як наставництво, коучинг, зворотній зв'язок, рольові ігри, тренінги та розвиваючі вправи пропонують більш ефективні методи розвитку лідерства, тому більшість військових організацій наразі використовують комбінований підхід, однак наразі існуючі програми розвитку лідерства обмежується серією тренінгів, які не можуть повністю задовольнити потреби керівництва чи особового складу.

Підсумовуючи, зазначимо, що у збройних силах США розвиток лідерства є одним з головних пріоритетів підготовки персоналу у наступному десятилітті, що, відповідно передбачає вивчення нових підходів у формуванні лідерських

компетенцій. Так, особовому складу армії США запропоновано широкий перелік курсів підготовки та необхідних ресурсів. Підготовку особового складу організовано таким чином, щоб усі солдати навчились виконувати обов'язки своїх керівників і навчили підлеглих виконувати свої професійні функції. Особовий склад практикується у постановці бойових та повсякденних завдань, вдосконаленні спілкування з підлеглими. Методи розвитку лідерства у підрозділах збройних силах США є студентоцентрикованими і охоплюють наставництво, коучинг, зворотній зв'язок, рольові ігри, тренінги та розвиваючі вправи пропонують більш ефективні методи розвитку лідерства, тому більшість військових організацій наразі здебільшого використовують комбінований підхід.

Список використаних джерел

1. Лагодзінський В. Емоційне лідерство як чинник ефективності управління військовим підрозділом: аналіз зарубіжних досліджень. *Psychological Journal*, Volume 6, Issue 11 (43), 2020, 35-46.
2. Bekesiene, S.; Meidute-Kavaliauskiene, I.; Hošková-Mayerová, Š. Military Leader Behavior Formation for Sustainable Country Security. *Sustainability* 2021, 13, 4521. <https://doi.org/10.3390/su13084521>

Притула Олександр Леонтійович,
кандидат педагогічних наук, доцент
Запорізький національний університет

УКРАЇНСЬКІ ЕТНІЧНІ ТРАДИЦІЇ ЗБЕРЕЖЕННЯ ЗДОРОВ'Я: СІМ ФАКТОРІВ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

Проблеми збереження здоров'я завжди були і є першочерговими питаннями для людства протягом всього нашого існування на нашій планеті. Починаючи з первісного ладу і до наших часів для людини важливо не тільки отримати від природи великий рівень здоров'я, але і зберегти його протягом усього свого життя передавши високий рівень здоров'я наступному поколінню. Дане питання стало актуальним з початку виникнення в людських спільнотах потреби свідомо планувати своє майбутнє. Вивчення питань збереження здоров'я, формування систем і методів збереження здоров'я людини відомо ще з давніх часів. Так, Ще в давньому Єгипті були відомі такі вправи, які дійшли до наших часів у відому гімнастику Гермеса Трисмегіста. Гермес Трисмегіст був давньоєгипетським жерцем та цілителем, який розробив дану гімнастику понад 2 тисячі років тому. Це найдавніша з відомих гімнастик. Вважається, що єгипетські фараони та жерці, які неухильно виконували її, відрізнялися прекрасним здоров'ям. Дослідники, виявивши папірус Трисмегіста з описом гімнастики, були вражені фізіологічною обґрунтованістю і високою ефективністю вправ. Деякі вчені вважають, що одноразове їх виконання перевершує по тонізуючому і оздоровчому впливу місяць занять по системі хатха-йоги. На думку адептів цієї системи, вона має давньогрецькі витoki. На

жаль, документальних підтверджень цьому факту не має, але вправи за своєю самобутністю і неординарністю заслуговують на увагу, як і сама система [1, с. 15 - 16].

У вивченні і формуванні наукового підходу до процесу здоров'язбереження, формуванні нових систем збереження здоров'я важливою є понятійна база основних визначень, яка б відповідала повному розумінню складових здоров'я, самого визначення поняття здоров'я, розуміння системи збереження здоров'я, її структурних компонентів.

Виникнення систем здоров'язбереження, на нашу думку викликане двома основними причинами: бажанням і необхідністю бути здоровим для виконання трудової діяльності, необхідної для виживання та бажанням і необхідністю боротися і позбавитися від хвороб. В першому випадку ми маємо справу з профілактикою захворювань та розвитком людини в напрямку власного здоров'я: фізичним, соціальним, психічним та ін. В другому випадку акцентується на охороні здоров'я, лікуванні та реабілітації здоров'я людини. Але ці причини нерозривно пов'язані поміж собою, що водночас дає підстави стверджувати про нерозривність профілактики здоров'я з питаннями медицини, тобто про нерозривність фізичної культури, гігієни та медичної справи.

Водночас з науковими дослідженнями в галузі здоров'язбереження, створенням авторських систем оздоровлення, системи здоров'язбереження формувалися і в різних народах, переходячи в звичаї та традиції, які несли в собі сутність оздоровчого ефекту. Прикладом можуть бути народні ігри різних етносів та народів, обряди на народні свята, неписані правила виховання дітей та молоді та ін.

Варто зазначити, що проблема формування здорового способу життя людини на основі етнічних традицій в науці представлена недостатньо і потребує розширення, проте наукові дослідження сформували комплексний підхід до даного питання і доводять про багатовікову історію і сформовану етнотрадицію здорового способу життя. Вчені Гончаренко М.С., Набока І.Є. зробили спробу розробки навчальної дисципліни, яка отримала назву етновалеології [2].

Дослідження етнічних традицій здоров'язбереження, яке відбувається на базі кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту Запорізького національного університету Анатолієм Конохом та Олександром Притулою дозволяють висловити думку про існування в українських традиціях чіткої і ефективної системи здоров'язбереження.

Визначення терміну «здоров'я» є надзвичайно багатоплановим. В науці на сьогодні існує декілька сотень понять «здоров'я».

В академічному тлумачному словнику української мови здоров'я – це стан організму, при якому нормально функціонують усі його органи [3]. На нашу думку це не зовсім повне пояснення поняття «здоров'я».

Здоров'я – об'єктивний стан і суб'єктивне відчуття фізичного, психічного і соціального благополуччя індивіда, це екологічна толерантність – здатність організму людини переносити негативні дії навколишнього середовища; це

оптимальна реалізація і поєднання енергетичних, пластичних, інформаційних процесі самоорганізації біосистеми [4, с. 13 - 14].

За даними ВООЗ, індивідуальне здоров'я – це стан повного фізичного, душевного, сексуального та соціального благополуччя, здатність пристосовуватись до умов зовнішнього і внутрішнього середовища та природного процесу старіння, а також відсутність хвороб і фізичних дефектів.

Варто зазначити, що велика кількість дефініційних підходів до терміну «здоров'я» з одного боку свідчить про небайдужість і творчий підхід вчених до даного питання, а з іншого боку створює умови до різнобічного підходу до даної проблеми. На нашу думку варто запропонувати визначення терміну «здоров'я», який насамперед був простий в усвідомленні і водночас ємкий, який би враховував всі сторони цього явища.

Український народ за багаторічну історію має глибоку традицію здоров'язбереження, яке найяскравіше мало прояв в традиції козаччини. На основі досліджень козацької традиції здорового способу життя ми визначаємо термін здоров'я. Здоров'я – природний запас життєвих сил людини, який змінюється протягом життя і передається в спадок.

Важливим в донесенні визначення терміну здоров'я є образність і простота. Образний аспект донесення терміну «здоров'я» умовно визначається в усвідомленні молодою людиною, що здоров'я – це його капітал, який він має примножити, а не витратити і передати в спадок своїм нащадкам. Такий підхід практикується в процесі викладання спеціалізації «Український рукопаш «Спас» студентам факультету фізичного виховання Запорізького національного університету. Педагогічні спостереження показують більш глибоке і серйозне відношення до свого фізичного розвитку і здоров'я серед студентської молоді, що виявляється у відвідуванні ними секцій, тренувань, індивідуальних занять.

Наші спостереження та дослідження визначили сім факторів, які впливають на здоров'я людини. Ці сім факторів визначалися в козацькій традиції, яка передавалася на основі казок, переказів, прислів'їв та ін.

Варто зазначити, що сім сторін, які розглядають явище «здоров'я» створюють системний і комплексний підхід до цього питання, що в свою чергу надає підстави говорити про спробу створення «Семифакторної системи здоров'я людини».

Семифакторна система здоров'я людини в своїй основі має сім сторін, або факторів, які диференційно виражають ту чи іншу сторону здоров'я. Маємо наступні фактори (сторони): фізичне здоров'я; фізіологічне здоров'я; психічне здоров'я; енергетичне здоров'я ; духовне здоров'я; соціальне здоров'я; родові (генетичне, сексуальне) здоров'я.

На думку вчених фізичне здоров'я - це стан організму, при якому показники основних фізіологічних систем лежать в межах фізіологічної норми і адекватно змінюються при взаємодії людини з зовнішнім середовищем.

Фізіологічне здоров'я – це здоров'я і гармонійна діяльність функціональних систем організму.

Психічне здоров'я – повноцінний розвиток і злагоджена робота всіх психічних функцій, стан душевного благополуччя, що характеризується

відсутністю хворобливих психічних проявів, що забезпечує адекватну до умов навколишньої дійсності регуляцію поведінки, діяльності [5].

Енергетичне здоров'я тісно пов'язане і в великій мірі залежить від психічного здоров'я людини.

Енергетичне здоров'я людини розглядає поняття енергетики людини, біоенергії людини. В історичному процесі склалось більше декількох сотень назв цього поняття. Ось деякі з них: ареалоха, акеіс, астральне світло, барака, біоплазма, біоенергія, бог, вакан, вис, натураліс, дух, ка, керей, мана, мумія, мунго, нервовий ефір, нумен, оренда, параелектрика, пневма, прана, рейки, сила, одіка, синтропія, тін, тонді, хуна, чі, ци, кі, еліма, есканкар [10, с. 8].

Енергетичне здоров'я – це стан повноцінного функціонування енергетичних тіл, центрів, каналів і точок людини, їхня гармонійна робота, яка створює умови для повноцінного отримання енергії людиною з довкілля та раціонального використання цієї енергії в процесі життєдіяльності.

Ще можна стверджувати, що енергетичне здоров'я людини – це її здатність вільно отримувати енергію та раціонально використовувати її в житті [6, с. 48].

Енергетичне здоров'я тісно пов'язане з духовним здоров'ям. Духовне здоров'я – постійне прагнення до самовдосконалення, здатність до постійного розвитку і збагачення особистості [7, с.26-27].

Соціальне здоров'я – це характеристика взаємодії людини й суспільства, критерій прийняття людиною соціальних норм і цінностей данного суспільства [8].

Родове здоров'я (генетичне, сексуальне, репродуктивне) – це можливість людини створювати здорове покоління, її репродуктивна функція, репродуктивне здоров'я.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, репродуктивне здоров'я – це стан повного фізичного, розумового і соціального благополуччя, а не просто відсутність хвороб репродуктивної системи або порушення її функцій. Таким чином, репродуктивне здоров'я означає можливість задовільного та безпечного сексуального життя, здатність до відтворення та можливості вирішувати, коли і як часто це робити.

Семифакторна система здоров'я, заснована на українських етнічних традиціях надає можливість більш повно і об'ємно усвідомити поняття здоров'я, творчо знайти самому шляхи збереження і зміцнення свого здоров'я.

Висновки:

1. Семифакторна система здоров'я розглядає людину і її здоров'я з різних сторін, що забезпечує комплексний і системний підхід до усвідомлення сутності людини і вирішення проблем зі збереження і зміцнення здоров'я.

2. Фактори здоров'я викладені в семифакторній системі здоров'я людини тісно взаємопов'язані і взаємозалежні.

3. Простота розуміння термінів надає можливість студентам більш якісно зрозуміти поняття «здоров'я» і усвідомити ціннісну сутність його.

4. Такі фактори, як енергетичне здоров'я та родове здоров'я потребують детального вивчення і впровадження в розуміння структури здоров'я людини.

5. Досвід впровадження семифакторної системи в студентське середовище факультету фізичного виховання ЗНУ варто розвивати і популяризувати серед студентів ВНЗ України.

Список використаних джерел

1. Притула О.Л. Спортзал в кишені. Система психофізичних вправ на самосупротив «Характер»: посібник з підтримки фізичного здоров'я людини / О.Л. Притула. – Запоріжжя: , 2020. – 100 с.

2. Гончаренко М.С. Етновалеологія / Гончаренко М.С., Набока І.Є. – Харків: «Бурун-Книга», Київ: КНТ, 2012. – 296 с.

3. Академічний тлумачний словник української мови [Електронний ресурс] // Словник української мови [сайт]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/s/zdorov.ja>. Назва з екрана.

4. Грибан В.Г. Валеологія [текст] : підручник / В.Г. Грибан – 2-ге вид. перероб. та доп. – К. : «Центр учбової літератури», 2012. – 342 с.

5. Физиология роста и развития детей и подростков (теоретические и практические вопросы) : практическое руководство / под ред. А. А. Баранова, Л. А. Щеплягиной. – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2006. – 432 с.

6. Притула О.Л. Енергетичне здоров'я людини. Спас: / О.Л. Притула, А.П. Конох – Запоріжжя, 2023. – 134 с.

7. Тимофієва М.П. Психологія здоров'я: Навчальний посібник / М.П. Тимофієва, О.В. Двіжона. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2009. – 296 с.

8. Шаронова І.В. Психічне здоров'я особистості як предмет психологічного дослідження [Електронний ресурс] // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. – Режим доступу: <http://problemps.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2017/05/20-68.pdf>. Назва з екрана.

Сіпакова Лілія Амівівна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності “Психологія”.
Національний університет ”Запорізька
політехніка”

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович,
доцент кафедри «Психологія»
Національний університет ”Запорізька
політехніка”
кандидат соціологічних наук, доцент

РОЗРОБКА ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ ПРОФІЛАКТИКИ АУТОАГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Проблема аутоагресивної поведінки підлітків властива як неблагополучним сім'ям, так і родинам із зовнішніми ознаками соціального та фінансового благополуччя. Аутоагресивна поведінка підлітків (саморуйнівальна поведінка, включаючи самошкодження, суїцидальні думки та суїцид) є серйозною проблемою, яка може надавати негативний вплив на фізичне та психологічне здоров'я підлітків, що можуть принести фатальні наслідки для підлітків, а також впливають на якість їх життя та навчання.

Специфікою підліткового віку є підвищена сензитивність, що збігається з періодом невизначеності та входження у доросле життя. Найчастіше це сприяє тому, що у кризовій ситуації підліток може вибирати девіантні форми поведінки у вигляді аутоагресії як найбільш «легкий» спосіб вирішення проблем, що породжує хвилю суїцидів у відповідної вікової групі.

Страждають від аутоагресивної поведінки, як правило, замкнуті, вразливі, самотні підлітки із почуттям власної непотрібності. Причиною аутоагресії підлітків можуть стати також алкоголізм та наркоманія, як батьків, і самих підлітків, індивідуальні психологічні особливості, внутрішньоособистісні та міжособистісні конфлікти тощо.

Мета програми: Профілактика аутоагресивної поведінки підлітків шляхом покращення самооцінки та стресостійкості, збільшення впевненості у собі та своїх здібностях. Формування у підлітків цінного ставлення до свого життя та підвищення його якості.

Цільова група: підлітки схильні до аутоагресивної поведінки

Кількість учасників в групі - 10 осіб.

Завдання програми:

- виявлення дітей «групи ризику», які потребують соціально-психологічної підтримки;
- проведення групових занять на формування комунікативних навичок, цінностей життя, освоєння навичок саморегуляції;
- пропаганда здорового способу життя, формування у підлітків позитивного образу «Я»;
- створення сприятливих умов для збереження та зміцнення психологічного здоров'я.

Принципи реалізації програми:

1. Принцип цінності особистості, що полягає у самоцінності дитини.
9. Принцип унікальності особистості, який полягає у визнанні особливості дитини.
10. Принцип пріоритету особистісного розвитку
11. Принцип орієнтації на зону найближчого розвитку кожного підлітку.
12. Принцип формування емоційно-ціннісних орієнтацій психокорекційного процесу

Матеріально-технічне забезпечення програми.

При реалізації програми рекомендовано використовувати сучасні технічні засоби: аудіо та відео обладнання, відеоматеріали, аудіоматеріали, мультимедійні презентації, різноманітний роздавальний матеріал для роботи з підлітками.

Прийоми профілактичної роботи

1. Вивчення психічного здоров'я та психологічного стану підлітків.
2. Тренінг з профілактики аутоагресії, пов'язаної з актуалізацією основних життєвих цінностей та знаходженням конструктивного виходу з конфліктних ситуацій як форми актуалізації особистості
3. Робота в малих групах з відпрацювання основних комунікативних форм, норм спілкування, що дозволяє знайти своє нове становище у соціумі.
4. Залучення підлітків у спортивно-оздоровчі об'єднання, гуртки, секції, прищеплення навичок здорового способу життя.

Етапи реалізації програми

I. Підготовчий етап

Аналіз стану проблеми, діагностичний етап

II. Практичний етап

Реалізація програми. Відстеження результатів та коригування програми.

III. Узагальнюючий етап.

Аналіз та узагальнення результатів. Співвідношення результатів із поставленими цілями. Оформлення та опис результатів.

Прогнозований результат. Підвищення ефективності психологічної підтримки та супроводу підлітків групи ризику з аутоагресивною поведінкою. Зниження кількості підлітків, які мають схильність до аутоагресивної поведінки.

Зміст програми:

1. Вивчення причин та факторів, що сприяють аутоагресивній поведінці.
2. Розуміння важливості самооцінки та впевненості у собі.
3. Розвиток навичок позитивного мислення та самоприйняття.
4. Встановлення мети та плану дій для досягнення успіху.
5. Розвиток соціальних навичок та здатності до спілкування.
6. Використання стресових розрядників та методів релаксації.
7. Попередження та реагування на суїцидальні думки та поведінку.
8. Психологічна підтримка та консультування.

Методи та форми роботи: інтерактивні лекції та дискусії; групові та індивідуальні тренінги; рольові ігри та симуляції; творчі завдання та проекти; використання психологічних тестів; індивідуальні консультації з психологом.

Кількість годин: Програма розрахована на 10 занять, кожне тривалістю 2 години.

План програми:

1. Вступне заняття: визначення проблеми та мети програми, психодіагностика.
2. Вивчення причин та факторів аутоагресивної поведінки.
3. Розвиток навичок позитивного мислення та самоприйняття.
4. Встановлення мети та плану дій для досягнення успіху.

5. Розвиток соціальних навичок та здатності до спілкування.
6. Використання стресових розрядників та методів релаксації.
7. Попередження та реагування на суїцидальні думки та поведінку.
8. Психологічна підтримка та консультування.
9. Оцінка результатів програми.
10. Заключне заняття: підведення підсумків та рефлексія.

Психокорекційна робота з підлітками щодо профілактики аутоагресивної поведінки складається з кількох етапів (рис.1):

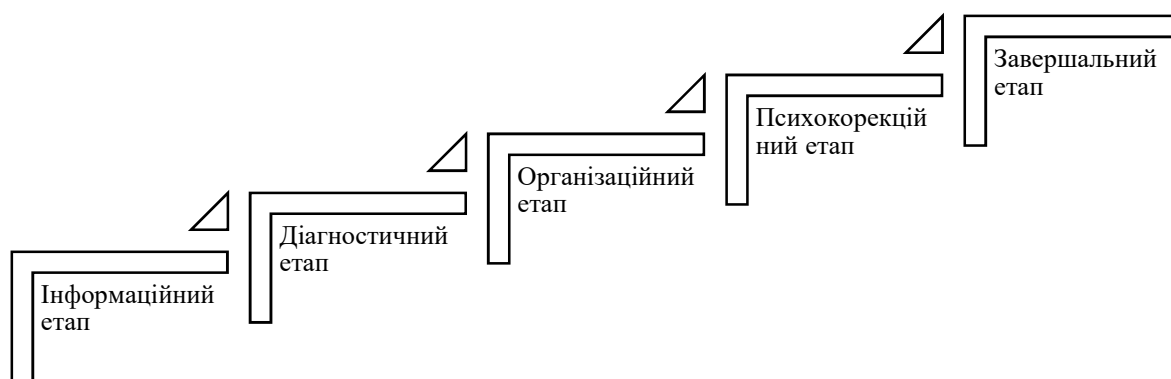

Рисунок 1. Етапи реалізації психокорекційної роботи з підлітками

6. Інформаційний етап. Створення бази даних про підлітків, їх оточення

7. Діагностичний етап. Діагностичні заходи проводяться відповідно до плану програми.

3. Організаційний етап. На підставі отриманих даних та результатів психодіагностики розробляється індивідуальний план супроводу підлітка та його сім'ї.

4. Психокорекційний етап. Здійснюються заходи відповідно до індивідуального плану супроводу.

5. Завершальний етап. Проводиться психодіагностика з метою визначення результативності виконаної роботи та отримання прогнозу на майбутнє.

Нами було розроблене цикл вправ на релаксацію та медитацію підлітків щодо покращення емоційного стану та корекції аутоагресії.

1. Початок сесії: вітання та короткий огляд мети та користі медитації та релаксації для зняття емоційної напруги та роботи з аутоагресією.

2. Дихальні вправи: підлітки повинні зосередитися на своєму диханні, збільшуючи свою свідомість та контроль над ним. Це допоможе їм зняти напругу та зосередитися на медитації.

3. Медитація: підлітки повинні зосередитися на своїх думках та почуттях, спробувати відчути їх без суджень та оцінок. Це допоможе їм знизити рівень стресу та емоційної напруги.

4. Візуалізація: підлітки можуть уявити собі природу або спокійне місце, де вони можуть відпочити та розслабитися. Це допоможе їм зняти напругу та зосередитися на медитації.

5. Йога-асани: підлітки можуть виконувати прості йога-асани, які допоможуть їм розслабитися та зосередитися на своєму тілі та диханні.

6. Завершення сесії: коротке вітання та підсумок сесії. Підлітки можуть поділитися своїми враженнями та почуттями після медитації та релаксації.

Цей цикл вправ на медитацію та релаксацію може бути проведений у форматі групових занять або індивідуальної роботи з психологом.

Виконання цих вправ може допомогти підліткам знизити рівень стресу, зняти емоційну напругу та працювати з аутоагресією.

В таблиці 1 наведено план реалізації програми профілактики аутоагресивної поведінки підлітків.

Таблиця 1

План реалізації програми профілактики аутоагресивної поведінки підлітків

Тема та план заняття

Заняття 1: Вступне заняття: визначення проблеми та мети програми

- Презентація програми та її цілей.
- Обговорення проблеми аутоагресивної поведінки та її наслідків.
- Визначення основних термінів та понять, пов'язаних з програмою.

Заняття 2: Вивчення причин та факторів аутоагресивної поведінки

- Групова дискусія про можливі причини та фактори, що сприяють аутоагресивній поведінці.
- Використання психологічних тестів та анкет для визначення особистих факторів учасників, які можуть впливати на їхню поведінку.

Заняття 3: Розвиток навичок позитивного мислення та самоприйняття

- Виклад матеріалу про важливість позитивного мислення та самоприйняття.
- Проведення тренінгу з розвитку позитивного мислення та самоприйняття.
- Виконання творчих завдань, спрямованих на підвищення самооцінки та впевненості у собі.

Заняття 4: Встановлення мети та плану дій для досягнення успіху

- Обговорення важливості встановлення мети та плану дій для досягнення успіху.
- Робота в групах над визначенням особистих цілей та розробкою плану дій для їх досягнення.
- Поділ результатів роботи з групами та обговорення спільних цілей.

Заняття 5: Розвиток соціальних навичок та здатності до спілкування

- Виклад матеріалу про важливість соціальних навичок та здатності до спілкування.
- Рольові ігри та симуляції, спрямовані на розвиток соціальних навичок.
- Групова дискусія про ефективні способи спілкування та вирішення конфліктів.

Заняття 6: Використання стресових розрядників та методів

релаксації

- Пояснення важливості стресорозрядки та релаксації для здоров'я та благополуччя.

- Вивчення різних методів стресорозрядки та релаксації (наприклад, медитація, йога, дихальні вправи).

- Проведення тренінгу з використання стресорозрядників та методів релаксації.

Заняття 7: Попередження та реагування на суїцидальні думки та поведінку

- Обговорення суїцидальних думок та поведінки як серйозної проблеми.

- Навчання учасників впізнавати ознаки суїцидальних думок та поведінки.

- Вивчення стратегій попередження та реагування на суїцидальні ситуації.

Заняття 8: Психологічна підтримка та консультування

- Представлення різних форм психологічної підтримки та консультування.

- Рольові ігри та симуляції, спрямовані на розвиток навичок психологічної підтримки.

- Індивідуальні консультації з психологом для учасників, які потребують додаткової підтримки..

Заняття 9: Оцінка результатів програми

- Проведення оцінки ефективності програми за допомогою анкет та психологічних тестів.

- Обговорення результатів оцінки та визначення подальших кроків.

Заняття 10: Заключне заняття: підведення підсумків та рефлексія

0 - Рефлексія проходження програми та досягнення поставлених цілей.

- Поділ досвіду та вражень від програми.

- Підведення підсумків та надання рекомендацій для подальшої роботи.

Таблиця 2

Форми та методи роботи на заняттях

Форми та методи роботи

Міні-лекція, бесіда. Психологічне тестування

Вправа: Льодовий обломок: учасники пишуть свої проблеми на аркушах паперу, які потім заморожуються у великому льодовому кубуку. Потім учасники разом намагаються розтопити лід і звільнити проблеми, спілкуючись та підтримуючи один одного.

Міні-лекція, бесіда Мозковий штурм: учасники у групах обговорюють можливі причини аутоагресивної поведінки та записують їх на дошці. Потім групи обмінюються ідеями та обговорюють спільні та важливі причини.

Міні-лекція, бесіда Вправа: Позитивний список: учасники складають список своїх позитивних якостей та досягнень. Потім вони обмінюються списками та надають один одному позитивну зворотну зв'язок.

Міні-лекція, бесіда Гра: Шлях до успіху: учасники розробляють свої особисті цілі та план дій для їх досягнення. Вони представляють свої плани групі та отримують підтримку та поради від інших учасників.

Міні-лекція, бесіда Рольова гра "Спілкування у складних ситуаціях": учасники виконують ролі у складних ситуаціях спілкування, таких як конфлікти або незручні розмови. Вони вправляються у вирішенні конфліктів та ефективному спілкуванні.

Міні-лекція, бесіда Медитація: учасники проводять медитаційну сеанс, використовуючи різні техніки дихання та фокусування уваги. Вони навчаються розслаблятися та знімати стрес.

Дискусія "Як підтримати один одного": учасники обговорюють способи підтримки та допомоги один одному у випадках суїцидальних думок та аутоагресивної поведінки. Вони обмінюються досвідом та надають поради один одному.

Міні-лекція, бесіда Рольова гра "Психологічна підтримка": учасники виконують ролі психолога та особи, яка потребує підтримки. Вони навчаються надавати емоційну підтримку та слухати один одного.

Психодіагностика контрольна. Обговорення тренінгу та його результатів.

0 Бесіда. Гра "Моя мета": учасники представляють свої досягнення та успіхи, пов'язані з програмою. Вони діляться своїми враженнями та рефлексіями про проходження програми. Рефлексія

Програма психокорекції та профілактики аутоагресивної поведінки підлітків може допомогти дітям знайти підтримку, розуміння та навчити корисних навичок для подолання проблем.

Під час роботи з батьками підлітків психолог повинен вирішити наступні завдання:

- розширити знання батьків про причини, ознаки та характер аутоагресивної поведінки;
- сприяти переоцінці взаємин батьків із дітьми;
- сформуванню повагу до особистості дитини та розуміння її проблем.

Форми роботи з батьками:

1. групові: семінари, лекції; бесіди;
2. індивідуальні: консультації, бесіди, анкетування.

Реалізація програми психокорекції та профілактики аутоагресивної поведінки підлітків може мати значний позитивний ефект із підвищення психологічного здоров'я та емоційного стану підлітків. Головними аспектами реалізації програми стало створення сприятливого середовища для розвитку позитивних емоцій та здорового самопочуття підлітків, навчання ефективному виявленню та вираженню емоцій, навчання методам релаксації та медитації,

перевірка наявності побутової психотравми та участь у групових заняттях з психокорекції.

Стеценко Вікторія Степанівна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності “Психологія”.
Національний університет ”Запорізька
політехніка”

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович,
доцент кафедри «Психологія»
Національний університет ”Запорізька
політехніка”
кандидат соціологічних наук, доцент

ПРОГРАМУВАННЯ РОЗВИТКУ НАВИЧОК МІЖСОБИСТОГО СПІЛКУВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ EVENT- ТЕХНОЛОГІЙ

Суть формуючого експерименту полягає у створенні та впровадженні програми розвитку навичок міжособистого спілкування старших дошкільників засобами Event-технологій, спрямованої на формування навичок міжособистісного спілкування старших дошкільнят. При цьому важливою умовою міжособистісного спілкування старших дошкільнят у ході формуючого експерименту стало встановлення соціально-прийнятних відносин між дітьми.

Старший дошкільний вік – дуже короткий відрізок у житті дитини. При цьому він має вирішальне значення для розвитку особистості. У цей період життя розвиваються всі межі психіки дитини, закладається фундамент для діагностики та корекції рівня розвитку, розвивається пізнавальна активність, навички міжособистого спілкування, формуються творчі нахили та інтереси.

З метою підвищення ефективності системи корекційно-розвиваючого супроводу дітей старшого дошкільного віку, спрямованого на розвиток навичок міжособистого спілкування нами була розроблена корекційна програма, що складалася з циклу Event-заходів.

Метою формуючого експерименту стало проведення психокорекційної роботи щодо підвищення рівня формування навичок міжособистого спілкування дітей старшого дошкільного віку засобами Event-технологій.

Для ефективного використання методів та засобів психокорекційної роботи щодо підвищення рівня навичок міжособистого спілкування старших дошкільнят перед початком формуючого етапу експерименту нами було проведено діагностичне обстеження стану розвитку навичок міжособистого спілкування в групі дітей. Проведення діагностики на початку та наприкінці емпіричного дослідження допоможе забезпечити диференційований підхід та

цілеспрямованість у роботі з психокорекції, а також визначити ефективність розробленої програми в роботі з групою.

В основу розробки програми психокорекції навичок міжособистого спілкування було покладено провідні положення сучасної вікової психології.

Термін реалізації програми складає 4 тижні: 12 занять (Event-заходів) по 60 хвилин (всього 12 годин).

Мета: корекційної програми: розвиток навичок міжособистого спілкування, формування позитивної Я-концепції: підвищення впевненості у власних силах, актуалізація потенціалу кожної дитини та корекція поведінкових реакцій засобами казкотерапії та соціально-психологічних ігор.

Завданням програми є:

1. Корекція та розвиток навичок міжособистого спілкування, формування в дітей старшого дошкільного віку адекватних емоційних реакцій щодо себе та своїх можливостей, по відношенню до оточуючих дітей

2. Навчання дітей технікам конструктивного вирішення міжособистісних конфліктів;

3. Формування в дітей віком досвіду конструктивної взаємодії як із дорослими, і з однолітками.

4. Сприяння створенню гармонійної «Я»-концепції

Психокорекційний комплекс включає чотири основних блоки (рис.1):

1 етап – діагностичний включає в себе 1 зустріч, що розрахована на діагностику навичок міжособистої взаємодії дошкільників.

2 етап є настановним, він включає в себе 2 заняття, що є спрямованими на встановлення контакту з дітьми, налаштувати їх на спільну роботу.

3 етап - корекційно-розвиваючий включає 10 івент-заходів (Метелики, Три коти, Маленька Хмаринка, Герої в масках, Маша та ведмідь, Сміливий Єнот, Лунтик в кругу друзів, Загублений острів дружби і добра, Павутинка щастя, Фіксики). Дані заняття спрямовані на корекцію та розвиток міжособистої взаємодії, розвиток позитивної Я-концепції дітей.

4 етап – контрольна діагностика - 1 зустріч.

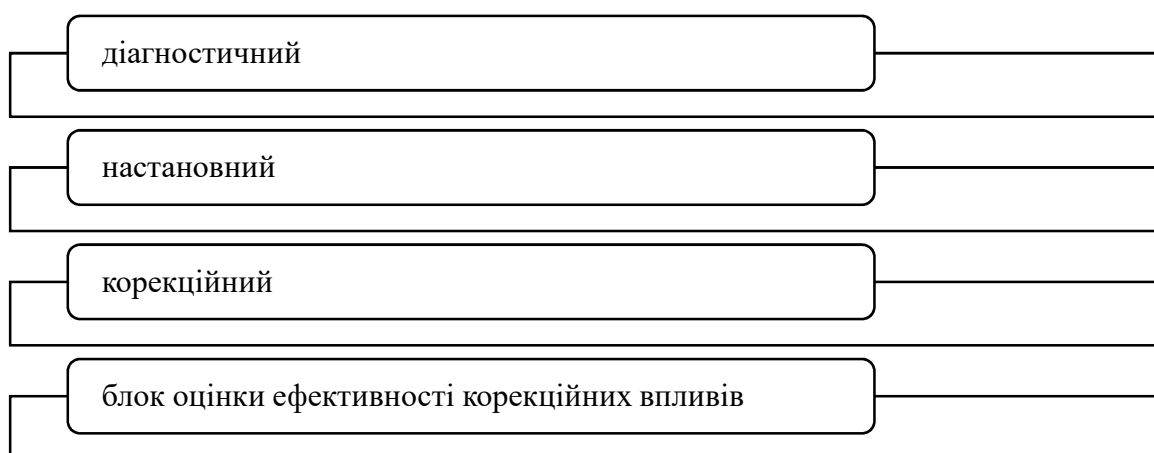

Рисунок 1 – Складові психокорекційного комплексу

Форма роботи: групова

Види психокорекційного впливу: переконання, навіювання, наслідування, підкріплення.

Особливістю програми стало використання різноманітності методів роботи: метод ігрової терапії, методи арттерапії, танцювальна терапія, казко терапія, психогімнастика, методи поведінкової корекції, методи соціальної терапії (Г.В. Бурменська, Є.І. Захарова), метод заміщувального онтогенезу.

Для того щоб навчати дітей навичкам міжособистого спілкування, необхідно грамотно сформувати їх поведінку. Для цього підходить функціональний аналіз поведінки - дисципліна, заснована на наукових поглядах Б. Ф. Скіннера, зокрема, на концепції оперантного обумовлення де відбувається підкріплення бажаної поведінки та покарання небажаної поведінки.

Категорія: старшій дошкільний вік.

Психологічними умовами реалізації програми є:

- створення на заняттях сприятливої психологічної атмосфери;
- неодмінне привернення уваги дітей;
- пробудження в учасників занять інтересу до виконання завдань.

Принципи реалізації програми

1. Доступність: облік вікових та психофізичних особливостей дітей; адаптованість матеріалу до віку.

2. Систематичність та послідовність: поступова подача матеріалу від простого до складного; часте повторення засвоєних правил і норм.

3. Диференціація – створення сприятливого психологічного клімату в колективі.

Завдання психолога: вивести дітей на новий рівень особистісного розвитку; сприяти розвитку навичок міжособистого спілкування; підвищити соціально-психологічний статус особистості колективі однолітків; допомогти дитині у самовираженні та активізації творчого потенціалу.

Таранов Володимир Володимирович,
доцент кафедри соціальної медицини,
громадського здоров'я,
медичного та фармацевтичного права
Запорізького державного
медико-фармацевтичного університету,
кандидат медичних наук, доцент

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ УНОРМУВАННЯ ПРОЦЕСУ АНАЛІЗУ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕДИКО-СТАТИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Реформування системи охорони здоров'я призвело до значних змін у діяльності цієї галузі, поставило нові питання в управлінні нею на державному і регіональному рівнях. Прийняття ефективних управлінських рішень вимагає відповідного інформаційного забезпечення та навичок використання різнопланової інформації. В той час, коли основні процеси діяльності закладів,

такі, як діагностика, лікування, реабілітація, у своїй більшості унормовані шляхом запровадження медико-технічних стандартів, клінічних протоколів та інших нормативних документів, проведення аналізу статистичної інформації процесом стандартизації не охоплено. Окремі заходи, що мають відношення до цієї сфери, - заповнення певних облікових документів, їх статистична обробка, формування звітів, обрахування показників та їх узагальнення, публікація відповідними структурами департаментів охорони здоров'я, хоча й мають деякі ознаки системи, але, на наш погляд, повноцінною системою не є, і потребують суттєвого доопрацювання, а саме головне, - більш високого рівня систематизації. Вкрай важливим вдається саме стандартизація цих заходів, зокрема, в частині використання даних. Такі стандарти мають використовуватись як з практичною метою підвищення ефективності діяльності закладів охорони здоров'я, так і в закладах медичної освіти з метою підготовки кадрів, - як на додипломному так і на післядипломному рівнях.

По-перше, слід визначитися, які саме показники діяльності закладів мають використовуватись. Показники, які на цей час вивчаються в закладах вищої медичної освіти, застаріли і не відповідають змінам, що відбулися в результаті реформування галузі, зокрема, в частині первинної допомоги, спеціалізованої амбулаторної допомоги, екстреної медичної допомоги.

По-друге, необхідно згрупувати показники за напрямками діяльності, поділити їх на загальні, тобто універсальні, які стосуються усіх закладів, не залежно від їх специфіки, та спеціальні, - такі, які враховують специфічні функції за рівнями та видами медичної допомоги.

По-третє, має бути створена уніфікована методика розрахунку відповідних показників, до того ж, забезпечена відповідними комп'ютерними програмами.

По-четверте, для кожного з прийнятих показників мають бути створені визначені критерії оцінки, - норми, нормативи, середні значення за територіями, за напрямками діяльності, референтні та прийнятні значення, з якими отримані показники мають порівнюватись при надані їм оцінок.

По-п'яте, в нормативному документі має бути окремий розділ, де повинні бути представлені ймовірні чинники впливу на показники, та рекомендації щодо дій, які можуть бути застосовані для вирішення тих або інших проблемних ситуацій.

Створення нормативного документу щодо алгоритму аналізу медико-статистичної інформації, вірогідно, буде процесом, до певної міри тривалим у часі, потребуватиме зворотного зв'язку з його користувачами, залагодження спірних питань, негараздів і т.і. Такий документ, як і всі інші нормативні документи, періодично потребуватиме змін і доповнень, але з чогось треба починати.

Таранов Володимир Володимирович,
доцент кафедри соціальної медицини,
громадського здоров'я,

медичного та фармацевтичного права
Запорізького державного
медико-фармацевтичного університету,
кандидат медичних наук, доцент

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНИХ ДОКУМЕНТІВ З ПИТАНЬ ЕКСПЕРТИЗИ ТИМЧАСОВОЇ НЕПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 червня 2021 року № 1234 [1] було затверджено «ПОРЯДОК видачі (формування) листків непрацездатності в Електронному реєстрі листків непрацездатності». Цим документом передбачено формування листків непрацездатності в Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я на підставі інформації про медичний висновок про тимчасову непрацездатність у разі ідентифікації пацієнта як застрахованої особи в реєстрі застрахованих осіб Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування. Разом з тим, залишається чинною «Інструкція про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян», (далі «Інструкція...») затверджена Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 13.11.2001 №455 з відповідними змінами [2]. В означеній інструкції п.1.4. надає перелік посадових осіб, які мають право на видачу листків непрацездатності, а п. 1.5. – перелік посадових осіб, які такого права не мають. Отже, існує розбіжність в двох чинних документах з важливого питання: в одній і тій же ситуації лікарям пропонуються діяти за різними сценаріями. Звичайно, причетні до експертизи тимчасової непрацездатності посадові особи, які «вміють читати» офіційні документи, «здогадалися» що тепер в «Інструкції...» маються на увазі особи і заклади, яким дозволяється та не дозволяється складати «Висновок про тимчасову непрацездатність». Однак таку розбіжність викладачі вимушені пояснювати студентам на лекціях та практичних заняттях з предмету «Соціальна медицина, громадське здоров'я» і аргументація про те, що треба читати не так, як написано в документі, звісно, є слабкою. І така розбіжність не є єдиною. «Інструкція...», яка, як уже говорилося, продовжує залишатися чинною, і далі вживає словосполучення «листок непрацездатності» в усіх випадках, коли мав би вживатися термін «Медичний висновок про тимчасову непрацездатність» (п.п.1.6-1.13, 2, 3, 4.4, 4.5, 5-7).

Зміст «Інструкції...», що формально враховує зміни в законодавстві щодо експертизи працездатності, досить часто вступає в протиріччя і з іншими новими документами. Так, в п. 2.2, де йдеться про терміни тимчасової непрацездатності за категорією «Захворювання або травма загального характеру», викладені правила повністю суперечать п.4 розділу III «Порядку формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність в Реєстрі медичних висновків в електронній системі охорони здоров'я», затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 червня 2021 р. № 1066 [3]. Пункти 2.3-2.8 «Інструкції...» повністю або частково не відображені в

тому ж «Порядку формування медичних висновків...». Не зрозуміло також, чи повинні тепер втручатися в процес формування медичних висновків завідувачі відділень, та лікарсько-консультативні комісії у випадках, передбачених пп. 2.8, 2.9, 2.13, 2.14, оскільки таке передбачено «Інструкцією...», але не узгоджено з «Порядком формування медичних висновків...». Це лише окремі приклади неузгодженості певних положень одних офіційних документів з іншими. Є і багато інших прикладів. З огляду на кількість окремих документів, що прямо чи опосередковано стосуються експертизи непрацездатності (їх аж 8 [1-8], без урахування постанов і наказів про зміни і доповнення до них), це і не дивно, - узгодити їх один з одним дуже складно.

На наш погляд, було б доцільним, узагальнити дані цих документів поєднати їх в один документ, усунути дублювання і розбіжності, зробити його зручним для користування як у медичній практиці, так і в навчальному процесі.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Порядку видачі (формування) листків непрацездатності в Електронному реєстрі листків непрацездатності: Наказ МОЗ України від 17.06.2021 № 1234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0890-21#Text>

2. Про затвердження Інструкції про порядок видачі документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність громадян: Наказ МОЗ України від 13.11.2001 №455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1005-01#Text>

3. Деякі питання формування медичних висновків про тимчасову непрацездатність: Наказ МОЗ України від 1.06.2021 № 1066. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0728-21#Text>

4. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

5. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон УКРАЇНИ від 23.09.1999 № 1105-XIV. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/201799__756084

6. Про затвердження Порядку організації експертизи тимчасової втрати працездатності: Наказ МОЗ України від 09.04.2008 №189. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0589-08#Text>

7. Питання медико-соціальної експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 3.12.2009 № 1317. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1317-2009-%D0%BF#Text>

8. Деякі питання організації ведення Електронного реєстру листків непрацездатності та надання інформації з нього: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 № 328. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF#Text>

Триньова Яна Олегівна,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального,

кримінально-виконавчого права та
кримінології Академії державної
пенітенціарної служби,
Академік УАН, адвокат

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ В ПРОГРАМАХ СУРОГАТНОГО МАТЕРИНСТВА З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ.

Україна, в силу вельми лояльного законодавства у сфері правового забезпечення програм сурогатного материнства та відносно низьких цін на ці послуги, стала «Меккою» медичного туризму в цій сфері, навіть не дивлячись на воєнний стан.

Програми лікування безпліддя методом сурогатного материнства, в яких потенційні батьки (один із них) є іноземцями називають програмами з іноземним елементом або кросбордерними програмами.

Наявність іноземних «замовників» вносить певні особливості у складання, оформлення документів, в тому числі і процесуальних, у правовому супроводі програм сурогатного материнства на всіх етапах програми. Цьому аспекту було присвячено моє видання декілька років тому «Сурогатне материнство: настільна книга адвоката, лікаря, сурмами, генетичних батьків та правоохоронця. Норма права. Київ. 2021. 386с.». Однак предметом цієї публікації є аналіз помилок судового рішення, які мали фатальне значення для потенційних батьків, з метою профілактики їх недопущення в майбутньому через звернення на них уваги адвокатів, які будуть працювати чи вже працюють в цій сфері.

Фабула справи наступна. В програмі сурогатного материнства з іноземним елементом, була народжена дитина 10 років (!) тому. Потенційні батьки – громадяни Німеччини. Програма була оформлена відповідно до законодавства України. Потенційні батьки, згідно українському Свідоцтву про народження дитини є батьками цієї дитини.

Однак відповідно до законодавства країни громадянства потенційних батьків, батько дитини, з яким був генетичний зв'язок дитини, визнається батьком дитини, але матір'ю дитини визнається жінка, яка народила дитину (сурогатна матір), а не дружина батька! Німеччина не визнає українські свідоцтва про народження дитини для підтвердження статусу дитини, яка народжена за допомогою програми сурогатного материнства.

Для оформлення громадянського зв'язку потенційної матері та дитини, необхідно в Німеччині ініціювати процес всиновлення цієї дитини потенційною матір'ю. Зазвичай, подібні процеси проходять без ускладнень, за наявності правильно оформлених всіх первинних документів. До таких документів відноситься рішення українського суду про визнання факту батьківства потенційних батьків у відношенні дитини, народженої в програмі сурогатного материнства.

Рішення із встановлення факту батьківства у подібних справах, приймаються, як правило, завжди на користь заявників (потенційних батьків).

Проблемою цієї справи стала недбалість представника заявників та судді, який ухвалював це рішення. Недбалість з боку представника полягала у неналежному описанні всіх суттєвих обставин справи на етапі складання заяви до суду та ігноруванні неточностей в рішенні суду після його отримання, а судді - в неналежному описі суттєвих обставин справи, а деяких обставин просто викривлення, чим надав їм інший зміст. І хоча в резолютивній частині зазначалось рішення на користь заявників, однак факти, викладені в інших частинах рішення, унеможливили проведення процесу усиновлення в зарубіжній юрисдикції.

В програмі сурогатного материнства про яку йдеться, для створення ембріону було взято біологічний матеріал потенційного батька (тому і генетичний зв'язок із дитиною встановлювався за батьком), а жіночий генетичний матеріал був донорський.

Однак в описовій частині судового рішення зазначалось про те, що генетична спорідненість дитини встановлена за матір'ю (!), що не відповідає дійсності.

Далі суд послався на ч.2 ст. 123 Сімейного кодексу України, в якій визначається статус дитини, народженої за допомогою допоміжних репродуктивних технологій, зокрема за допомогою програми сурогатного материнства у випадку створення ембріона із біоматеріалу обох подружжя (!!), що не співпадає з нашим випадком і більшістю випадків подібних програм. Це положення закону поширюється на наш випадок, але не прямо, а через прийом юридичної техніки – застосування аналогії закону. Цей прийом застосовується через наявну прогалину в законі, яка не передбачає визначення статусу дитини, яка народжена в програмі сурогатного материнства із 50% біологічного матеріалу потенційних батьків. Застосування цього прийому стало настільки звичним для національної судової практики, що судді не пояснюють посилання на цю норму. Однак ця «звичка» мала негативні наслідки при використанні цього рішення суду в іноземній юрисдикції.

Крім того в рішенні суду йшлося про довідку про генетичну спорідненість, яка б могла прояснити картину і пояснити з ким же з потенційних батьків дитина має генетичний зв'язок, однак зміст цієї довідки не був розкритий (!).

Таким чином враховуючи всі описані факти, у німецької феміди склалось враження, що дитина має генетичний зв'язок з обома батьками, тому процес про усиновлення не має предмету розгляду.

Німецький колега-адвокат звернувся до мене із запитом чи можна внести зміни в рішення українського суду і викласти обставини відповідно до реальних фактів. За наявності такого зміненого рішення німецький суд зміг би прийняти рішення на користь заявниці (потенційної матері).

Однак проблема ускладнилась тим, що з моменту прийняття українським судом рішення про визнання батьківства пройшли строки подання клопотання про роз'яснення цього рішення. Суд, що приймав це рішення знаходиться на

території, на якій ведуться активні бойові дії, що значно ускладнює звернення до архіву суду і роботу з його документацією. Сама програма було проведена 10 років тому (!), що також ускладнює отримання дублікатів документів (вони просто не зберігаються).

Мною було запропоновано наступний вихід моєму німецькому колезі в цій справі. Будучи професором права, доктором юридичних наук я можу надати висновок про особливості застосування законодавства в цій категорії справ, зокрема щодо застосування аналогії закону із додаванням відповідних інших судових рішень. Така практика звернення до доктрини права, за експертними висновками в галузі права під час судового провадження властива для країн романо-германської сім'ї права, зокрема Німеччини.

Мій колега прийняв пропозицію і мав порадитись із суддею в цій справі. Результат мені поки не відомий.

Які ж висновки можна винести з наведеного?

Український адвокат, знаючи, що українське судове рішення буде використовуватись в іноземній юрисдикції, і зокрема, знаючи, на які конкретні факти буде звертати увагу іноземний суд, зобов'язаний перевірити достовірність та повноту викладення цих фактів як у своїх процесуальних документах (заяві, поясненнях, клопотаннях тощо) так і в документах суду (рішення).

Процесуальні строки, зокрема їх дотримання в цьому прикладі, є теж важливим фактором прийняття рішення на користь заявників.

Також у справах з іноземним елементом, на всіх етапах проведення програм сурогатного материнства необхідним є підтримування зв'язку із іноземним колегою адвокатом, який зможе зорієнтувати в особливостях законодавства та судового процесу країни громадянства потенційних батьків. Це дозволить зібрати всі потрібні документи для іноземної юрисдикції, викласти факти в процесуальних національних документах з урахуванням затребувань іноземного законодавства. В результаті кінцевий етап цієї програми (судовий процес в країні громадянства потенційних батьків) пройде швидко та позитивно для заявників.

Штефан Анна Сергіївна,
доктор юридичних наук, старший
дослідник, завідувач відділу
авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН
України

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ У КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА

Проблематика якості законодавства є однією з найбільш актуальних для української науки, правозастосовної практики і законотворчих процесів. Вона

має комплексний характер та охоплює питання методології розробки якісних нормативно-правових актів, критеріїв оцінки якості, способів і засобів забезпечення якості законодавства. Одним з важливих чинників у цьому контексті виступає системний зв'язок нормативно-правових актів, які регулюють одну сферу суспільних відносин. У доктрині не піддається сумніву, що такі акти не повинні суперечити один одному і утворювати колізії. Водночас недостатньо уваги приділено проблематиці внесення одним актом змін в інший акт, що також має істотне значення для забезпечення якості законодавства.

Розглянемо це не такому прикладі. 02 липня 2020 року у Верховній Раді України зареєстрований проект Закону Про медіа [1]. У Прикінцевих та перехідних положень проекту серед іншого передбачалося внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» 1993 року, а саме, доповнення переліку випадків вільного використання творів правилом про свободу панорами у такому формулюванні: «відтворення засобами малювання, фотографування, відеозапису, публічне сповіщення, публічне демонстрування, публічний показ творів архітектури, скульптури та образотворчого мистецтва, що постійно розташовані у громадських місцях, доступних для публіки, у тому числі з комерційною метою». 13 грудня 2022 року було прийнято Закону України «Про медіа» [2], у якому зберіглося наведене положення щодо внесення змін у Закон України «Про авторське право і суміжні права» 1993 року (із уточненням щодо редакції Закону 2001 року).

Згідно з преамбулою проекту Закону України «Про медіа» він спрямований на забезпечення реалізації права на свободу вираження поглядів, права на отримання різнобічної, достовірної та оперативної інформації, на забезпечення плюралізму думок і вільного поширення інформації, на захист національних інтересів України та прав користувачів медіа-сервісів, регулювання діяльності у сфері медіа відповідно до принципів прозорості, справедливості та неупередженості, стимулювання конкурентного середовища, рівноправності і незалежності медіа. У чинному Законі зміст преамбули викладено з доповненням, що Закон також визначає правовий статус, порядок формування, діяльності та повноваження Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення. Сфера авторського права, винятки і обмеження з майнових авторських прав не є предметом правового регулювання Закону України «Про медіа»; жодна норма основного тексту Закону не визначає особливості правової охорони об'єктів авторського права і суміжних прав, які створюються і використовуються у діяльності медіа. Це породжує цілком закономірні питання, чим обґрунтовується внесення змін у нормативно-правовий акт у частині, яка ніяк не пов'язана зі змістом і спрямованістю акту, котрим ці зміни вносяться; чи має запропонована норма достатній рівень якості, якщо її розроблено спеціалістами у сфері, яка не належить до авторського права?

Випадки, коли новий закон втручається у зміст інших актів і вносить у них зміни, що виходять за межі правового регулювання нового закону, є доволі частими. Враховуючи, що такі зміни стосуються іншої сфери суспільних відносин, ніж закон, котрий їх вносить, вони навряд чи мають належне фахове

опрацювання, що може негативно впливати на якість законодавства. Ця проблема існує в Україні весь час з моменту відновлення незалежності і досі не має вирішення.

25 червня 2021 року у Парламенті зареєстровано проект Закону про правотворчу діяльність [3], стаття 36 якого визначає порядок внесення змін до нормативно-правових актів. У цьому положенні відсутня вказівка на те, чи повинні акт, який вносить зміни, та акт, до якого вносяться зміни, бути поєднаними однією сферою правового регулювання. В інших нормах проекту така вимога також не передбачається, отже, засади правотворчої діяльності у перспективному законодавстві України не враховують розглядуваний аспект.

Наразі питання внесення змін у нормативно-правові акти вирішується в індивідуальному порядку. Зокрема, 02 травня 2023 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до частини другої статті 4 Цивільного кодексу України щодо удосконалення процедури внесення змін до цього Кодексу» [4], яким встановлено, що зміни до Цивільного Кодексу України (у подальшому – ЦК) можуть вноситися виключно законами про внесення змін до ЦК. Ця новела припинила багаторічну практику оновлення норм ЦК через перехідні положення різноманітних законів. З однієї сторони, це сприятиме передбачуваності внесення змін до ЦК, зумовлюватиме їх опрацювання профільним комітетом. З іншої сторони, у деяких випадках це може ускладнювати процес розгляду і прийняття відповідних законопроектів.

Наприклад, Закон України «Про авторське право і суміжні права» [5], який набрав чинності 01 січня 2023 року, впровадив низку змін у норми ЦК, присвячених правовій регламентації авторського права, суміжних прав і договорів про розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності. Якби ці зміни вносилися в умовах дії чинної редакції частини 2 статті 4 ЦК, це потребувало б їх виділення в окремий законопроект та його послідовне доопрацювання по мірі роботи над законопроектом, котрий ініціює ці зміни, а також послідове прийняття обох законопроектів. Така процедура у вітчизняному законодавстві чітко не визначена, тому у разі настання подібного випадку можуть постати питання порядку і узгодженості дій щодо розгляду і прийняття обох таких законопроектів.

Загалом окреслена проблематика дозволяє виділити два ключових аспекти: 1) спільність сфери правового регулювання акту, яким вносяться зміни, та акту, до якого вносяться зміни; 2) порядок внесення змін в акт, який передбачає, що зміни у нього вносяться окремим спеціальним законопроектом, у разі взаємозв'язку змісту цих змін з іншим законопроектом. У нормах чинного і перспективного законодавства України конкретизація по суті цих аспектів відсутня, теоретичних досліджень у цих напрямках поки що бракує. Тому їх подальший науковий аналіз та вироблення відповідних рекомендацій видаються актуальними, доцільними і такими, що матимуть велике практичне значення.

Список використаних джерел

1. Про медіа: проект Закону України від 02.07.2020 р. № 2693-д. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/3115> (дата звернення: 03.08.2023 р.).

2. Про медіа: Закон України від 13 грудня 2022 року № 2849-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 3. Ст. 205.

3. Про правотворчу діяльність: проект Закону України від 25 червня 2021 р. № 5707. URL:<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/27182> (дата звернення: 03.08.2023 р.).

4. Про внесення змін до частини другої статті 4 Цивільного кодексу України щодо удосконалення процедури внесення змін до цього Кодексу: Закон України від 02 травня 2023 року № 3081-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 55. Ст. 3061.

5. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 01 грудня 2022 року № 2811-IX. Офіційний вісник України. 2023. № 3. Ст. 196.

Яковець Яна Іванівна,
здобувачка 2 курсу магістратури
спеціальності “Психологія”.
Національний університет ”Запорізька
політехніка”

Науковий керівник - Кузьмін Віктор
Володимирович,
доцент кафедри «Психологія»
Національний університет ”Запорізька
політехніка”
кандидат соціологічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ ТРЕНІНГУ «ПРОФІЛАКТИКА ТА ПОДОЛАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРЯННЯ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО»

Професійна діяльність викладачів ЗВО відноситься до групи професій з підвищеною соціальною відповідальністю за майбутнє професійне життя студентської молоді та суспільства в цілому. Високий ритм роботи викладачів ЗВО, плани, звітність, переробки, конфлікти між співробітниками ЗВО та студентами, тиск керівництва, несправедливість оцінки вкладу викладача в роботу та інші негативні чинники, все це призводить до виникнення хронічного стресу у науково-педагогічного персоналу закладів вищої освіти, а також втрати продуктивності праці, зниження залученості та комунікативної толерантності. Багато науково-педагогічних співробітників ЗВО відзначають у себе наявність психічних станів, що дестабілізують професійну діяльність (тривожність, зневіра, пригніченість, апатія, розчарування, хронічна втома). Реальна практика діяльності сучасних закладів вищої освіти показує, що на сьогодні досить чітко простежується факт втрати інтересу до робочих обов'язків у педагогів на протязі 1-2 років. Постійні стресові ситуації, в які потрапляє викладач вищої освіти у процесі складної соціальної взаємодії, підвищена відповідальність, постійне проникнення у суть соціальних проблем та інші морально-

психологічні фактори, надають негативний вплив на психічне та фізичне здоров'я педагогів.

Протягом останніх десятиліть проблема збереження психічного здоров'я науково-педагогічних працівників в закладах вищої освіти стала особливо гострою. Однією з таких проблем є професійне вигоряння, що розвивається на тлі хронічного стресу, накопичення негативних емоцій та призводить до виснаження емоційно-енергетичних та особистісних ресурсів викладачів без відповідної «розрядки» чи «звільнення» від них. Внаслідок розвитку професійного вигоряння у викладачів ЗВО помітно знижується ентузіазм у роботі, наростає негативізм та втома.

Синдром професійного вигоряння викладачів - це довготривала стресова реакція, що виникає в зв'язку зі специфікою професійної педагогічної діяльності. На розвиток синдрому професійного вигоряння впливає багато чинників, а саме: специфіка професійної педагогічної діяльності, що характеризується високою емоційною навантаженістю та наявністю великої кількості емоційних факторів, які впливають на працю науково-педагогічних працівників та можуть викликати сильну напругу та стрес. Необхідність співпереживання, співчуття, висока моральна відповідальність за життя та здоров'я студентів, сприяють виникненню несприятливих емоційних станів та формування захисної поведінки викладачів закладів вищої освіти.

У зв'язку з цим необхідно приділяти особливу увагу профілактиці професійного вигоряння викладачів ЗВО та сприяти створенню системи психологічної допомоги даної групи працівників. Дослідженнями багатьох вітчизняних та зарубіжних авторів доведено, що при систематичних заняттях з навчання прийомів та методів психогігієни та психопрофілактики педагогічні працівники набудуть знання, вміння та прийоми самопомоги в період прояву ознак професійного вигоряння.

Нами було розроблено програму групової психокорекції – психологічного тренінгу «Профілактика та подолання професійного вигоряння викладачів ЗВО» спрямовану на групу викладачів закладів вищої освіти з ознаками професійного вигоряння. Витоки розробки програми профілактики синдрому професійного вигоряння лежать у позитивному та відповідальному відношенні викладачів ЗВО не лише до своєї професії, а й до себе самих та власного життя. Цілеспрямована психологічна допомога забезпечить необхідні передумови для формування у викладачів ЗВО культури самопомоги та турботи про свій особистісний та професійний розвиток, а також сприятиме досягненню завдання відновлення та підтримки психологічного здоров'я.

Мета психокорекційного тренінгу: зниження факторів, що сприяють професійному вигорянню викладачів ЗВО; формування професійних компетенцій у подоланні професійного вигоряння; зниження факторів, що сприяють професійному вигорянню спеціалістів, підсилення комунікативної толерантності викладачів.

Завдання:

8. сформувати безпечну та комфортну атмосферу для роботи у групі;
9. виявити рівень професійного вигоряння викладачів ЗВО;

- сформувані уявлення учасників тренінгу про джерела, ознаки та способи подолання професійного вигорання та знизити рівень професійного стресу;

- сприяти у подоланні учасниками негативного емоційного стану та порушення комунікативної толерантності, що виникає під час практичної діяльності;

- сприяти гармонізації емоційного стану учасників тренінгу, зниженню рівня тривожності; сформувані навички регулювання власного емоційного стану, що виникає під час практичної роботи та зняття емоційної напруги;

- забезпечити сприятливий психологічний клімат в групі та сприяти підвищенню працездатності викладачів ЗВО.

Цільова група:

Програма розрахована на викладачів ЗВО та апробована на науково-педагогічному складі працівників ЗВО Запорізька політехніка.

Форма навчання: групова, індивідуальна. Основною формою роботи вважається тренінгове заняття. Індивідуальні консультації проводяться за запитом.

Склад та умови формування груп: 5 груп по 10 осіб. Групи формуються за добровільною згодою фахівців (викладачів ЗВО).

Термін та тривалість навчання за програмою тренінгу: 24 години (4 тижні по 6 годин). Режим занять: 12 занять по 120 хвилин (2 години).

Умови проведення: заняття проводяться на базі ЗВО (Запорізька політехніка) у груповій формі роботи.

Показники ефективності програми: після закінчення психокорекційного тренінгу для оцінки ефективності програми проводиться повторна діагностика викладачів ЗВО на рівень професійного вигорання.

Методи та види психокорекційної діяльності: психодіагностика, когнітивно-поведінкова терапія, арт-терапія, методи посилення регулюючих функцій психіки, методи нормативно-ціннісної корекції, міні-лекції, дискусії, тренінг, рольові ігри, інтерактивні вправи, робота у групах, робота в парах.

Календарно-тематичний план програми наведено в табл.1.

Матеріально-технічне забезпечення: затишно обладнане приміщення (кімната для проведення тренінгу), ноутбук, проектор, екран, музичний центр.

Методичний інструментарій: роздатковий матеріал «Робочий зошит учасника тренінгу».

Програма є спрямованою на формування в науково-педагогічних працівників ЗВО навичок саморегуляції, управління власним психоемоційним станом, формування навіть навичок позитивного самосприйняття, формування комунікативної толерантності, розробку стратегій подолання стресу. Усі навички, що розвиваються в даній програмі, необхідні викладачам у професійній діяльності.

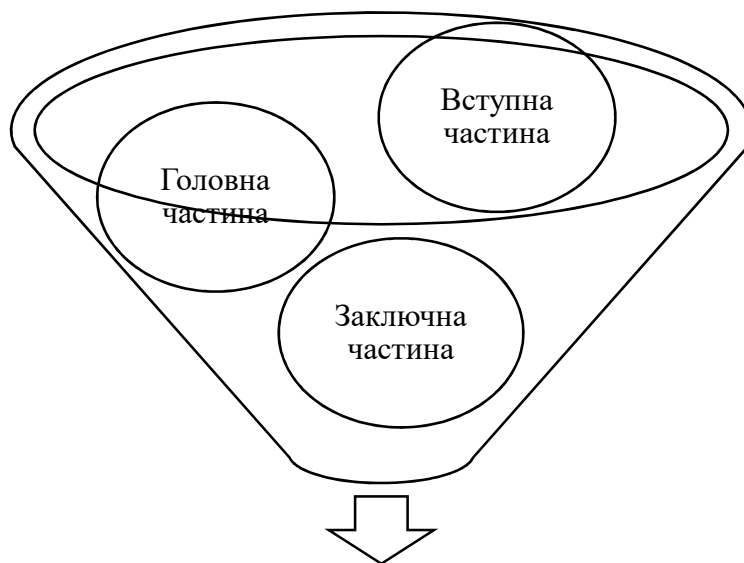
Таблиця 1

Календарно-тематичний план програми

№	Назва розділу та тем	Кількість, хвилин
---	----------------------	-------------------

1	Організаційний блок	
	Психодіагностика викладачів ЗВО	60
2	Формуючий блок	
	Заняття №1 «Професійне вигорання: що з ним робити»	60
	Заняття №2 «Знайомство зі професійними стресами»»	120
	Заняття №3 «Пізнай себе»	120
	Заняття №4 «Саморегуляція»	120
	Заняття №5 «Спілкування та комунікаційна толерантність»	120
	Заняття №6 «Адаптація»	120
	Заняття №7 «Самореалізація»	120
	Заняття №8 «Самооцінка»	120
	Заняття №9 «Стрес та формування стійкості до нього»	120
	Заняття №10 «Розробка стратегій подолання»	120
	Заняття №11 «Робота й родина: як поєднати»	60
3	Рефлексивно-оцінний блок	
	Повторна психодіагностика	60

Структура занять наведена на рис.1.

Структура заняття

Рисунок 1 – Структура занять

У плані кожного заняття передбачені такі частини:

1. Вступна частина, яка включає постановку проблеми і розминочні вправи.
2. Головна частина, яка займає більшу частину часу.
3. Заклучна частина.

Очікувані результати від реалізації програми психокорекції:

1. Підвищення рівня інформаційно-теоретичної компетентності викладачів ЗВО щодо проблеми професійного вигорання.

2. Опанування викладачами психотехнічних прийомів саморегуляції негативних емоційних станів.

3. Підвищення самооцінки, стресостійкості, працездатності, зниження рівня тривожності, емоційної напруженості, втоми.

4. Подолання ознак професійного вигоряння та підвищення рівня комунікативної толерантності.

Опис вправ заняття:

Мозковий штурм «Професійне вигоряння. Що з ним робити?»

Мета вправи:

Підвищити мотивацію та ступінь емоційної включеності до тренінгу. Сформулювати особисті мотиватори, перелік заходів, що знижує емоційну напруженість.

Результати «мозкового штурму» запланувати на роботу з профілактики професійного вигоряння викладачів ЗВО.

I. Етап генерації ідей. «Професійне вигоряння. Що робити?» (5 хвилин)

Учасники розбиваються на 2 команди (по 5 осіб у кожній).

Команди одержують по стопці порожніх карток на яких будуть записуватись нові ідеї – як боротися з професійним вигорянням. Одна ідея на одній картці.

Яцура Михайло Михайлович,
здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти спеціальності 015
«Професійна освіта (за
спеціалізаціями)»
Мукачівського державного університету

АКМЕОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

Майбутні українські менеджери ще під час навчання у ЗВО мають оволодіти високим рівнем професійної культури. І у цьому вагому ролі відводимо акмеологічним технологіям. У наукових публікаціях [1; 2; 3] акмеологічні технології визначаються як методи чи способи особистісно-професійного розвитку професіонала.

Сутністю акмеологічних технологій є акмеологічний вплив, що дозволяє змінити стан особистості, вдосконалити перебіг психічних процесів та властивостей. Як доводять науковці, акмеологічні технології передбачають інтегрований та цілеспрямований вплив, що здійснюється на особистість або групу. У психолого-педагогічному контексті акмеологічний вплив має гуманістичний зміст, а з технологічної точки зору засоби акмеологічного впливу відрізняються значним різноманіттям. Так, у методичній площині акмеологічний вплив на процес формування професійної культури у майбутніх менеджерів включає реалізацію комплексу *психологічних, корекційних, соціально-психологічних, когнітивних, педагогічних* технологій. Дамо їм коротку характеристику.

Зокрема, психологічні технології включають технології, що регулюють мотиваційну сферу особистості майбутнього професіонала-менеджера. Ці технології базуються на технології усвідомлення, медитативних технологіях, технологіях формування стресостійкості та технологіях розвитку рефлексивності. Нині в акмеології розроблено та можуть успішно застосовуватися для розвитку професійної культури технології самопізнання, самооцінки та саморозвитку, що реалізуються за допомогою технік інвентаризації, програмування, саморегуляції, самоствердження. Їх застосування призводить до зміни характеристик психічних станів, вдосконалення психічних процесів та властивостей особистості, які мають безпосереднє відношення до професійної культури.

У ході дослідження з'ясовано, що акмеологічні технології корекційного навчання передбачають цілеспрямовану систему професійних акмеологічних впливів та практичних дій, які орієнтовані на комплексне подолання особистісних проблем здобувачів освіти, а також на відновлення їхніх внутрішніх резервів й включення їх у повноцінний процес розвитку з подальшою успішною адаптацією у професійному середовищі. Наголосимо на тому, що корекційні технології активно реалізують комунікативні механізми під час формування професійної культури у майбутніх менеджерів. Мета корекційної роботи, у психолого-педагогічній площині, полягає в тому, щоб «розгорнути» мікро-генез до макрорівня, виявити проблемні місця та внести необхідні зміни у внутрішню стратегію організації пізнавальної активності під час формування професійної культури.

На основі узагальнення інформації було встановлено, що соціально-психологічні технології базуються на активному та системному використанні соціально-психологічних механізмів. Вони, головним чином, реалізуються шляхом організації різних форм групової роботи під час проведення тренінгів. Наголосимо на тому, що створення позитивних психологічних відносин між тренером та учасниками групи сприяють підвищенню ефективності діяльності, яка спрямована на формування професійної культури. Все це створює необхідні мотиваційні, когнітивні, конативні та організаційні передумови для отримання розвиваючого ефекту у групі та спрямовують здобувачів освіти на активну і системну діяльність у контексті формування професійної культури. Таким чином, соціально-психологічні технології інтегровані з психологічними та реалізуються у групових формах роботи, а тому їх доцільно використовувати під час формування професійної культури у майбутніх менеджерів.

З'ясовано, що когнітивні технології спрямовані на розвиток інтелектуальних стратегій, а також стратегії вдосконалення пам'яті та уваги. Як засвідчило проведене нами експериментальне дослідження, володіння даними технологіями підвищує ефективність у сфері прийняття управлінських рішень, сприяє розвитку професійного мислення. А ці якості посідають вагоме місце у професійній культурі менеджера. Зокрема, як доводять В. Гладкова та С. Пожарський [2], останнім часом у вивченні когнітивних підстав прийняття управлінських рішень з'явилися дослідження потенціалу інтелектуальних стратегій прийняття рішень в умовах невизначеності, що є надзвичайно важливим для різних напрямків діяльності менеджерів. Важливими технологічними складовими є: повнота інформації про стан об'єкта управління (фактор об'єктивної невизначеності), кількість виявлених альтернатив, тривалість

роздумів, особливості підстав зробленого вибору. Усі названі чинники мають вплив на формування професійної культури.

Найбільш вагомими та перспективними з точки зору впровадження вважаємо педагогічні технології, які націлені на забезпечення ефективності педагогічного процесу формування знань, умінь та навичок у галузі реалізації управлінської діяльності у цілому та під час формування професійної культури зокрема. Педагогічна технологія – це комплексна інтегративна система, що включає впорядковані операції та дії, що забезпечують педагогічне цілевизначення, змістовні, інформаційно-предметні та процесуальні аспекти, спрямовані на засвоєння систематизованих знань, набуття професійних умінь і формування особистісних якостей у здобувачів вищої освіти за спеціальністю 073 Менеджмент. Вони реалізуються через форми педагогічного процесу, зміст навчання у межах кожної з форм та параметрів впливу на формування професійної культури. Параметрами впливу є мотиваційні, емоційно-вольові, когнітивні, поведінкові структури; самореалізація; прийняття нових цінностей, цілей, руйнування стереотипів; об'єктивування нових знань, умінь та навичок у менеджменті; перехід на новий більш високий рівень професійної культури. Зміст навчання при цьому включає: розуміння змісту професійної культури у контексті філософських, соціологічних, психологічних аспектів; налагодження за допомогою активних форм навчання процесу самонавчання, самодіагностики, самореалізації; формулювання нових траєкторій розвитку професійної культури; формування планів індивідуального особистісно-професійного розвитку; реалізація та коригування програм розвитку; розробка адекватного діагностичного моніторингу стану сформованості професійної культури.

Технологічний цикл застосування педагогічної технології для формування професійної культури складають різні форми навчання: лекції та практичні заняття; тренінги; самостійна робота; проєктна діяльність. Педагогічні технології, у нашому розумінні, проєктують такий освітній процес, який гарантує позитивний результат у контексті формування професійної культури. Насамперед, цей результат забезпечується такими чинниками, як-от:

- а) організованим, цілеспрямованим педагогічним впливом на освітній процес під час цілеспрямованої діяльності з формування професійної культури;
- б) змістовною технікою реалізації освітнього процесу;
- в) описом процесу досягнення запланованих результатів, тобто цілей навчання;
- г) грамотною організацією навчанням у системі, що поєднує особистісний та колективний розвиток й вдосконалення, враховує всі взаємопов'язані елементи освітнього процесу;
- д) процесуальним, динамічним характером процесу навчання;
- е) орієнтація на універсалізацію підходів до вивчення навчального матеріалу;
- ж) орієнтації на здобувачів освіти, врахування їхніх потреб та інтересів.

Під час розробки й практичного впровадження педагогічних технологій необхідно враховувати два провідні фактори:

- актуальне педагогічне завдання (пріоритетна мета та зміст навчання у контексті формування професійної культури);
- дидактичні процеси, що включають: вибір форм організації навчального процесу (лекція, семінар, тренінг, індивідуальна консультація); вибір методів навчання,

спрямованих на оволодіння знаннями та вдосконалення умінь й формування навичок; вибір засобів навчання (навчальні книги, інформаційні матеріали для аудіовізуальних засобів навчання).

Педагогічні технології формування професійної культури базуються на інноваційних освітніх технологіях, які включають активне навчання, дидактичні ігри, проблемне навчання, а також передбачають використання в ході навчання ситуацій створення успіху, невизначеності, гнучкість під час обрання ефективних форм та методів.

У підсумку наголосимо, що акмеологічні технології дозволяють встановлювати тісний взаємозв'язок між процесом вдосконалення професійної культури та формуванням особистісної цілісності. Використання акмеологічних технологій дозволяє вирішити протиріччя між здібностями, обдарованістю особистості, мотивацією досягнень та вимогами конкретної професійної діяльності. Розробка та активне використання акмеологічних технологій відповідає сучасним вимогам особистісно-професійного розвитку майбутніх менеджерів, а їх практичне застосування в освітньому процесі сприяє вдосконаленню особистісного потенціалу та має позитивний вплив на формування професійної культури.

Список використаних джерел

1. Антонов В. М. Гармонійна акме-особистість. Монографія. Київ: «Аграр Медіа Груп», 2014. 384 с.
2. Гладкова В. М., Пожарський С. Д. Основи акмеології : підручник. Львів: Новий Світ-2000, 2020. 320 с.
3. Пальчевський С. С. Акмеологія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. К. : Кондор, 2008. 398 с.

VEDECKÉ VYDANIE

**VEREJNÉ PROBLÉMY SOCIÁLNYCH, PRÁVNÝCH A
ADMINISTRATÍVNYCH PROCESOV V KONTEXTE
GLOBÁLNYCH SVETOVÝCH
TRANSFORMÁCIÍ**

ZBORNÍK MATERIÁLOV
MEDZINÁRODNÉ VEDECKÉ A PRAKTICKÉ
KONFERENCIE

25 NOVEMBRA 2023
MESTO SVIT, SLOVENSKÁ REPUBLIKA

SCIENTIFIC PUBLICATION

**PUBLIC PROBLEMS OF SOCIAL, LEGAL AND
ADMINISTRATIVE PROCESSES IN THE GLOBAL
WORLD CONTEXT
TRANSFORMATIONS**

COLLECTION OF MATERIALS
INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCES

NOVEMBER 25, 2023
CITY OF SVIT, SLOVAK REPUBLIC

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ГУМАНІТАРНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНИХ,
ПРАВОВИХ ТА
УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛЬНИХ СВІТОВИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ**

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

**(25 ЛИСТОПАДА 2023 РОКУ
МІСТО СВІТ, СЛОВАЦЬКА РЕСПУБЛІКА)**